ไภครูมิติ

ชาติพันธุ์วรรณาว่าด้วยเมืองและมนุษย์

รองศาสตราจารย์ ดร.จารุวรรณ ขำเพชร

ว่าสมาคม
A421028

นาครมิติ : ชาติพันธุ์วรรณา ว่าด้วยเมืองและมนุษย์

รองศาสตราจารย์ ดร.จารุวรรณ ขำเพชร

พิมพ์ครั้งที่ 1 : กรกฎาคม 2561

ISBN : 978-616-296-172-4

จัดพิมพ์โดย

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

(โครงการผลิตหนังสือและตำรา ประจำปีงบประมาณ 2561)

บรรณาธิการ : อดิศร เสมแย้ม

จัดรูปเล่ม / ออกแบบปก : ณัฏฐนิชา มานะบุตร

พิสูจน์อักษร : ธิดารัตน์ แผนพรหม

พิมพ์ที่ : บริษัท พิมพ์ดี จำกัด (สำนักงานใหญ่)

30/2 หมู่ที่ 1 ถนนเจษฎาวิถี ตำบลโคกขาม อำเภอเมืองสมุทรสาคร

จังหวัดสมุทรสาคร 74000

โทร 02 - 401- 9401 โทรสาร 02 – 401 - 9417

ข้อมูลทางบรรณานุกรม

จารุวรรณ ขำเพชร. 2561. **นาครมิติ : ชาติพันธุ์วรรณา ว่าด้วยเมืองและมนุษย์.**

พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คำนำ

สถานการณ์การเติบโตของเมืองในโลกปัจจุบันเป็นไปอย่างรวดเร็ว ด้วยทุกพื้นที่ต้องการเร่งระดับการขยายตัวในทุกๆด้าน ส่งผลต่อการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ การพัฒนาสังคมต่อเนื่องไปเป็นระลอกเพื่อรองรับผู้คนที่เข้ามาใช้ชีวิตในเมืองเพื่อวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันทั้งเพื่อการศึกษา การทำงาน การสาธารณสุข หรืออื่นๆ ฉะนั้นเมืองในปัจจุบันจึงมิใช่พื้นที่ที่ขยายทางด้านโครงสร้างกายภาพอย่างเดียวอีกทั้งการนำเสนองานสำนักงานสหประชาชาติต่างออกมาระบุว่า ผู้คนจะอาศัยอยู่ในเมืองมากกว่าร้อยละ 60 ในปัจจุบัน เมืองจึงกลายเป็นแหล่งรองรับความหลากหลายของผู้คน แต่ทว่าการนำเสนอเรื่อง นาครมิติ: ชาติพันธุ์วรรณาว่าด้วยเมืองและมนุษย์ ในครั้งนี้เกิดจากการรวบรวมงานที่เคยศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเมือง ออกเป็น 3 กลุ่ม คือ เกี่ยวกับผู้คนในเมืองที่จำแนกเป็นคนทำงานกลางคืนและผู้คนหลากหลายชาติพันธุ์ในกรุงเทพมหานคร เกี่ยวกับความเชื่อที่บริเวณสี่แยกเทพเจ้าใจกลางกรุง และร่างกรงเพศที่ 3 ในสังคม และกลุ่มสุดท้ายเกี่ยวกับพื้นที่ ได้รวมงานทางด้านการเติบโตขยายตัวของพื้นที่สุขุมวิท และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพื่อสร้างความมั่งคั่งให้กับผู้คนในเมือง หนังสือเล่มนี้ จะเป็นประโยชน์สำหรับผู้ที่มีความสนใจ ศึกษาเรื่องเมือง รวมทั้ง นิสิต นักศึกษา ที่เรียนวิชาการศึกษาชุมชน การศึกษาเมือง การวิจัยวัฒนธรรม วัฒนธรรมกับการพัฒนาเมือง การวิจัยทางมานุษยวิทยา ชาติพันธุ์วรรณนา และผู้ที่สนใจปรากฏการณ์ความเป็นไปของผู้คนในเมือง

รองศาสตราจารย์ ดร.จารุวรรณ ขำเพชร

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำนำ	
ความเป็นเมืองบนถนนสุขุมวิท	1
พื้นที่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ย่านสุขุมวิท	26
สังคมนานาชาติพันธุ์ของกรุงเทพมหานคร	50
พหุนิยมทางจริยธรรมของสาวอโกโก้ในซอยคาวบอย	64
พหุเทวนิยมท่ามกลางสี่แยกทุนนิยมในมหานครกรุงเทพ	79
พื้นที่เมืองกับการดำรงอยู่ของร่างทรงเพศที่ 3	101

ความเป็นเมืองบนถนนสุขุมวิท

ประมาณปลายเดือนมีนาคม 2558 ที่ผ่านมา หลายท่านคงรู้จักสุขุมวิทกันดีมากขึ้นจากเหตุการณ์ฝนตกหนักในกรุงเทพจนกระทั่งก่อให้เกิดน้ำท่วมหรือน้ำพุ่งขึ้นมาจากท่อกลางห้างสรรพสินค้าชื่อดังย่านสุขุมวิทหรือก่อนหน้านั้นประมาณ 1 เดือน ปรากฏที่ครึกโครมข่าวหนึ่งคือข่าวโรงเรียนเอกชนชื่อโรงเรียนวรรณวิทย์ที่ตั้งตระหง่านอยู่ใจกลางซอยสุขุมวิท8 ห้อมล้อมไปด้วยอาคารสูงแม้เป็นโรงเรียนเอกชนแต่ไม่ได้เก็บค่าเล่าเรียนแพงประสบภาวะขาดทุนต่อเนื่องแต่เจ้าของยืนยันดำเนินกิจการต่อด้วยใจรักและเสียสละเพื่อมุ่งหวังอนาคตของเด็กไทยที่ยังขาดโอกาสโดยต้านกระแสการพัฒนาพื้นที่ย่านนี้ที่ไม่ขายกิจการโรงเรียนให้กับกลุ่มนักพัฒนาอสังหาริมทรัพย์

ที่จับจ้องมองหาที่ว่างขนาดใหญ่ใจกลางเมืองเช่นนี้ ด้วยโรงเรียนวรรณวิทย์ ก่อตั้งมาในปี พ.ศ.2489 ในพื้นที่เกือบ 3 ไร่จนกระทั่งมาในชั้นลูกที่ดำเนินกิจการต่อเนื่องมาแม้วัยจะใกล้ 100 ปีแล้วก็ตาม หรือก่อนหน้านั้น สัก 4-5 ปี บริเวณ สี่แยกอโศก คือแหล่งชุมนุมทางการเมืองแหล่งสำคัญแหล่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร และขณะช่วงสงกรานต์ (2558) ก็มีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสุขุมวิทอีกในเรื่องการค้ามนุษย์ที่พบขอทานนั่งอยู่บริเวณต้นสุขุมวิทหรือย่านที่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก

จากความสำคัญและเหตุการณ์ที่สลับกันเกิดขึ้นบนพื้นที่สุขุมวิทนี้ คือการสร้างความสำคัญของพื้นที่โดยมีผู้สร้างและบุคคลหรือสิ่งอื่นที่สร้างสรรพสิ่งขึ้นมาบนถนนแห่งนี้ บทความเรื่องความเป็นเมืองบนถนนสุขุมวิทนี้ เขียนขึ้นจากงานวิจัยเรื่อง การศึกษา การพัฒนาพื้นที่เมืองในกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา ถนนสุขุมวิท ซอย 1-23 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมาของพื้นที่และพัฒนาการการเปลี่ยนแปลงพื้นที่และชีวิตผู้คน วิธีการศึกษาโดยการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์ การนำเสนอจะนำเสนอประเด็นเรื่อง การเป็นพื้นที่เมือง นิยามเมืองกรุงเทพในอดีต และสุขุมวิทในปัจจุบัน

การอธิบายความหมายของเมืองในอดีตจากหลักฐานทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์อธิบายเมืองหมายถึงชุมชนที่มีฐานะเป็นศูนย์กลางของสังคมท้องถิ่นจากระดับเมืองขนาดเล็กขึ้นไปจนถึงเมืองขนาดใหญ่ที่เป็นศูนย์กลางของรัฐและอาณาจักรบนเส้นทางการพัฒนาการของสังคมมนุษย์ขึ้นเป็นเมืองเป็นรัฐเป็นอาณาจักร และเป็นประเทศ เมืองก็คือชุมชนหรือหมู่บ้านที่อยู่ร่วมท้องถิ่นเดียวกันไม่มีสภาพต่างคนต่างอยู่ต้องสัมพันธ์กันทางเศรษฐกิจสังคมการเมืองและวัฒนธรรมจำเป็นต้องมีศูนย์กลางในการติดต่อทำให้ชุมชนบ้านที่พัฒนาหรือถูกยกให้เป็นศูนย์กลางมีการขยายตัวมีโครงสร้างทางสังคมเศรษฐกิจ และการปกครองที่ซับซ้อน (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2547:44) การรวมกลุ่มกันเป็นชุมชนเมืองมีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยด้วยการปกครอง การบริหาร การบริหารราชการแผ่นดิน หรืออาจเรียกว่าการพัฒนา โดยเกิดขึ้นอย่างชัดเจนในสมัย พ่อขุนรามคำแหง ซึ่งมีการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์แบบพ่อปกครองลูก มีการติดต่อค้าขายกับต่างประเทศ และมีการบัญญัติกฎหมายเพื่อใช้ในการบริหารเมืองด้วย โดยการบริหารเมืองได้แบ่งออกเป็น หัวเมืองชั้นในคือ ราชธานี และเมืองหน้าด่านทั้ง 4 ทิศ โดยส่งตัวแทนกษัตริย์จากส่วนกลางไปปกครอง (วิรัชวิรัชนิภาวรรณ, 2551:196) โดยการจัดการบ้านเมือง ตามสมัยสุโขทัยดังกล่าว สืบเนื่องบางด้านมาถึงกรุงศรีอยุธยาและจนมาถึงกรุงรัตนโกสินทร์

การอธิบายเมืองตามแนวคิดทางมานุษยวิทยาในปัจจุบันได้อธิบายเมืองโดยเน้นการศึกษาระดับจุลภาคหรือใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและให้ความสนใจเรื่อง “วัฒนธรรม” หรือ “วิถีชีวิต”ส่วนการศึกษาเมืองในสาขาสังคมวิทยาจะเน้นการวิเคราะห์ระดับมหภาคโดยกำหนดประเด็นในการศึกษาไว้ 8 ประเด็นหลัก (อ้างใน Mike Savage, Alan Warde and Kevin Ward, 2005 : 3) ว่าได้แก่ 1).ประสบการณ์ในชีวิตเมืองที่อยู่รวมกันแบบมหภาค ท่ามกลางผู้คน สิ่งแวดล้อม แบบเมือง ความรู้สึกภยันตรายในเมือง 2). การอยู่ในเมือง ความแตกต่างของคนในเมืองเป็นการศึกษาแบบจุลภาค ให้เห็นถึงชีวิตของคนที่ผูกพันกับเพื่อนบ้านและแสดงเอกลักษณ์ของตนที่ผูกพันกับบ้านเกิด 3). ชีวิตเมืองที่ผูกพันกับโครงสร้างสังคมในท้องถิ่น ได้แก่ ตำแหน่ง ชั้น เพศ ชาติพันธุ์ เป็นต้น 4). การยึดเหนี่ยวกันทางสังคม ในความสัมพันธ์ฉันญาติ เพื่อนบ้าน เพื่อนและกลุ่มสังคมต่างๆ 5). ศึกษาเพื่ออธิบายประวัติศาสตร์การเกิดความเป็นเมือง การก่อตัวของเมือง 6). ศึกษาลักษณะโครงสร้างของเมือง พื้นที่ส่วนการจัดการตามโครงสร้างของเมืองและวิถีการปฏิสัมพันธ์

---

[1] ศึกษาเพิ่มเติมจาก จารุวรรณ ขำเพชร. (2555). พื้นที่เมืองและชีวิตของคนในซอยคาวบอย

7). ศึกษาปัญหาของเมืองและแนวทางแก้ไข เช่น ปัญหามลพิษ ความยากจนความไม่เท่าเทียมกันหรือความรุนแรงต่างๆและ 8).ศึกษากิจกรรมทางการเมืองที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมและ ผลกระทบต่อตัวแทนในระดับท้องถิ่น ทั้ง 8 ประการข้างต้น ล้วนเกี่ยวพันกับการเติบโตของพื้นที่เมืองย่านสุขุมวิทด้วยชีวิต ของคนล้วนสัมพันธ์กับโครงสร้างเมืองที่ถูกกำหนดขึ้นมาใหม่ จนก่อให้เกิดปัญหาในการเป็นอยู่หรือปัญหาเมืองต่อไป การศึกษาเมืองและพื้นที่เมืองนั้นมีนักวิชาการที่ศึกษาไว้ หลายท่าน อาทิ George Simmel (1858-1918) จาก The Metropolis and Mental Life (1903:103) Michel de Certeau (1984) จาก The Practice of Everyday Life และ Walter Benjamin (ประมาณปี 1927 และ 1940) จากบทความ เรื่อง “Arcade Project” การศึกษาเมืองของบุคคลต่างๆ ล้วน มีจุดเน้นที่ต่างกันออกไปแต่ต่างพยายามอธิบายทั้ง การก่อเกิด เมือง ชีวิตคนในเมือง การต่อสู้ในพื้นที่ ความทรงจำที่เชื่อมอดีต ของคนในเมืองกับค่านิยมประเพณีเดิมเมืองกับกระแสทุนนิยม หรือโลกาภิวัตน์นั่นคือการศึกษา เมือง โดยใช้มุมมองเรื่องพื้นที่ “space” ที่ต้องมีการแปลความหมายที่หลากหลายซ้อนทับกัน มากกว่าการมองเห็นตึกสูงสง่าที่ผุดขึ้นเหมือนดอกเห็ดในเมือง ใหญ่ๆ ทั่วโลก

การอธิบายความเป็นเมืองในระยะแรกจากสาขาสังคมวิทยาแนวจารีตคือการอธิบายเปรียบเทียบกันระหว่างความเป็นเมืองกับความเป็นชนบท โดยมีนักวิชาการที่มาร่วมอธิบายในแนวนี้หลายคนด้วยกัน แม้จะมีชื่อเรียกสังคมหรือชุมชนเมืองและชนบทที่ต่างกันไปก็ตาม ดังเช่น Ferdinand Tonnies (Gemeinschaft-Gesellschaft) Talcott Parson (modern society-traditional society) Robert Redfield (folk society-urban society) Durkheim (organic solidarity-mechanical solidarity) แต่การอธิบายทั้งมวลล้วนพยายามให้ภาพลักษณะการดำเนินชีวิต การปฏิสัมพันธ์ของผู้คนที่แตกต่างในที่สุด

พื้นที่(space)คือแนวคิดของโลกสมัยใหม่ที่พบได้ทั่วไป มันสามารถอธิบายประยุกต์กับหลายสิ่งและหลายวัตถุประสงค์ พื้นที่ในความหมายทางทฤษฎี ความหมายในชุมชน ความหมายในมานุษยวิทยาหรือความหมายในการคงอยู่อาจมีความเลื่อนไหลและปรับเปลี่ยนที่ต่างกันการเลื่อนไหลของรูปฟอร์ม การกระทำการใช้ชีวิตในพื้นที่โลกร่วมสมัยหรือความสัมพันธ์กับเวลาเป็นต้นโดยบุคคลสำคัญคนหนึ่งที่อธิบายพื้นที่คือ Lefebvre “The Production of Space” (POS) ที่อธิบายทั้งในแง่การผลิตการใช้พื้นที่หรืออธิบายพื้นที่ว่าเป็นสิ่งแสดงแทน (Mike Crang and Nigel Thrift, 2011:170-171)

การศึกษาครั้งนี้ใช้มุมมองของ Louis Wirth ที่เขียนเกี่ยวกับวิถีชีวิตคนในเมือง “Urbanism as a Way of Life” ที่ได้นิยามเมืองไว้ 3 ประการได้แก่ 1) ขนาด (size) 2) ความหนาแน่น (density) และ 3) ความหลากหลาย (heterogeneity) โดยการนำเสนอจะเสนอภาพอดีตความเป็นมาของพื้นที่กรุงเทพมหานครเป็นเบื้องแรก จากนั้นจะเป็นเรื่องพื้นที่สุขุมวิทในอดีต และสุขุมวิทในปัจจุบัน รวมถึงวิเคราะห์ถึงการจัดจำแนกคนในพื้นที่เมือง

1. กรุงเทพมหานคร หรือชื่อเดิมที่ชาวต่างชาติเข้ามาติดต่อค้าขายหรือเจริญสัมพันธไมตรีตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาว่า “บางกอก” เดิม บางกอกเป็นชื่อตำบล

โรงแรม Grace Hotel ย่านนานา

ริมลำน้ำเจ้าพระยามีชื่อปรากฏอย่างน้อยก็ในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ (พ.ศ.1991 - 2031) (วิมลสิทธิ์ หรยางกูร, 2531 : 11) เมื่อเริ่มมีการขุดคลองลัดแม่น้ำเจ้าพระยากันขึ้นบางกอกมีความสำคัญสืบเนื่องเรื่อยมาโดยเฉพาะการเป็นตำแหน่งที่เรือสำเภาทั้งหลายต้องหยุดเพื่อให้ตรวจก่อนที่จะผ่านเข้าไปติดต่อกับเมืองหลวง

ในสมัยกรุงศรีอยุธยาบางกอกจึงเป็นเมืองหน้าด่านหรือเมืองท่าสำคัญในการสอดส่องตรวจตราผู้คนและอาวุธที่จะเข้าออกจากเมืองหลวงรวมทั้งเป็นด่านเก็บภาษีอากรสินค้าต่างๆอันเป็นแหล่งรายได้สำคัญสู่ท้องพระคลังอีกด้วยนอกจากนั้นบางกอกยังถือเป็นเมืองหน้าด่าน เพราะพ่อค้าและคณะราชทูตจากนานาประเทศต้องจอดเรือใหญ่ที่กินระวางสูงไว้ที่ปากน้ำเจ้าพระยาและลงเรือเล็กมาติดต่อกับเจ้าเมืองธนบุรีหรือบางกอกเพื่อแจ้งให้ทางกรุงศรีอยุธยาทราบก่อนจึงจะเดินทางไปยังกรุงศรีอยุธยา ความเป็นเมืองหน้าด่านนี้ทำให้บางกอกได้รับฐานะเป็นเมืองยุทธศาสตร์และเป็นแหล่งรับผู้คนที่มากหน้าหลายตาหลากหลายชาติพันธุ์เข้ามาในพื้นที่บางกอกอีกทั้งผืนดินอันอุดมสมบูรณ์ที่เกิดจากการทับถมโคลนตะกอนที่แม่น้ำพัดพามาจากภูเขาทำให้ผืนดินอุดมสมบูรณ์อย่างยิ่ง บางกอกจากชุมชนเล็กๆริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาจึงกลายเป็นชื่อ Bangkok ที่ชาวต่างชาติรู้จักและใช้เรียกกรุงเทพมหานครเมืองหลวงของไทย กระทั่งรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกได้สถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ขึ้นบนฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาในปีพ.ศ. 2325เมืองบางกอกจึงได้กลายเป็นศูนย์กลางการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และสังคมของไทยอย่างแท้จริง

ด้วยบางกอกในอดีตก็คือชุมชนย่านการค้าเล็กๆแต่ทวีความสำคัญเพิ่มขึ้นตามกาลเวลาด้วยมีพ่อค้าวานิชจากแดนไกลเข้ามาค้าขาย และมองเห็นบางกอกที่มีคลองมากมายเป็นดังเวนิสตะวันออก ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจก่อตัวขึ้น มีชาวจีนอพยพเข้ามาค้าขายและกลุ่มอื่นๆ ที่เข้ามาด้วยหลากปัจจัย ทั้ง ลาว มลายู มอญ เขมร ญวน ฝรั่ง แต่ละกลุ่มต่างนำพาวัฒนธรรมของตนเข้ามาแลกเปลี่ยน รวมทั้งวิทยาการสมัยใหม่ จนกลายเป็นวัฒนธรรมที่หลากหลายในพื้นที่

พื้นที่บางกอกสำหรับชาวต่างชาติเรียกขานหรือกรุงเทพนั้นมีพัฒนาการในแต่ละเขตแตกต่างกันแล้วแต่ผู้กำหนดโครงสร้างระยะแรก

ร้านแผงลอยจำหน่ายสินค้าตามทางเดินเท้า

บางพื้นที่ยังเป็นพื้นที่สวน บางพื้นที่เป็นท้องนา บางพื้นที่เป็นย่านการค้าพานิชย์อันทันสมัยโดยเฉพาะย่านที่มีชาวตะวันตกเข้ามาค้าขาย และ รัชกาลที่ 4 ได้พระราชทานที่ดินให้เป็นที่ตั้งของกงสุลชาติต่างๆ ตั้งแต่ริมถนนเจริญกรุง จากปากคลองผดุงกรุงเกษมลงไปถึงสีลมดังนั้นชาวยุโรปจึงนิยมตั้งบ้านเรือน ธนาคาร ร้านค้าในย่านนี้

กรุงเทพเริ่มพัฒนาเป็นเมืองการค้าในสมัยรัชกาลที่ 4 รวมทั้งมีการเปลี่ยนแปลงเรื่องพื้นที่ในการตั้งที่อยู่อาศัย ด้วยผู้คนที่มากขึ้น ขุนนาง เจ้านายที่เคยสร้างวังอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาหรือรายรอบพระบรมมหาราชวังก็เริ่มสร้างวังห่างออกไปตามฐานะ ทำให้เมืองต้องขยายตัวออกไปนอกกำแพงเมือง ทั้งโดยการขุดคลองและการตัดถนนเพิ่มขึ้น (จารุวรรณ ขำเพชร, 2555:56)

นอกจากนั้นการเคหะแห่งชาติได้นิยามเมืองไว้ว่าเมืองมีนิยามความหมายที่แตกต่างกัน โดยราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายไว้ถึง 4 ประเภท ได้แก่ แดน เช่น เมืองมนุษย์ เมืองสวรรค์ เมืองบาดาล ประเทศ เช่น เมืองไทย เมืองจีน เมืองลาว จังหวัด เช่น เมืองเชียงใหม่ เมืองนครศรีธรรมราช เมืองตราด เขต ซึ่งเคยเป็นเมืองสำคัญระดับจังหวัด

ต่อมาถูกลดฐานะเป็นอำเภอ เช่น เมืองไชยา เมืองมีนบุรี เมืองขุขันธ์ เมืองในทางเศรษฐศาสตร์ หมายถึงพื้นที่ที่มีการตั้งถิ่นฐานหนาแน่น ชำนาญงานเฉพาะในการผลิตสินค้าและบริการ พึ่งพาอาศัยระหว่างกันในหมู่ครัวเรือน หน่วยธุรกิจและรัฐบาล และมีระดับของเทคโนโลยีนวัตกรรมและการเป็นผู้ประกอบการสูง เมืองในแง่ผังเมือง หมายถึงพื้นที่ที่มีการตั้งถิ่นฐานของประชากรอย่างหนาแน่นในรูปชุมชน โดยประชากรส่วนใหญ่ไม่ได้ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีศูนย์กลางการบริหาร การปกครอง มีการติดต่อสื่อสาร มีเส้นทางคมนาคม เช่น ถนนหนทางทั้งในเมือง นอกเมือง ระหว่างเมืองจนเกิดเป็นลักษณะทางกายภาพที่แตกต่างจากชนบท (การเคหะแห่งชาติ, 2556 : 7)

2. พื้นที่เมืองย่านสุขุมวิท สุขุมวิทเป็นย่านการค้าธุรกิจสำคัญหรือพื้นที่ที่มีความเจริญและความสำคัญแหล่งหนึ่งของกรุงเทพมหานคร ย่านสุขุมวิทเรียกชื่อตามถนนสุขุมวิทที่สร้างขึ้นใน ปี พ.ศ.2479 โดยพระพิศาลสุขุมวิท อธิบดีกรมทางหลวงสมัยนั้นที่เป็นผู้บุกเบิกและควบคุมการก่อสร้างในสมัยรัชกาลที่ 7 และรัชกาลก่อนหน้านั้นก็มีการขยายเมืองออกไปนอกกำแพงเมือง เพื่อเปลี่ยนโครงสร้างของเมือง หลังจาก ปี พ.ศ. 2500 รัฐบาลได้ปรับปรุงนโยบายเศรษฐกิจประเทศพัฒนากรุงเทพให้กลายเป็นศูนย์กลางความเจริญและการติดต่อกับต่างประเทศจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นมีการพัฒนาด้านโรงแรมที่พักอพาร์ทเมนท์ อาคารเกี่ยวกับการบันเทิง ศูนย์การค้า ได้ขยายตัวไปใกล้ที่พัก เช่น บริเวณราชประสงค์ ประตูน้ำ เพลินจิต สยามสแควร์ ลาดพร้าว บางกะปิ คลองจั่น หัวหมาก การขยายตัวของเมืองจึงเริ่มย้ายจากฝั่งใกล้แม่น้ำเจ้าพระยาออกไปสู่รอบนอกของนครหลวง เช่น ถนนสุขุมวิท ถนนพหลโยธิน ถนนเพชรบุรีตัดใหม่ (บุญทัน ดอกไธสง, 2520 : 4) โดยลักษณะการใช้ที่ดิน เพื่อการอยู่อาศัยนั้นพบว่าเขตที่อยู่อาศัยระดับบน (High Residential Area) พบว่าจะอยู่แถวถนนสุขุมวิท การขยายตัวของเมืองไปทางแนวถนนสุขุมวิท โดยการสร้างถนนขนานไปกับลำคลองแสนแสบ

ซึ่งเป็นทางสัญจรตามแนวเดิมการตั้งบ้านเรือนจะอยู่ริมคลองแสนแสบ ส่วนห้องแถว อาคารพานิชย์ จะอยู่ในพื้นที่โล่งหรือเรียกว่า ทุ่งทั้งหลาย “ทุ่งบางกะปิ” คือทุ่งหนึ่งที่มีพื้นที่ว่างมาก เพราะเป็นทุ่งนา ทุ่งบางกะปินับแต่ซอยสุขุมวิท 3 หรือ นานา ไปถึงซอยสุขุมวิท 63 (ซอยเอกมัย) ในปัจจุบัน บริเวณแถบนี้อากาศดี ถนนร่มรื่นเพราะมีต้นไม้ใหญ่ ดังข้อความที่ปรากฏในวรรณกรรมชิ้นเยี่ยมเรื่อง “ข้างหลังภาพ” ที่อธิบายภาพย่านนี้ว่า

“ข้าพเจ้าไปเยี่ยมเธอที่บ้านตำบลบางกะปิ ปลูกเป็นตึกย่อมๆชั้นเดียวในบริเวณอันกว้างใหญ่ประมาณ 3 ไร่ โดยรอบมีรั้วต้นมอร์นิงกลอรี ซึ่งสะพรั่งไปด้วยใบสีเขียวและดอกสีม่วง แลดูหนาทึบตัวบ้านตั้งอยู่บนเนินลึกเข้าไปในบริเวณ ดูเด่นเห็นถนัด บริเวณหน้าบ้านทำเป็นสนามสำหรับ เดินเล่นผ่านไปในสวนดอกไม้นานาชนิด มีสระใหญ่อยู่ทางด้านซ้ายของบริเวณ ใกล้กับริมประตูทางเข้า มีศาลาเล็กๆ ตั้งอยู่กลางสวนดอก ปกคลุมด้วยพรรณไม้เลื้อย ดูเป็นที่รื่นรมย์ใจ”

พื้นที่ย่านสุขุมวิทในอดีต จะมีการปลูกเรือนหลังใหญ่ มีพื้นที่ในบ้านกว้างขวางตาม คำพรรณนา พร้อมต้นไม้ดอกไม้ เดิมเคยเป็นทุ่งนาเพราะตัดถนนผ่านทุ่งบางกะปิที่นายังมีราคาถูก จึงเป็นที่นิยมของผู้มียศฐาบรรดาศักดิ์ คหบดี ซื้อเป็นที่อยู่อาศัยเกิดการกระจายตัว การสร้างบ้านเดี่ยวไปตามแนวถนนสุขุมวิท แต่เดิมแถบถนนสุขุมวิท เพชรบุรี เป็นที่อยู่อาศัยของข้าราชการชั้นผู้น้อยและราษฎรธรรมดา ส่วนพวกคหบดีและผู้มีฐานะก็จะซื้อที่ดินทิ้งไว้เฉยๆ ภายหลังเมื่อเมืองขยายตัว จึงพากันมาปลูกสร้างบ้านเรือนอยู่อาศัยในย่านถนนสุขุมวิท ซึ่งได้ชื่อว่า เป็นถนนที่ยาวที่สุดในสมัยนั้น

ย่านสุขุมวิทจะเป็นที่ตั้งของสถานกูตหลายแห่ง ดังภาพคือสถานกูตปากีสถาน

ย่านสุขุมวิท นอกจากที่พักอาศัย ร้านค้าพานิชย์แล้ว สุขุมวิทเป็นย่านมีชีวิตขึ้นมาได้นับจากสงครามเวียดนามช่วยระยะเวลาดังกล่าวในปี พ.ศ. 2506-2516 ประเทศไทยได้กลายเป็นฐานทัพทางทหารให้กับสหรัฐอเมริกาลำเลียงกำลังและฐานพักฟื้นทางทหารของประเทศสงคราม นับแต่สุขุมวิทซอย 3-4 เป็นต้นมา ในแทบทุกซอยจะมีร้านจำหน่ายสุรา อาหาร ไว้รองรับทหารต่างชาติมาแต่สมัยนั้นและสืบเนื่องมาถึงปัจจุบันด้วย

ในปี พ.ศ.2507-2511 เป็นช่วงที่ประเทศไทยมีทหารอเมริกามากถึง 45,000 คน และช่วงปี พ.ศ.2508-2514 เป็นช่วงที่สงครามมีความรุนแรงสุดขีดมีกำลังทหารสหรัฐมากถึง 200,000 คนเข้าสู่สงคราม (อ้างแล้ว, 2531 : 98) ร่องรอยการเจริญในแง่การเปิดกิจการร้านอาหาร ผับ บาร์ หรือธุรกิจเกี่ยวกับความบันเทิงที่เชื่อมโยงกันต่อเนื่องมาถึงปัจจุบันที่มีกิจการลักษณะดังกล่าวกระจายตัวอยู่ทั่วไป โดยเฉพาะซอยนานาทั้ง 2 ฝั่ง โดยการเข้ามามากของชาวต่างชาติ (ส่วนใหญ่เป็นทหาร)ในช่วงอดีตที่ผ่านมาและต่อเนื่องทำให้เศรษฐกิจเฟื่องฟูอย่างมากด้วยสกุลเงินดอลล่าร์จึงเกิดการอพยพคนจากชนบทเข้ามาหางานทำตามเมือง เป็นงานด้านบริการในโรงแรม ร้านอาหาร สถานอาบอบนวด รวมทั้งงานก่อสร้างสนามบิน ถนน อาคาร โรงแรม อพาร์ทเมนท์ รวมทั้งอาคารที่อยู่อาศัยของชาวต่างชาติ

ร้าน Cafe-bar ที่บอกตำแหน่งการไปย่าน Red Light กรุง Amsterdam

3. สุขุมวิทในปัจจุบัน (2558) ที่อยู่อาศัยแบบบ้านเดี่ยวในย่านสุขุมวิทลดน้อยลงไปอย่างมากอยู่ในภาวะเดียวกันกับเหตุการณ์ที่เคยเกิดขึ้นใน

ช่วงปี พ.ศ. 2475-2500 บ้านเดี่ยวถูกแทนที่ด้วยอาคารพานิชย์หรืออาคารพักอาศัยกึ่งพานิชย์อาคารที่พักเปลี่ยนเป็นอาคารสูงประเภทคอนโดมิเนียมด้วยที่ดินมีราคาสูงแต่ทว่าอาคารที่พักอาศัยแบบบ้านเก่าๆเริ่มกลับมาเป็นที่นิยมอีกครั้งแต่เปลี่ยนหน้าที่ดัดแปลงมาเป็นร้านอาหารคอกเทลเลาจน์ หรือร้านขายเหล้าเป็นส่วนใหญ่ แต่พบมากแถบต้นๆในซอยแยกถนนสุขุมวิทกิจการค้าย่านสุขุมวิทนอกจากการค้าแบบ modern trade แล้ว ยังมีกิจการค้าลักษณะ street vendor ที่พบทั่วไปแต่ในซอย 3/1 – ซอย 5 เป็นการวางขายของกับพื้นดินหรือฟุตบาท บริเวณด้านหน้าร้านกาแฟ Starbucks สินค้าที่จำหน่ายได้แก่ปลอกแขน บุหรี่ หรือเส้นด้ายถักเป็นตัวอักษรพร้อม Made to order บริเวณนี้มีหญิงสาวมายืนหน้าร้านเผื่อเจอแขกที่จะไปร่วมเป็นเพื่อนเที่ยวยามค่ำคืน ซอย 7 ที่เป็นที่ว่างเปล่าจะเป็นด้านหลังร้าน ในซอยมีแสงไฟสลัว ไม่มีการสัญจร เพราะเป็นที่จอดรถเข็นขายของ หรือรถเก็บของจากแผงลอยนั่นเอง เป็นซอยค่อนข้างเปลี่ยวแต่จากการลงพื้นที่และพบข้อมูลใหม่คือ จากซอย 13 สามารถทะลุเข้าไปออกซอย 11ได้ นั่นคือถึง Ambassador Hotel หรือชื่อเดิมคือ โรงแรมชวลิตได้ การลงพื้นที่พบมีร้านรับนวด ชั่วโมงละ 400 บาท ทั้ง นวดด้วย Aroma Oil โดยลักษณะการจัดห้องที่กะทัดรัด ด้านใน มี 2 ห้องเล็ก ที่พอวางเตียงนวดด้านหน้า สองห้องนวดนั้น คือพื้นที่กลางส่วนรวม ที่ 2 ห้องย่อยจะใช้ร่วมกันเพราะมีอุปกรณ์ในการทำงานเก็บไว้

เหมือนการก่อสร้างที่เป็นย่าน โคมแดง (Red light district) ของอัมสเตอดัมส์(Amsterdam)เพียงแต่อัมสเตอดัมส์จะเป็นห้องเดี่ยวพร้อมตู้กระจกและในซอยนี้ยังมีการก่อสร้างคอนโดมิเนียมขนาดใหญ่ Hyde Sukhumvit และฝั่งตรงข้ามเป็นอาคารที่พักพร้อมร้านขายของเป็นแต่ละชั้นคล้ายห้างสรรพสินค้าไม่ใหญ่โตเท่าห้างสรรพสินค้าชั้นนำทั่วไปและด้านหน้าติดกับถนนสุขุมวิทกำลังก่อสร้างโรงแรมขนาดใหญ่ Hyatt Regency Bangkok ที่เป็นโครงการเชื่อมกับ Hyde Sukhumvit

สินค้าที่จำหน่ายริมถนนจะเป็นสินค้าที่เหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวซื้อเป็นของฝาก เช่น เสื้อกีฬาสกรีนด้วยอักษรว่า Ronaldo

ร้าน EROTIC SHOP ย่าน Red Light กรุง Amsterdam

หรือเสื้อพร้อมชื่อนักฟุตบอลระดับโลกคนอื่นกางเกงนักมวยไทยปักอักษรว่า Thailand และสินค้าทางเพศเป็นต้น สินค้าประเภทตกแต่งร่างกายของเพศหญิง เช่น เครื่องสำอาง รองเท้า กระเป๋า อุปกรณ์ตกแต่งทรงผม รวมทั้งเสื้อผ้าเด็ก แม้เพียงในซอยเล็กๆ ที่ไม่ใช่ทางผ่านหรือมีเจ้าประจำมาขาย จะมีแม่ค้าหน้าใหม่เข้ามาวางขายสินค้าแบกับดิน

ไม่มีแผงลอยตั้งขายเหมือนเช่นริมถนนด้านหน้าสุขุมวิท พื้นที่เปิดใหม่ สินค้าจะมาจากสำเพ็ง เช่น ตุ๊กตา รถเด็กเล่น ไม้เซลฟี่ ช่วงปิดเทอมจะมองเห็นแม่ค้านำบุตรหลานมาขายสินค้า ด้วยนอกจากจะเป็นพื้นที่แห่งโอกาสแล้วยังเป็นพื้นที่แห่งความ อบอุ่นลูกได้อยู่กับแม่ หรือรวมทั้งคนขอทานที่ลูกก็นอนอยู่ข้างแม่ ขณะทำงานขอเงิน

ความหนาแน่นของผู้คนในย่านสุขุมวิทตอนต้นในช่วงกลางวันคือการมาทำงานของพนักงานในอาคารสูงต่างๆ จึง

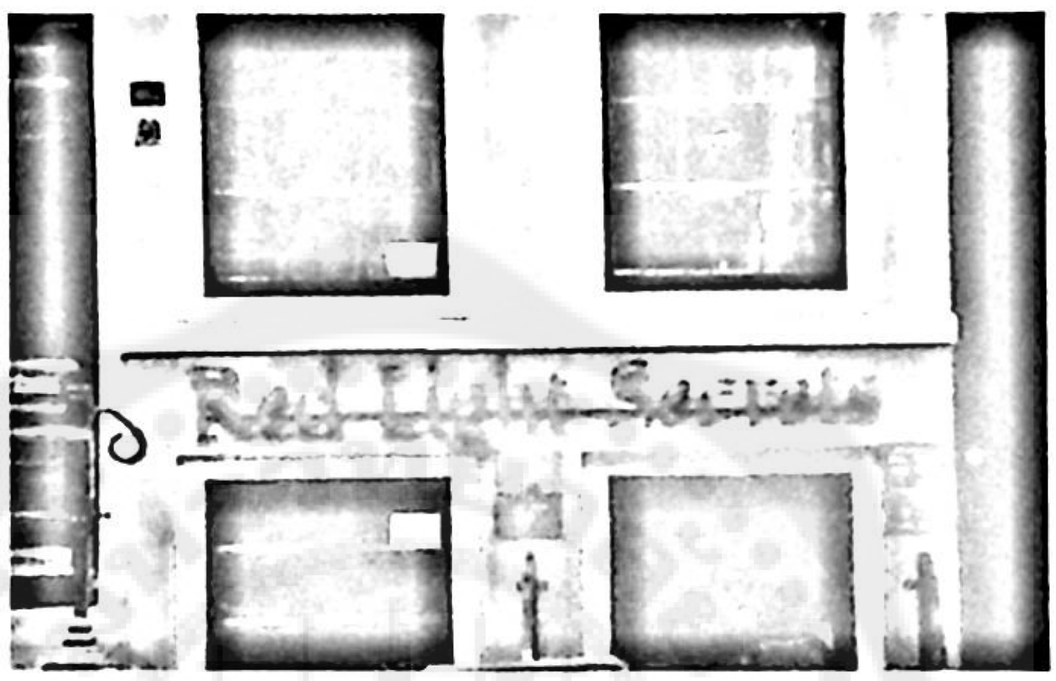

ย่าน Red Light District กรุง Amsterdam

พบการเปิดร้านอาหารและแผงลอยจำหน่ายอาหาร เครื่องดื่ม ตั้งแต่ยามเช้า หรือปรับเปลี่ยนบ้านเก่าเป็นร้านไป ยามเย็นชีวิตเริ่มคึกคึก ผู้คนเริ่มเปลี่ยนเป็นชาวต่างชาติตะวันตก เอเชีย และตะวันออกกลาง รวมทั้งชนผิวสีอีกด้วย ร้านค้าจึงตอบสนองวิถีของแต่ละกลุ่มในเรื่องอาหาร หรือของที่ระลึกก็ตาม จากแผนที่จะเห็นว่าซอยต้นๆ ของถนนสุขุมวิท ได้ถูกปรับเปลี่ยนหน้าที่รองรับการใช้ชีวิตแบบคนเมืองมากขึ้น มีร้านค้าขายอาหาร ร้านสะดวกซื้อ หากเป็นซอยนานาทั้ง 2 ฝั่ง จะมีธุรกิจบันเทิง โรงแรม หรือ องค์ประกอบที่สนับสนุนด้านการท่องเที่ยว เช่น ร้านรับแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ บริษัทรับจองตั๋วเครื่องบิน ร้านตัดเสื้อผ้า ขายกระเป๋า

ส่วนลึกๆเข้าไปด้านในซอยที่ติดกับคลองแสนแสบยังคงเป็นบ้านเดี่ยวที่มีพื้นที่กว้างขวาง ต้นไม้ขนาดใหญ่ปรากฏอยู่ ผู้คนบนถนนสุขุมวิทมีหลากหลายกลุ่ม ที่ใช้ชีวิตตามวิถี (life style) ของตนโดยตอนต้นของสุขุมวิทเป็นพื้นที่ของกลุ่มเอ็กซ์แพ็ท (Expat) ที่นิยมอยู่ตามแหล่งที่สะดวกสบาย มีโรงแรมระดับ 5 ดาว สำนักงาน คอนโดมิเนียม โรงพยาบาลขนาดใหญ่ และระบบขนส่งมวลชนที่ดีล้วนเป็นแหล่งดึงดูดชาวต่างชาติ

กลุ่มคน Expat เหล่านี้จึงเป็นกลไกของเมืองและการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศบริเวณนี้มีความหลากหลายทางเชื้อชาติอยู่มาก จึงเป็นการเปิดพื้นที่ของวิธีคิดที่หลากหลาย และกำลังซื้อเชิงธุรกิจส่งผลต่อราคาอสังหาริมทรัพย์สูงขึ้นการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ยิ่งใหญ่จะลงทุนย่านนี้ด้วยเป็นแหล่งที่สะดวกสบายใช้ชีวิตใจกลางกรุงสะดวกในการเดินทางเข้าสู่ย่านธุรกิจแหล่งช็อปปิ้งชั้นนำโรงเรียนและโรงพยาบาลระดับนานาชาติย่านนี้ยังสามารถพัฒนาขายที่อยู่อาศัยให้กับชาวต่างชาติได้ดังมีการก่อสร้างที่พักระดับหรูย่านนี้หลายแห่งเพราะมีอัตราการเติบโตอย่างต่อเนื่องโดยชาวต่างชาติที่เข้ามาลงทุนซื้อคอนโดมิเนียมในไทย จำแนกตามเชื้อชาติ มากที่สุดได้แก่ อังกฤษ 14.4% อเมริกัน 12.1% สิงคโปร์ 10.9 % ฮ่องกง 4.5 % ฝรั่งเศส 4.2 %

โดยคอนโดระดับหรูที่ขายในกรุงเทพถูกจับจองโดยชาวต่างชาติที่ซื้อเพื่อการอยู่อาศัยเป็นหลัก เพื่อเป็นที่พักถาวร หรือเป็นบ้านหลังที่สอง หรือใช้ในช่วงที่มาทำธุรกิจ จากข้อมูลที่พบว่าทำเลที่นิยมมากที่สุดคือย่านสุขุมวิท รองลงมาได้แก่ลุมพินี หลังสวนเพลินจิต ราชดำริ สาทรและย่านใกล้เคียง แม้ที่อยู่อาศัยสำหรับชาวต่างชาติ ในรูปแบบการเช่าหรือ service apartment ก็ยังนิยมเช่าอยู่ย่านสุขุมวิทมากที่สุดเช่นกัน[2]

การศึกษาอาจจัดจำแนกผู้คนในพื้นที่ออกเป็นหลายกลุ่มด้วยกัน การจำแนกได้ทั้งลักษณะเชื้อชาติ อายุ และอาชีพ จากประเภทสินค้าที่จำหน่าย เป็นต้น ได้แก่ชาวตะวันออกกลาง ในซอยนานาตั้งแต่ 33 – 5 เป็นหลัก ชาวฝรั่งผิวขาวมีจำนวนไม่มากนัก จึงไม่เห็นคนผิวสี (ขึ้นกับระยะเวลาที่ลงพื้นที่) และยังมีชาวอินเดียอยู่จำนวนหนึ่งโดยเฉพาะในซอย 7 และซอย 9 ผู้คนที่จำหน่ายสินค้ามีทั้งกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง พม่าจากสำเนียงเสียงที่พูดคุย เป็นลูกจ้างขายของ หรือชาวอินเดีย และเหมือนชาวเขาที่สามารถสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษได้มีการต่อรองราคาด้วยคำถาม “How much” คือเสียงร้องถามจากคุณแม่ผิวขาวกับเด็กหญิงชาวไทยอายุประมาณ 10 ขวบที่นั่งชิดแผงขายของหรือแทบจะใต้แผงขายกระเป๋าผ้าพื้นเมือง อยู่ระหว่างซอย 9-11 เด็กหญิงกำลังรับประทานบะหมี่กึ่งสำเร็จรูปอยู่ พร้อมตอบว่า “three-fifty” การต่อรองราคาไม่เกิดขึ้น

---

[2] วารสาร ธอส. www.ghbank.co.th. สืบค้นวันที่ 30 มีนาคม 2558 . ตลาดที่อยู่อาศัยสำหรับชาวต่างชาติ.

การต่อรองราคาไม่เกิดขึ้นพร้อมกับคนถามราคาเดินจากไป พร้อมลูกน้อยที่นั่งอยู่ในรถเข็นแม้จะได้ยินเสียงแม่ของเด็กหญิงกล่าวตามหลัง ว่า “two hundred” ก็ตาม พื้นที่แห่งการพัฒนาย่านใจกลางกรุงที่ทันสมัย เต็มไปด้วยชาวต่างชาติ แต่ก็ยังคงเป็นพื้นที่แห่งโอกาสในการแสวงหาสิ่งที่ดีให้กับชีวิต เป็นพื้นที่แห่งการสร้างสรรค์ด้วยมีคนมากมายต่างชาติ ต่างภาษา ต่างวัฒนธรรม ล้วนพยายามสื่อสารกันด้วยคำพูด ท่าทาง แววตา

คนต่างกลุ่มมาอยู่ร่วมกันจึงต้องเรียนรู้และแปลความหมายสิ่งนั้น นอกจากนี้ที่สำคัญคือ พื้นที่สุขุมวิทพื้นที่แห่งการพัฒนา ทั้งพัฒนาชีวิตผู้คน หรือพัฒนาพื้นที่เมือง ตึกสูงระฟ้า อาคารที่พักแบบหรูสร้างใหม่ เห็นคนใหม่ๆ เข้ามาเดินร่วมเล่นในพื้นที่แห่งการพัฒนานี้ ทั้งนักธุรกิจระดับนานาชาติ ไปถึง แม่ค้าขายของที่เดินเร่ขายของพร้อมอาหารในตะกร้าเดินตรงไปในกลุ่มเป้าหมายพร้อมเสียงร้อง “มักบ่ อยากบ่ ขนม ข้าวเน้อ”ด้วยสำเนียงภาษาถิ่นของตน

เมืองย่านสุขุมวิทเป็นแหล่งที่มีความหมายในเชิงพื้นที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ เป็นย่านตอบสนองการใช้ชีวิต (lifestyle)ของคนหลากหลายกลุ่มทั้งนักท่องเที่ยวฝรั่ง ชาวเอเชีย ชาวตะวันออกกลาง รวมทั้งตอบสนองกลุ่มวัยรุ่นคนไทยที่ใช้ย่านสขุมวิทเป็นแหล่งจับจ่ายสินค้าตามกลุ่มเป้าหมายบริเวณ ห้างเทอร์มินอล 21 ที่จัดแสดงเป็นร้านตามแต่ละประเทศหรือเรียกว่าเป็นกลุ่มฮิป (HIP-Highly Individual Person) คือกลุ่มคนที่มีรูปแบบการใช้ชีวิตเฉพาะตัวเป็นตัวของตัวเองทั้งเสื้อผ้า ทรงผม การฟังเพลง การใช้เวลาส่วนตัว และรสนิยมในด้านศิลปะและมีความมั่นใจในตัวเอง (พันธวิศ ลวเรืองโชค, 2549 : 21)

ประการที่ 2 ย่านสุขุมวิท เป็นย่านคนเดิน(High Pedestrian) แม้บนถนนสุขุมวิทมิได้จัดเป็นถนนคนเดินแต่ด้วยมีซอยแยกย่อยจำนวนมากและแต่ละซอยล้วนมีกิจกรรมให้ผู้คนได้เข้าไปทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนทั้งการใช้บริการในด้านอุปโภคจับจ่ายใช้สอย การนวดแผนโบราณ หรือการบริโภคอาหารที่มีหลากหลายทั้งอาหาร อินเดีย อาหารอาหรับ อาหารเกาหลี ญี่ปุ่น การเดินเลือกซื้อของที่ระลึกเป็นต้น ประการที่ 3 คือเป็นย่านแห่งการสร้างสรรค์ (Creative Zone) ด้วยสุขุมวิทเป็นพื้นที่ประกอบไปด้วยคนหลากหลายกลุ่ม ในพื้นที่สามารถตอบสนองรูปแบบการใช้ชีวิตที่เป็นสากล สุขุมวิทจึงเปรียบเสมือนบ้านหลังที่ 2 ของคนทำงานชาวต่างชาติซึ่งเป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นกลุ่มที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในทุกภูมิภาคของโลก

ตัวอย่างการใช้พื้นที่ในซอยสุขุมวิท1 (ซอยรื่นฤดี)

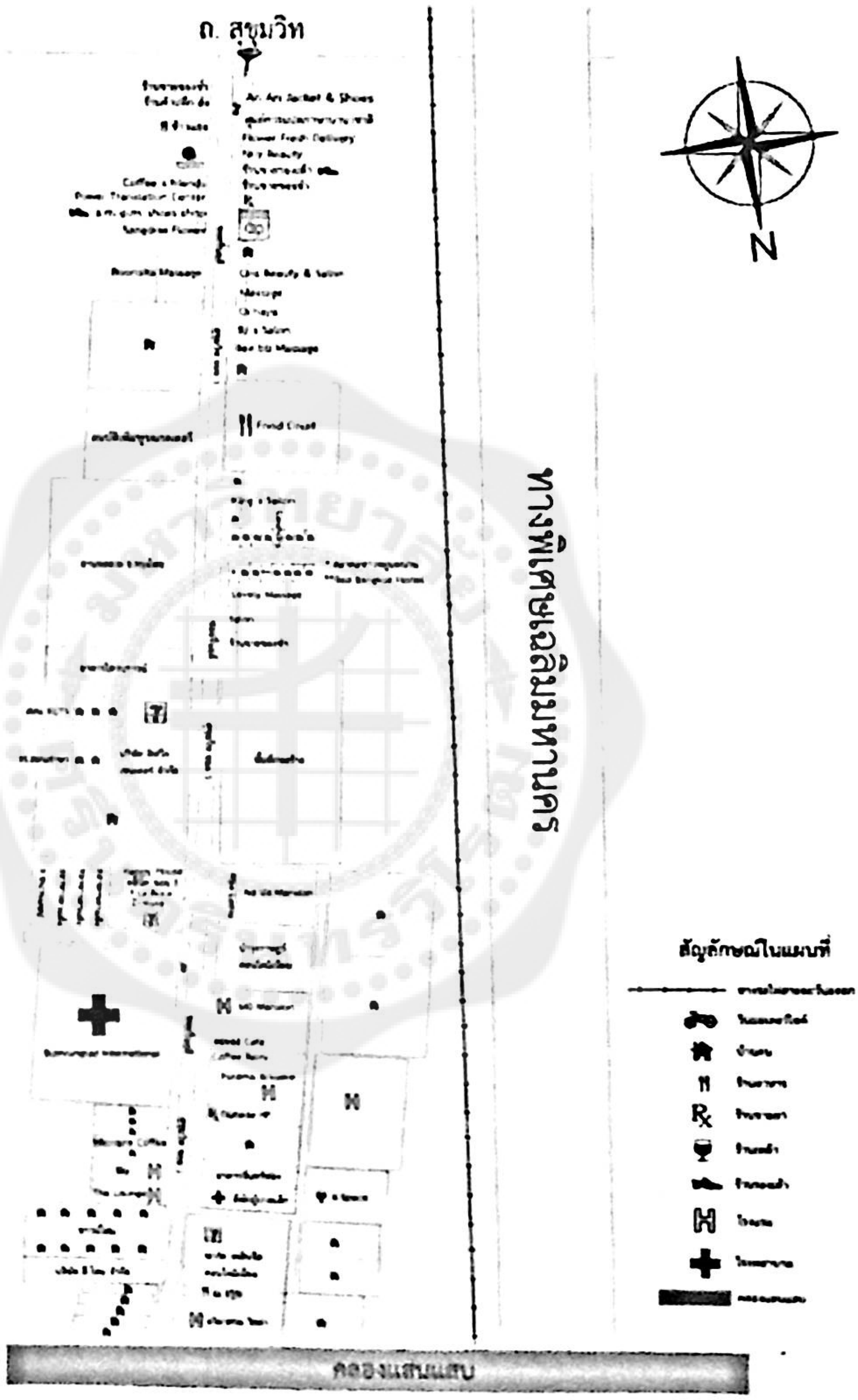

ตัวอย่างการใช้พื้นที่ในซอยสุขุมวิท3 (ซอยนานาเหนือ)

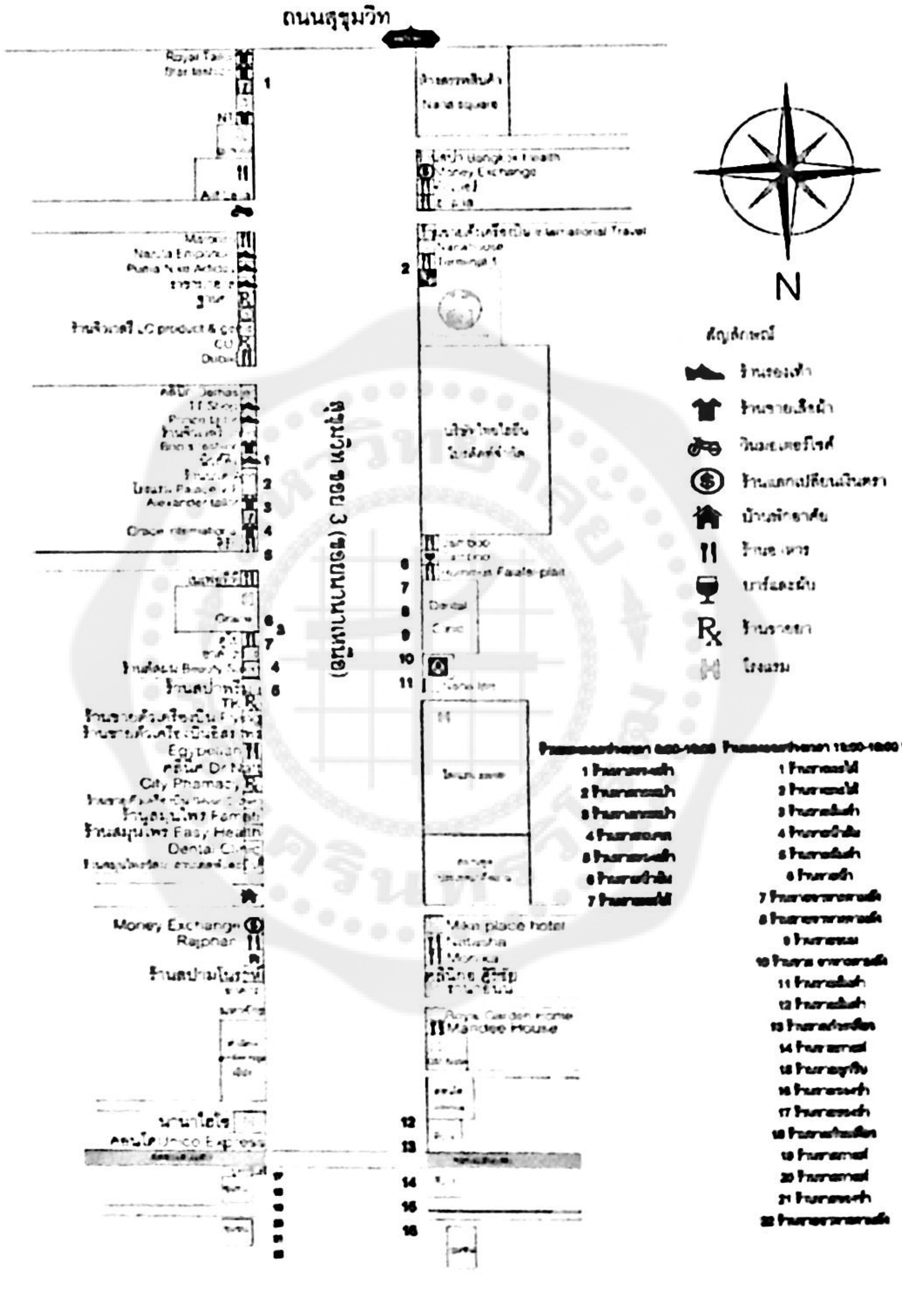

ตัวอย่างการใช้พื้นที่ในซอยสุขุมวิท5 (ซอยเลิศสิน1)

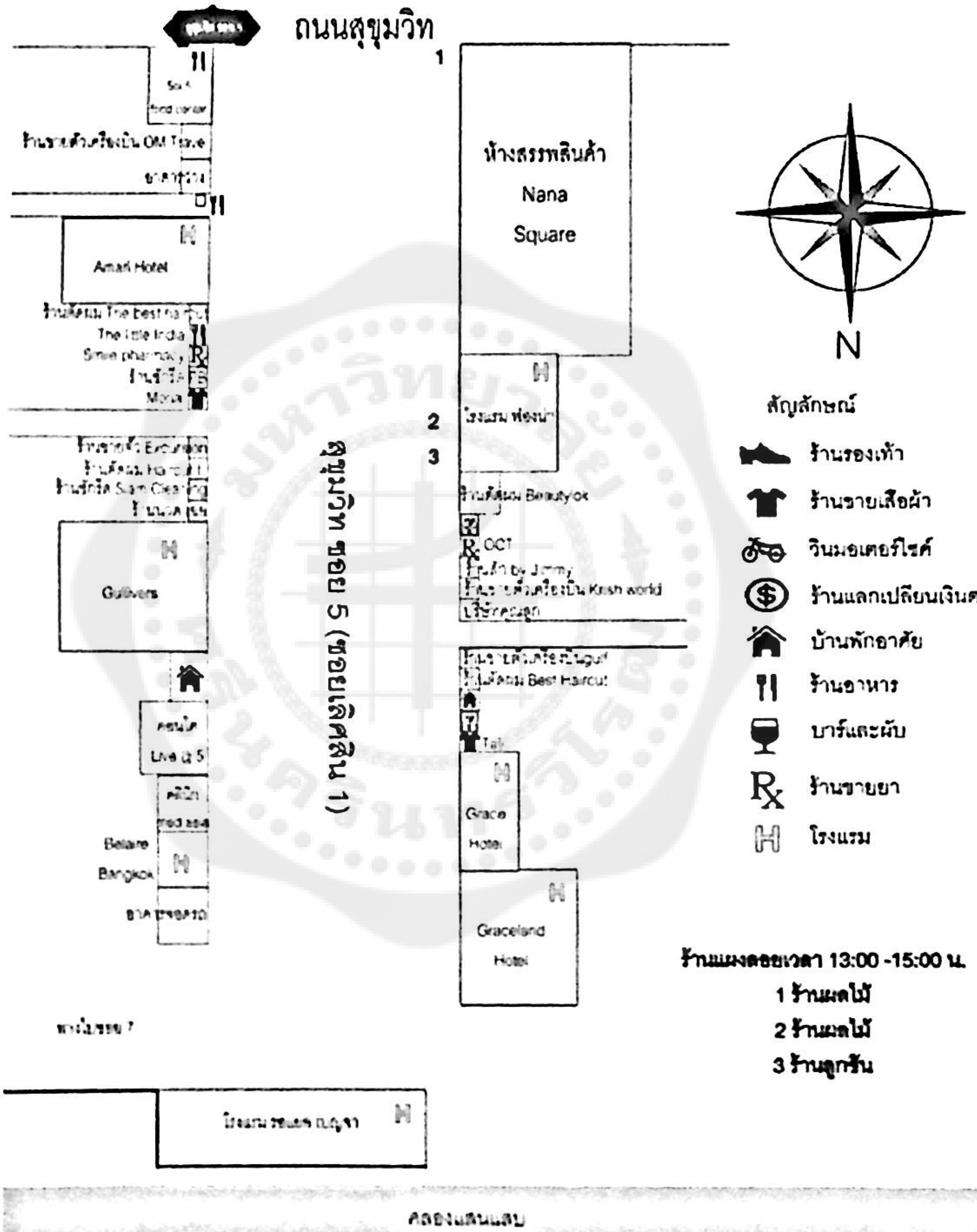

เอกสารอ้างอิง

การเคหะแห่งชาติ. (2556). **มองมุมเมือง.** กรุงเทพฯ: บริษัท คลิ๊ก แอนด์ คลิ๊ก จำกัด.

จารุวรรณ ขำเพชร. (2555). **พื้นที่เมืองและชีวิตของคนในซอยคาวบอย**.ปริญญานิพนธ์ ศศ.ด. (ศิลปวัฒนธรรมวิจัย) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา

พันธวิช ลวเรืองโชค. (2549). **การพัฒนาเชิงพื้นที่สำหรับการเกิดกระแสความเปลี่ยนแปลงสมัยใหม่ของเมือง : กรณีศึกษาปรากฏการณ์ผ่านทองหล่อ.** วิทยานิพนธ์ ผม. (สถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง). กรุงเทพฯ :มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วิมลสิทธิ์ หรยางกูร และคณะ. (2536). **พัฒนาการแนวความคิดและรูปแบบของงานสถาปัตยกรรม อดีต ปัจจุบัน และอนาคต.** กรุงเทพฯ: สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์.

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2551). **การพัฒนาเมืองและชนบทประยุกต์.** กรุงเทพ: สำนักพิมพ์โฟร์เพซ

ศรีศักร วัลลิโภดม. (2547). **สยามประเทศ:ภูมิหลังของประเทศไทยตั้งแต่ยุคดึกดำบรรพ์จนถึงสมัยกรุงศรีอยุธยา.ราชอาณาจักรสยาม.**กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน.

Crang,Mike and Nigel Thrift. (2011). **Thinking Space. Routledge . Modernity (2ed.).** Palgrave Macmillan.

Savage, Mike , Alan Warde and Kevin Warde . (2003). **Urban Sociology, Capitalism and Modernity.** Palgrave Macmillon: New York.

พื้นที่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ย่านสุขุมวิท

สุขุมวิทเป็นชื่อถนนที่ถูกสร้างในปี พ.ศ.2479 โดยพระพิศาลสุขุมวิท อธิบดีกรมทางหลวงในสมัยนั้น เป็นผู้บุกเบิกและควบคุมการก่อสร้างจึงได้นำบรรดาศักดิ์ของท่านขึ้นมาตั้งเพื่อเป็นเกียรติแก่ผู้สร้าง ย่านสุขุมวิทแต่เดิม ก่อนปี พ.ศ. 2500 ย่านนี้จะถูกเรียกว่าเป็น “ทุ่งบางกะปิ” เพราะเป็นทุ่งนาใช้ใน การเพาะปลูกข้าวของเกษตรกร ต่อมาหลังจากมีการสร้างถนนสุขุมวิท จึงได้มีผู้คนขยับขยายมาอาศัยอยู่ทางด้านตะวันออกนี้ แต่แรกจะเป็นเจ้านายในพระราชวงศ์ ข้าราชการชั้นสูง และคหบดี (จารุวรรณ ขำเพชร, 2555) และราวปี พ.ศ.2500 และช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และช่วงสงครามเวียดนามยุติลง ล้วนเป็นปัจจัยที่ทำให้ถนนสุขุมวิทมีการขยายตัวเพิ่มขึ้น (บังอร ชมจำปี, 2529)

ที่ศึกษาพื้นที่สุขุมวิทซอย3-63 ได้ให้ภาพการพัฒนาการของสุขุมวิทว่าหลังจากสงครามเวียดนามมีทหารต่างชาติเข้ามาพักผ่อนบริเวณนี้และมีแรงงานจากชนบทเข้ามาหางานทำ ทำให้ต้องการที่อยู่อาศัยเพิ่มขึ้นมีการสร้างโรงแรม อพาร์ทเมนท์ รองรับทั้งแรงงาน ชาวต่างชาติเกิดการขยายตัวของย่านที่อยู่อาศัยออกไปบริเวณทุ่งนาด้านตะวันออก เรียกว่า "ทุ่งบางกะปิ" ที่ที่ดินจะมีราคาถูกกว่าด้านตะวันตก ซึ่งเป็นสวนผลไม้ ทำให้เป็นที่นิยมของผู้มียศถาบรรดาศักดิ์ซื้อเป็นที่อยู่อาศัยเกิดการกระจายตัวสร้างบ้านไปตามแนวถนนสุขุมวิทโดยจะมีลักษณะที่อยู่อาศัย 2 ลักษณะ คือ ที่อยู่อาศัยและประกอบธุรกิจการค้า พร้อมกันไปในลักษณะตึกแถว และเป็นที่อยู่อาศัยครอบครัวเดี่ยวในที่ดินแปลงใหญ่

ถนนสุขุมวิทได้ถูกปรับเป็นถนนคอนกรีตมาตรฐานในปี พ.ศ.2503 จึงเกิดตึกแถวและร้านค้าสองข้างทางถนนต่อกันสลับกับบ้านเรือนขนาดใหญ่ที่อยู่ริมถนนการพัฒนาถนนพื้นที่ย่านนี้กลายเป็นย่านที่อยู่อาศัยควบคู่ไปกับการเป็นย่านธุรกิจการค้าที่สำคัญของกรุงเทพมหานครมาโดยตลอด เช่น ได้มีการสร้างถนนเพชรบุรีตัดใหม่ขนานไปกับอีกฝั่งหนึ่งของคลองแสนแสบตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ. 2504-2508 ได้ทำให้ผู้ที่อยู่ในย่านนี้ได้รับความสะดวกสบายในการเดินทางและในปี พ.ศ. 2514-2515 ได้สร้างถนนรัชดาภิเษกผ่านซอยอโศก ทำให้ย่านสุขุมวิท สามารถติดต่อกับทางทิศเหนือของกรุงเทพมหานคร (วิภาวดีรังสิต) และทางทิศใต้ (พระราม 4 – สีลม) ได้โดยสะดวก

ส่งผลให้ย่านนี้กลายเป็นศูนย์กลางธุรกิจการค้าของกรุงเทพมหานครนอกจากนี้ความต้องการอยู่อาศัยและการทำงานกลางเมืองยังส่งผลให้มีการเพิ่มความหนาแน่นของธุรกิจการค้าและที่อยู่อาศัยในพื้นที่โดยส่วนใหญ่จะสร้างเป็นอาคารสูง ทาวน์เฮาส์ คอร์ท ระดับหรูเพื่อให้คุ้มค่าทางเศรษฐกิจได้เกิดร้านอาหารศูนย์การค้าขนาดเล็กตลอดจนการบริการต่างๆ กระจายอยู่ในพื้นที่เพื่อให้บริการผู้อยู่อาศัยและเนื่องจากเป็นศูนย์กลางเมืองมีสถานทูตตั้งอยู่มากมายจึงเป็นที่นิยมพักอาศัยของชาวต่างประเทศเกิดเป็นอพาร์ตเม้นต์โรงแรมขึ้นเป็นจำนวนมากเพื่อบริการชาวต่างประเทศเหล่านั้นด้วย (จารุวรรณ ขำเพชร, 2552)

พื้นที่บริเวณถนนสุขุมวิทช่วงต้นยิ่งพัฒนาได้มากขึ้น เนื่องจากมีการสร้างทางด่วนขึ้นลงบริเวณติดกับรถไฟฟ้าใกล้สุขุมวิท 1ยังทำให้การติดต่อเชื่อมกับทางตะวันออกของกรุงเทพมหานคร (บางนา-ตราด) สะดวกยิ่งขึ้น ในปี พ.ศ.2538 เริ่มมีการก่อสร้างรถไฟฟ้ายกระดับ (BTS) และเปิดบริการในเดือนธันวาคม 2542 และรถไฟฟ้าใต้ดิน (MRT) ก่อสร้างแล้วเสร็จในปี 2547 (วิรัตน์ รัตตากร, 2537)

ศึกษาการใช้พื้นที่สุขุมวิทช่วงอโศกถึงคลองเตยพบว่าถนนสุขุมวิทมีการใช้พื้นที่จากแนวราบเป็นแนวดิ่งในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา เพื่อความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจ เนื่องจากราคาที่ดินสูง ทำให้เกิดผลดีต่อเศรษฐกิจคือสามารถใช้ประโยชน์ที่ดินได้ประโยชน์สูงสุด เป็นตัวดึงดูดกิจกรรมการค้า, การบริการและที่พักอาศัย ส่วนปัญหาที่ต้องพิจารณาคือ สาธารณูปโภค สภาพแวดล้อมการจราจร และจำนวนอาคารสูง ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงในย่านสุขุมวิท- พร้อมพงษ์ เกิดจากการขยายตัวในแนวดิ่ง ทำให้การใช้ที่ดินเพื่ออยู่อาศัยมีความหนาแน่นมากขึ้น

ย่านศูนย์กลางสุขุมวิทแห่งหนึ่งคือพร้อมพงษ์บริเวณด้านหน้าซอยสุขุมวิท 39 ความเป็นมาของผู้คนที่อาศัยบริเวณนี้ได้แก่ ข้าราชการ หรือเชื้อสายเจ้านายลูกหลานที่มาสร้างบ้านเรือนตั้งแต่ สมัยรัชกาลที่ 5 ที่มีการขยายบางกอกหรือกรุงเทพมาทางด้านนี้ ชื่อพร้อมพงษ์มาจากพระนามของพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าพร้อมพงษ์ (หม่อมเจ้าพร้อม สนิทวงศ์)" ต้นสกุล "สนิทวงศ์" มีศักดิ์เป็นพระราชนัดดาในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ 2) ประวัติเมื่อครั้งพระองค์รับราชการในสมัยรัชกาลที่ 5 - 6 ได้ซื้อที่ดิน และปลูกบ้านไว้เป็นที่พักผ่อนสำหรับครอบครัว พระองค์เจ้าพร้อมพงศ์อธิราชมีพระโอรสธิดาที่เกิดจากหม่อมต่างๆ ทั้งสิ้น 14 องค์ ซึ่งซอยต่างๆ ในละแวกนี้จึงมาจากชื่อพระโอรสธิดา บริเวณนี้จึงยังปรากฏบ้านเจ้านายสมัยเก่า เป็นบ้านเดี่ยวมีพื้นที่แทรกตัวอยู่ด้านใน นอกจากนี้ย่านพร้อมพงษ์ยังเป็นแหล่งที่พักอาศัยของชาวต่างชาติ หลายกลุ่มโดยเฉพาะชาวญี่ปุ่นที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยอีกด้วย[3]

REALIST BLOG. (2556). สถานีต่อไป.สถานีพร้อมพงษ์. สืบค้นเมื่อ 13 เมษายน 2560, จาก http://www.realist.co.th/blog.

จากความเป็นมาของพื้นที่ย่านสุขุมวิท ทั้งทางกายภาพและสังคมเป็นปัจจัยที่ทำให้พื้นที่ย่านนี้ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องหากกล่าวตามหลักการพัฒนาพื้นที่โดยใช้การสร้างสรรค์ (Urban Design) หรือการออกแบบย่านหรือถิ่นที่ตามแนวคิดลักษณะของความเป็นย่าน (District Distinction) ว่าการเกิดขึ้นของพื้นที่สร้างสรรค์นั้นล้วนมีองค์ประกอบหรือลักษณะพิเศษเฉพาะย่าน (characteristics) และเป็นตัวก่อให้เกิดความเป็น"ตัวตน" (Place Identity)[4] กระบวนการสร้างพื้นที่ถิ่นที่ ย่าน ด้วยกระบวนการที่เรียกว่า Place-making ล้วนเป็นสิ่งผสมผสานให้พื้นที่สุขุมวิทย่านพร้อมพงษ์มีเอกลักษณ์พิเศษที่สอดคล้องกับความเป็นพื้นที่สร้างสรรค์

ในการศึกษาพื้นที่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ย่านสุขุมวิทพื้นที่ศึกษาตั้งแต่ซอยสุขุมวิท33-39ที่อยู่ในเขตวัฒนาและฝั่งตรงข้าม ตั้งแต่ซอยสุขุมวิท22-26โดยผลการศึกษาจะจำแนกการนำเสนอออกเป็น 2 ประเด็นที่เกี่ยวข้องกัน คือ 1). เศรษฐกิจสร้างสรรค์ 2).การขยายตัวของพื้นที่เศรษฐกิจสร้างสรรค์สุขุมวิทย่านพร้อมพงษ์

[4] COMPASS MAGAZINE. (2559). ความเป็นย่านและ Creative Place-Making. สืบค้นเมื่อ 13 เมษายน 2560, จาก http://www.compasscm.com/viewissue.php?id=451

เศรษฐกิจสร้างสรรค์

สำนักนายกรัฐมนตรีได้ให้นิยามของ“เศรษฐกิจสร้างสรรค์” ไว้ว่า “เป็นการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการใช้องค์ความรู้ การสร้างสรรค์งาน และการใช้ทรัพย์สินทางปัญญาที่เชื่อมโยงกับพื้นฐานทางวัฒนธรรม การสั่งสมความรู้ของสังคม และเทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่” (สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554) และได้ให้นิยาม ไว้ใน ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วย การส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ พ.ศ.2556 ไว้ว่าเป็น “การพัฒนาระบบเศรษฐกิจโดยใช้องค์ความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ ทรัพย์สินทางปัญญา และการศึกษาวิจัย ที่เชื่อมโยงกับพื้นฐานทางวัฒนธรรม การสั่งสมความรู้ของสังคม เทคโนโลยี และนวัตกรรมสมัยใหม่ ในการผลิตสินค้าและบริการในรูปแบบใหม่ ซึ่งสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ หรือคุณค่าทางสังคม” (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2556)

เศรษฐกิจสร้างสรรคือกระบวนการหรือกิจกรรม (Process or Activity) โดยเกิดจาก 2 ส่วนปัจจัยหลักด้วยกันคือ 1).ทุนทางปัญญาหรือองค์ความรู้ และ 2).ทักษะการประยุกต์นำความคิดสร้างสรรค์ (หรือองค์ความรู้) นั้นไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในเชิงพาณิชย์ โดย

1. ทุนทางปัญญา (Intellectual Capital) สามารถอยู่ในรูปแบบของ “ฐานความรู้เดิม” หรือ “ความรู้ใหม่” สามารถนำไปใช้ต่อยอดความคิดโดยทุนในลักษณะนี้สามารถเกิดได้จากทุนมนุษย์ (Human Capital) เช่น ศึกษาและการฝึกอบรมที่นำมาสู่ความคิดใหม่ๆ ทุนทางวัฒนธรรม (Culture Capital) เช่น วัฒนธรรมดั้งเดิมของไทยและทุนทางสังคม (Social Capital) เช่น ขนบธรรมเนียมและองค์ความรู้ในท้องถิ่นเป็นต้น

2. ทักษะการประยุกต์ (Adaptive Skills) ได้แก่ ทักษะที่สนับสนุนการนำองค์ความรู้และทุนทางปัญญานั้นมาประยุกต์ ให้เกิดการผลิต/บริการที่สามารถสร้างคุณค่า/มูลค่าได้อย่างเป็นรูปธรรม

ดังนั้นคำว่า “เศรษฐกิจสร้างสรรค์” จึงเป็นการนำความคิดเข้าไปประสานกับการดำเนินธุรกิจทำให้เกิดการต่อยอดไปส่การสร้าง “ความแตกต่าง” ซึ่งจะส่งผลต่อการ “สร้างมูลค่า” และท้ายที่สุดเป็นการ “สร้างคุณค่า” การขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์จึงอยู่บนพื้นฐานของการใช้องค์ความรู้ (Knowledge) การศึกษา (Education) การสร้างสรรค์งาน (Creativity) และการใช้ทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property) ที่เชื่อมโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรม การสั่งสมความรู้ของสังคม และเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมใหม่ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2552) สำหรับการนำนโยบายไปปฏิบัติในประเทศไทยหน่วยงานที่เป็นหลักคือศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ(TCDC-Thailand Creative&DesignCenter)และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

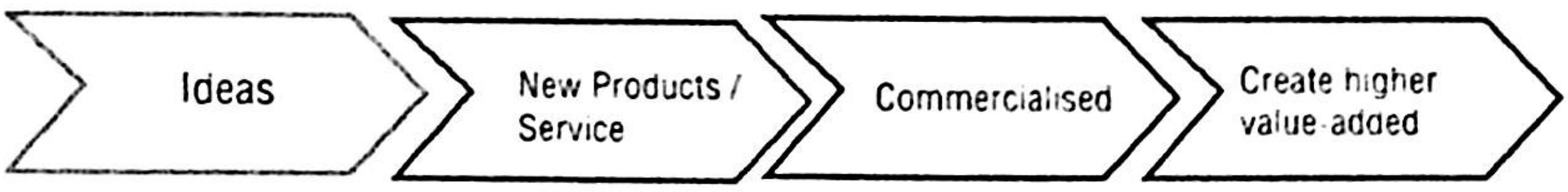

แผนผังที่ 1 แสดงความหมายเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ที่มา: อาคม เติบพิทยาไพสิฐ, 2554 ออนไลน์)

ในปัจจุบันยังไม่มีการกำหนดคำนิยามของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่เป็นหนึ่งเดียวทั้งโลก โดยคำนิยามต่างๆ ขึ้นอยู่กับการนำไปปรับใช้ให้เข้ากับระบบเศรษฐกิจของแต่ละประเทศและกับองค์กรที่เกี่ยวข้องในระดับสากล การแบ่งกลุ่มของเศรษฐกิจสร้างสรรค์มีความแตกต่างกัน โดยมีรูปแบบ 2 แนวคิดหลัก ได้แก่

1. กลุ่มเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่แยกประเภทตามชนิดสินค้า/บริการ Department for Culture Media and Sport (DCMS) ของประเทศสหราชอาณาจักร (DCMS Model) เป็นหน่วยงานแรกที่ได้เริ่มกำหนดประเภทของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ขึ้นในปีค.ศ.1998 โดยได้ตั้งคำจำกัดความว่า “เศรษฐกิจสร้างสรรค์ คือ จุดเริ่มต้นของการใช้ความคิดสร้างสรรค์,ทักษะ,และพรสวรรค์ส่วนบุคคลเพื่อเพิ่มศักยภาพในการสร้างความมั่งคั่งและการสร้างงานจากการใช้ประโยชน์ในเชิงของทรัพย์สินทางปัญญา”โดยประเทศอังกฤษได้กำหนดให้เศรษฐกิจสร้างสรรค์ประกอบไปด้วย 13 ประเภทของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์(Creative Industries) ได้แก่ 1). โฆษณา (Advertising) 2). สถาปัตยกรรม (Architecture) 3). งานศิลปะและโบราณวัตถุ (Art and Antiques) 4). งานฝีมือ (Craft) 5).งานออกแบบ (Design) 6). แฟชั่น (Fashion) 7). ฟิล์มและวีดีโอ (Film and Video) 8). ซอฟต์แวร์/เกมส์ (Leisure Software) 9). เพลง (Music) 10). ศิลปะการแสดง (Performing Arts) 11). สิ่งพิมพ์ (Publishing) 12). ซอฟต์แวร์และบริการทางด้านคอมพิวเตอร์ (Software and Computer Services) และ 13). โทรทัศน์และวิทยุ (TV and Radio) โดยรัฐบาลอังกฤษได้สร้างหน่วยงานย่อยเพื่อบริหารงานเศรษฐกิจสร้างสรรค์โดยเป็นการทำงานร่วมมือระหว่างภาครัฐและตัวแทนจากภาคเอกชน (พิริยะ ผลพิรุฬห์, 2556)

2.กลุ่มเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่แยกตามประเภทกิจกรรมการผลิตและห่วงโซ่การผลิตการจำแนกในลักษณะนี้จะเน้นการจำแนกตามวัฒนธรรมเป็นหลัก เช่น แบบ Symbolic Texts Model หรือแบบขององค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization: UNESCO) ตามศิลปะ (Concentric Circle Model) หรือตามระดับ NIDA Economic Review 9ของความเข้มข้นของการใช้ลิขสิทธิ์ขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก(World Intellectual Property Organization: WIPO) ในรูปแบบของ Concentric Circle Model ในส่วนของ WIPO ได้จัดตั้งส่วนงานทางด้าน เศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Industry Division) ในปี พ.ศ.2548 (ค.ศ. 2005) เพื่อทำการวิเคราะห์และศึกษางานทางด้านนี้โดยตรง ซึ่งทาง WIPO จะเน้นให้ความสำคัญกับงานประเภทอุตสาหกรรมสร้างสรรค์และสิทธิ์ที่เกี่ยวเนื่อง Copyright Industry ในขณะที่ UNESCO Institute of Statistics (UIS) ซึ่งเป็นหน่วยงานภายใต้ UNESCO ที่เก็บข้อมูลสถิติทางวัฒนธรรมและนำเศรษฐกิจสร้างสรรค์เข้ามาอยู่ใน Framework for Cultural Statistics โดย UNESCO ได้มีการกำหนดขอบเขตของอุตสาหกรรม ที่คล้ายๆกับ WIPO แต่จะให้ความสำคัญกับสินค้าประเภทวัฒนธรรม(Cultural Products) และได้เพิ่มแฟชั่นเข้าเป็นเศรษฐกิจสร้างสรรค์ด้วย

พื้นที่สร้างสรรค์
ย่านพร้อมพงษ์ สุขุมวิท

พื้นที่ในย่านสุขุมวิทนั้นจะมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจหนาแน่นและมีพื้นที่พาณิชยกรรมที่สำคัญ ได้แก่ ซอยนานา อโศก ทองหล่อและพร้อมพงษ์ ซึ่งในย่านพร้อมพงษ์นี้เป็นบริเวณที่พักอาศัยของชาวต่างชาติ โดยเฉพาะชาวญี่ปุ่น ปัจจุบันย่านพร้อมพงษ์มีคอนโดเกิดขึ้นมากเพื่อตอบสนองชาวต่างชาติที่เข้ามาพำนักในประเทศไทย และยังมีอุทยานเบญจสิริ และห้างสรรพสินค้าเอ็มโพเรียม เอ็มควอเทียร์ เพื่อตอบสนองการใช้ชีวิตของคนที่พักอาศัยอยู่ในย่านนี้ โดยย่านพร้อมพงษ์ ถนนสุขุมวิทช่วงระหว่างสุขุมวิท 29-39 นั้นอยู่ในย่านที่เรียกชื่อว่าพร้อมพงษ์ ตามสถานีรถไฟฟ้า BTS สถานีพร้อมพงษ์ อยู่ในเขตเมืองชั้นใน (Inner city)

ตามการจำแนกของสำนักผังเมืองกรุงเทพมหานครและพื้นที่ยังอยู่ในเขตวัฒนา ฝั่งถนนซอยเลขคี่และเขตคลองเตยฝั่งถนนซอยเลขคู่ ซึ่งเป็นเขตย่านธุรกิจชั้นในที่สำคัญ ตามการจำแนกของกรุงเทพมหานคร ย่านพร้อมพงษ์เป็นย่านที่สะดวกต่อการเดินทางทั้งการเดินทางด้วยรถไฟฟ้าสถานีพร้อมพงษ์ที่สามารถเชื่อมต่อไปยังใจกลางเมือง ซึ่งเป็นศูนย์กลางธุรกิจ (Central Business District : CBD) ของกรุงเทพฯแล้ว ย่านพร้อมพงษ์นี้ยังสะดวกต่อการเดินทางออกนอกเมือง เช่น นิคมอุตสาหกรรมบางนา อีกทั้งซอยพร้อมพงษ์ยังเป็นเส้นทางที่ใช้สัญจรระหว่างถนนสุขุมวิทและถนนเพชรบุรีตัดใหม่ ที่ทำให้เดินทางเข้า – ออกได้สะดวกยิ่งขึ้น

รถไฟฟ้า BTS สถานีพร้อมพงษ์ที่เชื่อมต่อไปยังศูนย์กลางธุรกิจ

ภายใต้คำจำกัดความเศรษฐกิจสร้างสรรค์ว่าหมายถึงกระบวนการหรือกิจกรรมที่นำเอาทุนทางปัญญาหรือองค์ความรู้มาประยุกต์ร่วมกับความคิดสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดประโยชน์เชิงพาณิชย์ ฉะนั้นแล้วพื้นที่สุขุมวิทย่านพร้อมพงษ์ถูกสร้างขึ้นมา ด้านทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางความรู้ และ ปัจจัยภาครัฐอีกหลายประการก่อรูปเป็นสร้างพื้นที่เหมาะสมให้กับย่านพร้อมพงษ์

นับแต่ 1). สวนเบญจสิริ 2). ย่าน ดิ เอม ดิสทริค (The Em District) 3).ย่านเจแปนนิส ทาวน์ (Japanese Town) 4). ไดโนซอร์ แพลนเนต (Dinosaur Planet) 5). สถานที่สำคัญ สถาบันการศึกษา สถานทูต บริษัทห้างร้านของชาวต่างชาติมากมาย

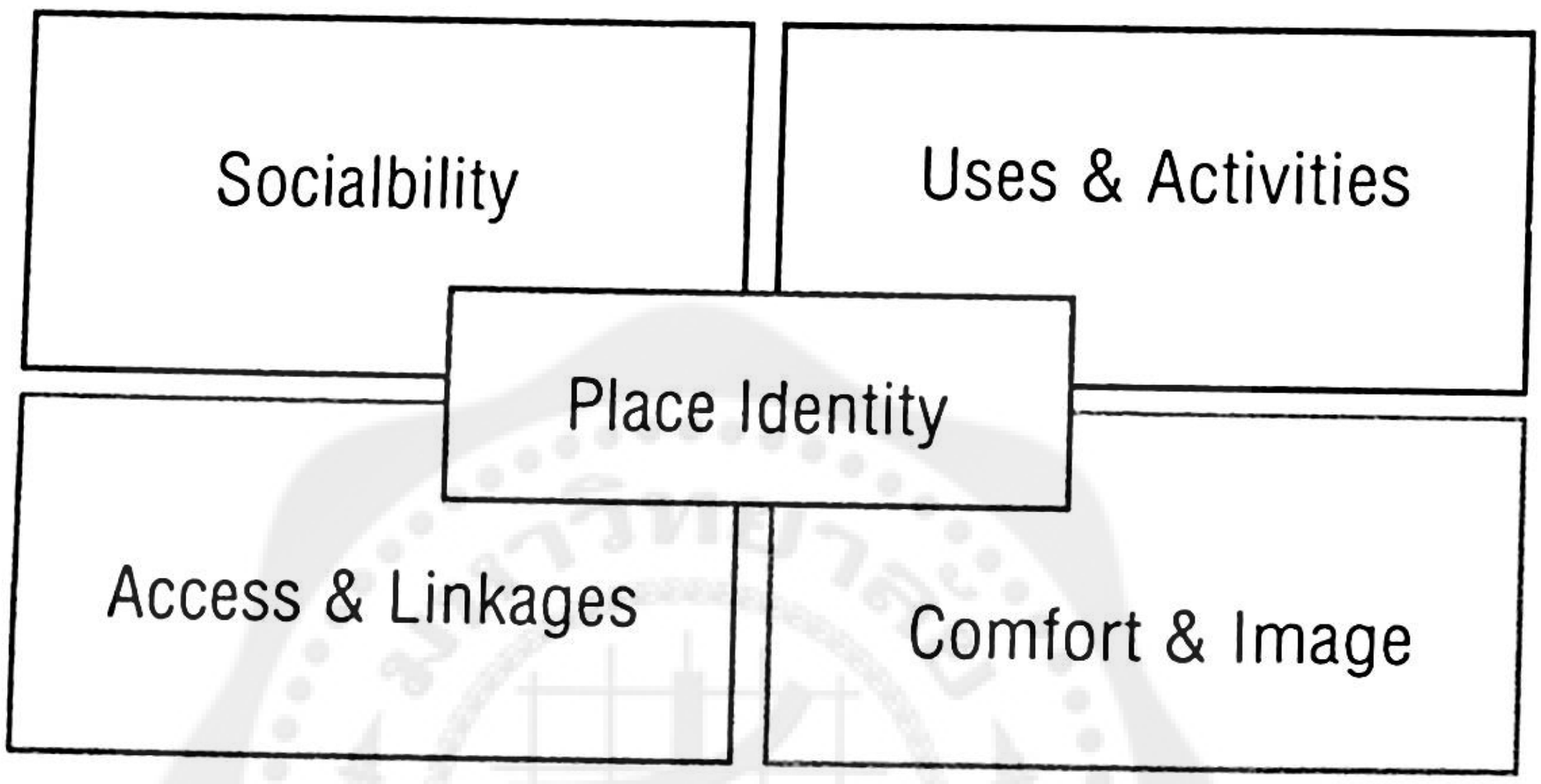

Creative Place-Making ดัดแปลงจาก ความเป็นย่านและ Creative Place-Making.

ตามแนวคิดการสรรสร้าง “ถิ่นที่” (Place-making concept) ที่จะต้องสร้างลักษณะโดดเด่นให้พื้นที่ เพื่อตอบสนองการใช้ชีวิตคนเมืองโดยลักษณะการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์ที่เหมาะสมประกอบไปด้วย 1). การสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในย่าน (sociability) มีลานกิจกรรม ประกอบด้วยพื้นที่ทางสังคม 2). กิจกรรมและการใช้งาน (Uses & Activities) อันประกอบไปด้วยการจัดพื้นที่รองรับกิจกรรมสำหรับลักษณะบุคคลของแต่ละชนชาติ การออกแบบจังหวะพื้นที่ ให้เหมาะกับการใช้อย่างมีคุณภาพและสุนทรียะ

3).การสัญจรและเข้าถึงและการเชื่อมต่อ (Access & Linkage) เป็นการเชื่อมต่อการเข้าถึงพื้นที่ หรือจุดเชื่อมต่อ (Node) ที่สะดวก 4). ความสะดวกสบายและภาพลักษณ์ (Comfort & Image) ด้วยพื้นที่พร้อมพงษ์ย่านสุขุมวิท ภาพลักษณ์พื้นที่สะอาด สภาพกายภาพสวยงาม

สวนเบญจสิริเป็นสวนสาธารณะที่จัดสร้างขึ้นเนื่องในวโรกาสที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนารถมีพระชนมพรรษาครบ60พรรษาในปีพ.ศ.2535 สวนเบญจสิริตั้งอยู่ในย่านธุรกิจใจกลางเมืองบริเวณซอยสุขุมวิท 24 ภายในสวนประกอบด้วย พื้นที่ที่เหมาะแก่การพักผ่อน และทำกิจกรรมหลายชนิด เช่น ลานกีฬา สระว่ายน้ำ ลานดนตรี สนามเด็กเล่น ลานธรรมะ สนามหญ้า เป็นต้น

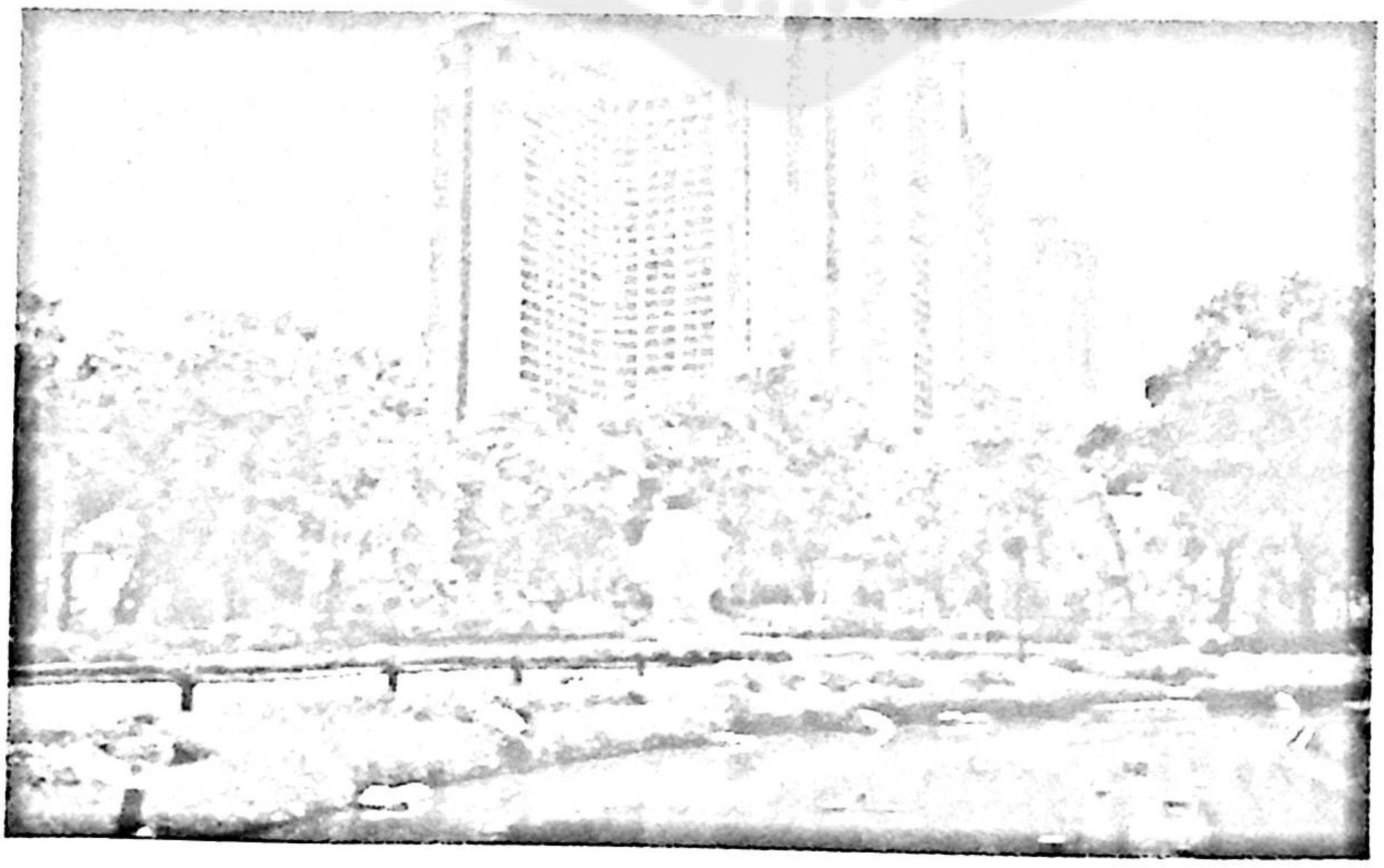

สวนเบญจสิริสถานที่พักผ่อนและออกกำลังกายของคนกรุง

ย่าน ดิ เอมดิสทริค (The Em District) เป็นย่านศูนย์กลางด้านการค้าที่ถูกพัฒนาขึ้นบริเวณใจกลางสุขุมวิทเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจของกรุงเทพมหานครย่านดังกล่าวประกอบด้วยศูนย์การค้าที่มีชื่อเสียง และ มีความทันสมัยอย่าง ดิเอ็มโพเรี่ยม ดิเอ็มควอเทียร์ และดิเอ็มสเฟียร์ ที่มีทั้งบริการและสินค้าให้เลือกซื้อมากมาย เหมาะกับลูกค้าหลายกลุ่ม ทั้งนักธุรกิจ คนทำงานทั่วไป และนักศึกษา รวมเนื้อที่ 650,000 ตร.ม. มูลค่าทั้งโครงการเฉพาะศูนย์การค้ากว่า 20,000 ล้านบาท สำหรับกลุ่มลูกค้าส่วนใหญ่จะเป็นลูกค้าที่มีกำลังซื้อสูงโดยเฉพาะชาวต่างชาติ นอกจากนี้ ย่านดิ เอมดิสทริค ยังประกอบไปด้วยแหล่งที่พักอาศัยมีคอนโดกว่า 41,000 ยูนิต โรงแรม ออฟฟิศ และแหล่งบันเทิงที่มีความทันสมัยที่สุดแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร

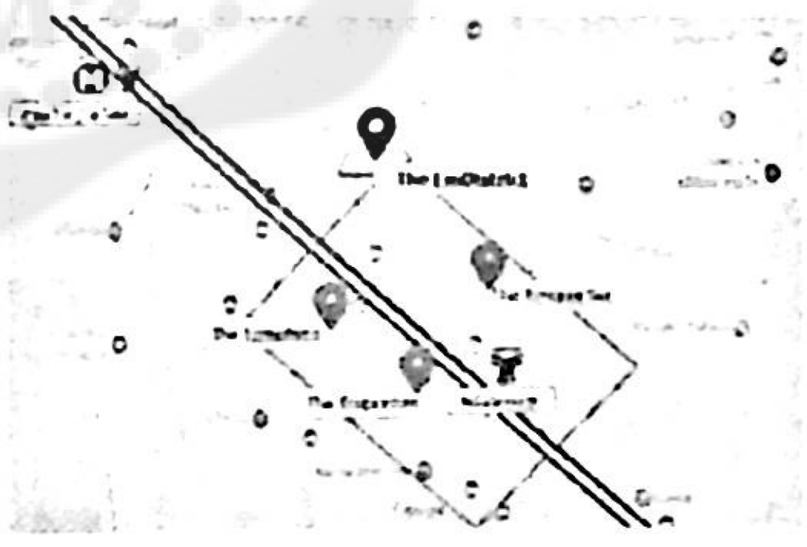

The EmQuartier และแผนผังโครงการ The EmDistrict

ย่านเจแปนนิส ทาวน์ (Japanese town) ชาวญี่ปุ่นคือชาวต่างชาติที่เดินทางเข้าสู่ประเทศไทยมากเป็นอันดับต้นๆเป็นกลุ่มคนที่มีความรู้ในการทำงานมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน และทำงานบริษัทญี่ปุ่น ในนิคมอุตสาหกรรม หรือ ย่านธุรกิจที่สำคัญชาวญี่ปุ่นที่เข้ามาทำงานท่องเที่ยวหรือพำนักอยู่ในประเทศไทยมักจะอาศัยอยู่รวมกันเป็นกลุ่มโดยเฉพาะย่านสุขุมวิทและพร้อมพงษ์เพราะย่านนี้สามารถเดินทางขึ้นทางด่วนเพื่อไปนิคมอุตสาหกรรมบางนาและมอเตอร์เวย์ได้สะดวกย่านนี้จึงมีคอนโดที่พักอาศัยของชาวญี่ปุ่นผุดขึ้นมากมายมีแหล่งอำนวยความสะดวกสำหรับการใช้ชีวิตครบครัน ทั้งร้านอาหารญี่ปุ่น ซุปเปอร์มาร์เก็ต ห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ โรงพยาบาล (รพ.สมิติเวช รพ.กรุงเทพ) สถานศึกษา (โรงเรียนสมาคมไทย-ญี่ปุ่น ย่านพระราม 9 โรงเรียนอนุบาลและ โรงเรียนนานาชาติอีกหลายแห่ง)

แสดงสถิติการเดินทางเข้า - ออก จำแนกตามสัญชาติและประเภทการตรวจลงตรา (เดือน ม.ค.-ธ.ค. 2559)
ที่มา : http://www.immigration.go.th/nov2004/base.php?page=stat

การตกแต่งสถานที่ต้อนรับเทศกาลวันเด็กผู้ชายหรือโคโดโมะโนฮิในทุกวันที่ 5 พฤษภาคมของทุกปี ที่ The Emporium

เนื่องจากมีชุมชนชาวญี่ปุ่นอาศัยอยู่ในย่านนี้เป็นจำนวนมากในซอยสุขุมวิท 33/1 จึงทำให้รู้จักย่านนี้ในอีกชื่อว่า Little Japan ด้วยภายในซอยดังกล่าวมีสิ่งที่แสดงอัตลักษณ์ของชาวญี่ปุ่นได้อย่างแจ่มชัดและจริงแท้ตามธรรมเนียมญี่ปุ่น อาทิ ร้านหนังสือ ร้านขายของเบ็ดเตล็ด ร้านสะดวกซื้อที่สินค้านำเข้ามาจากญี่ปุ่น ซุปเปอร์มาร์เก็ต ร้านอาหาร ร้านเสริมสวย สำหรับแม่บ้านชาวญี่ปุ่น สถานที่สอนภาษาไทย ร้านขนมปังเก่าแก่ที่เปิดโดยชาวญี่ปุ่น ตั้งแต่ปี 1990 คือ ร้านคัสตาร์ดนากามูระ ที่ทำขนมตามสูตรญี่ปุ่นของแท้ รสชาติขนมปังร้านนี้ เป็นที่ถูกใจทั้งชาวญี่ปุ่นและคนไทยที่ไปลิ้มลอง (พิริยะ ผลวิรุฬห, 2556)

นอกจากขายขนมปังมายาวนานแล้วร้านยังจัดกิจกรรมเล็กๆ ตามเทศกาลของญี่ปุ่นเป็นประจำเพื่อสร้างบรรยากาศให้อบอวลกลิ่นไอของความเป็นญี่ปุ่นแบบจริงแท้ในพื้นที่ซอยสุขุมวิท 33/1

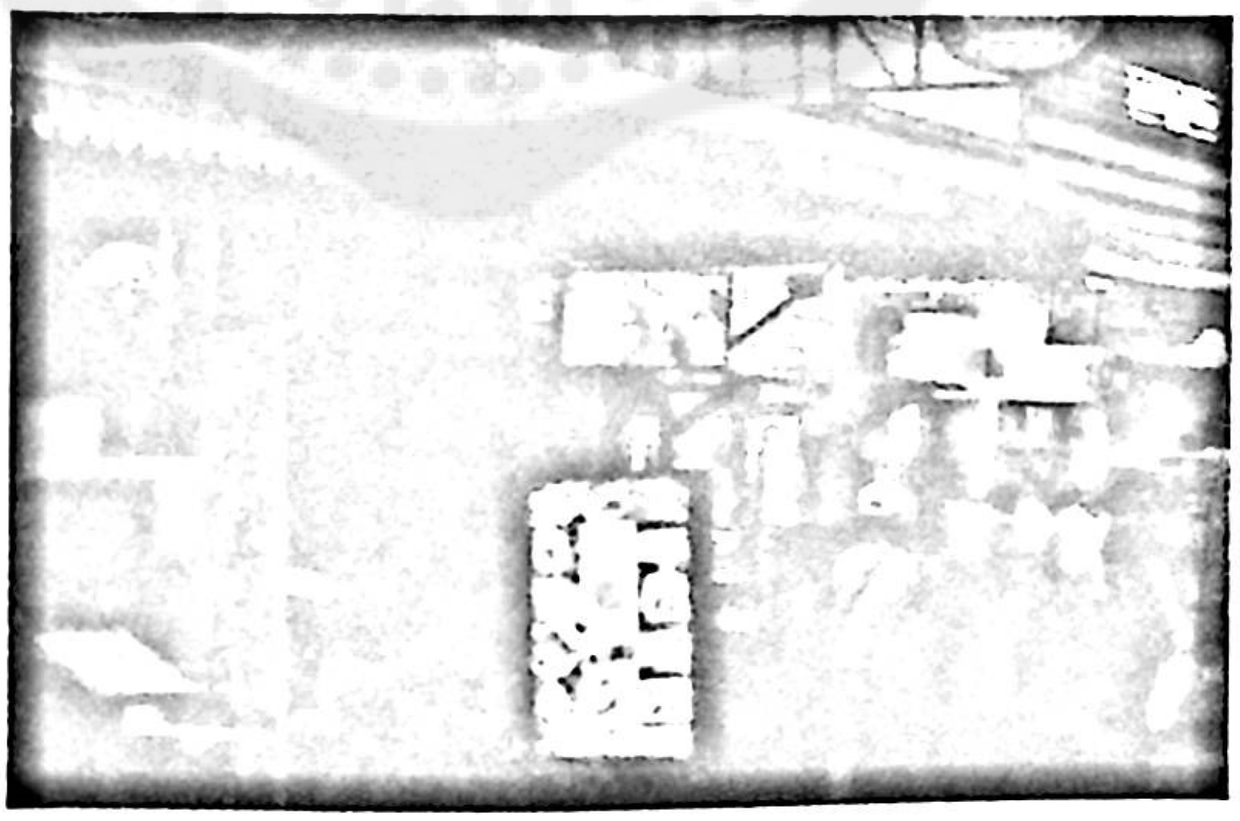

บรรยากาศภายในซอยสุขุมวิท 33/1 ในวันหยุดสุดสัปดาห์

ไดโนซอร์ แพลนเน็ต (Dinosaur Planet) เป็นสวนสนุกที่ทันสมัย และสมบูรณ์ที่สุดในอาเซียน เหมาะกับทุกคนทุกวัย เนื่องจากมีทั้งความบันเทิงและความรู้สอดแทรกผ่านบรรยากาศของดวงดาว แห่งไดโนเสาร์ไดโนซอร์แพลนเน็ตตั้งอยู่ในพื้นที่เอ็มสเฟียร์ ย่าน ดิ เอม ดิสทริค ถนนสุขุมวิท แขวงคลองตัน เขตคลองเตย

แหล่งเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์แห่งใหม่ย่านสุขุมวิท

ความเป็นพื้นที่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้นั้นล้วนต้องมีองค์ประกอบเพื่อสร้างเมืองและสภาพแวดล้อมของเมืองให้เอื้อต่อกิจกรรมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้จากการศึกษาโดยศูนย์วิจัยเมืองคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และผังเมืองมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้ศึกษาพื้นที่ 6 แห่งในกรุงเทพมหานคร

ที่เป็นทำเลหลักขับเคลื่อนเศรษฐกิจแบบเมืองสร้างสรรค์ ประกอบไปด้วยย่าน จตุจักร ทองหล่อ สยามสแควร์ ทาวน์อินทาวน์ อาร์ซีเอ และสุขุมวิท แต่ละย่านมีลักษณะความคิดสร้างสรรค์ที่ต่างกัน สุขุมวิทในพื้นที่ย่านทองหล่อ ที่ศูนย์วิจัยเมืองได้ศึกษาพบว่าเป็นพื้นที่ของคนทำงานด้านการออกแบบสถาปัตยกรรม สตูดิโอแต่งงานอุปกรณ์ตกแต่งบ้านไปจนถึงศูนย์การค้าชุมชน (Community Mall) และ ส่งผลต่อเนื่องถึงธุรกิจด้านอื่นๆ คือ ร้านอาหาร คอนโดมิเนียม เซอร์วิสอพาร์ทเมนท์ และธุรกิจสถานบันเทิงความเป็นย่านสร้างสรรค์ยังพบได้จากการมีสถาบันออกแบบ สถาบันดนตรี สถาบันสอนการแสดง นอกจากย่านทองหล่อที่อยู่บนถนนสุขุมวิทห่างกันไม่กี่ร้อยเมตร ยังพบพื้นที่ที่ถูกสร้างสรรค์ขึ้นมาภายใต้แนวคิดการออกแบบปรับปรุงพัฒนาเมืองให้ความสำคัญเพื่อพื้นที่ทางสังคมและวัฒนธรรมของย่านนั้นให้มีลักษณะของความเป็นย่าน (District Distingtion) ความเป็นย่านเกิดขึ้นจากการสร้างตัวตน (Place Identity) ให้มีลักษณะเฉพาะ (Characteristic) ตามแนวคิดการสร้างถิ่นที่ (Place – making concept) ความเป็นย่านจะสร้างได้ 2 ลักษณะ ทั้งการสร้างความเป็นย่านเมืองเก่าที่ร้างหรือหลงเหลือความเป็นอดีตอยู่บ้างหรือการสร้างย่านหรือเนื้อเมืองใหม่ในพื้นที่เพื่อพัฒนาความเป็นย่านใหม่ที่มิใช่แค่เพียงการสร้างเชิงกายภาพแต่เป็นการสร้างพื้นที่ทางสังคมควบคู่กันไปและใช้พื้นที่นั้นประกอบกลยุทธ์ (Strategic Planning) เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนเมือง

ภายใต้ความเป็นย่านสุขุมวิทย่านพร้อมพงษ์ที่มีเรื่องราวความเป็นพื้นที่ของเจ้านายช่วงการพัฒนาประเทศ การมีถนนสุขุมวิทสร้างเพื่อความสะดวกสบายการที่ผู้คนมีถิ่นที่อยู่ในพื้นที่การสร้างรถไฟฟ้า และทางด่วนในบริเวณใกล้เคียงเป็นสิ่งที่การพัฒนาเมืองในภาครัฐและเอกชน ได้คำนึงถึงย่านพร้อมพงษ์นอกจากลักษณะเด่นของพื้นที่ที่มีองค์ประกอบการสัญจรที่สะดวก การสร้างกิจกรรมตามพื้นที่โดยรอบพร้อมพงษ์ที่มีพื้นที่ภาครัฐคือสวนเบญจสิริ พื้นที่ภายในของดิเอมดิสทริค (TheEm District) พื้นที่ใกล้เคียงโดยรอบเอื้อให้เกิดกิจกรรมในเชิงการใช้งาน และมีสนทรียะภายใต้นิยามของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่จะนำมาอธิบายพื้นที่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ย่านสุขุมวิทพร้อมพงษ์ พบว่าพื้นที่ดังกล่าวได้ใช้การขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนพื้นฐานการใช้องค์ความรู้การออกแบบการสร้างสรรค์งาน นวัตกรรมใหม่ เพื่อผลิตสินค้าและบริการเพื่อเพิ่มมูลค่าและเศรษฐกิจและคุณค่าทางสังคม

การจัดกิจกรรมภายในพื้นที่โดยนำทุนทางวัฒนธรรมมานำเสนอให้กับนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มีกำลังซื้อการนำเสนอประเพณีที่ผสานระหว่างตะวันออกและตะวันตกกิจกรรมต่างๆที่จัดล้วนให้ก่อเกิดมิติของคุณค่าและราคาของพื้นที่ (Property Value) จึงกล่าวได้ว่าเศรษฐกิจสร้างสรรค์ย่าน นี้คือนำทุนทางปัญญา (Intellectual Capital) และทักษะการประยุกต์ (Adaptive Skills) มาสนับสนุนให้เกิดการผลิต หรือ การสร้างมูลค่าให้กับพื้นที่ได้อย่างเป็นรูปธรรมและบ่งบอกถึงความมีลักษณะเฉพาะตัวสูง เป็นผู้นำกระแสที่เรียกว่า H.I.P (Highly Individual Place) ภายใต้สถานที่แวดล้อมและบุคคลทั้งชุมชนชาวญี่ปุ่นไดโนซอร์แพลนเน็ตศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบสถานที่พักผ่อนสวนเบญจสิริ และภาคเอกชน ดิเอมดิสทริค (TheEm District) เป็นพื้นที่สร้างสรรค์ที่สร้างรายได้พื้นที่สุขุมวิทเป็นพื้นที่เศรษฐกิจที่มีชีวิตไม่หลับใหล มีการเคลื่อนไหวอยู่แทบจะตลอด 24 ชั่วโมง แม้กิจกรรมที่เกิดขึ้นจะต่างประเภทกันในเวลา เช้า-สาย-บ่าย-ค่ำ ที่ผู้คนออกมาใช้ชีวิตในพื้นที่ การสร้างพื้นที่ในเมืองให้มีคุณภาพเป็นสิ่งจำเป็น เพราะประชากรโลกมีแนวโน้มเข้ามาอาศัยในเมืองมากขึ้น โดยคาดว่าปี พ.ศ. 2593 จะมีประชากรโลกมากถึง 9.2 พันล้านคน โดยประชากรของเมืองมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 66 แสดงว่าประชากรในเมืองมีมากถึง 6.3 พันล้านคน

นอกจากนี้ความเป็นมาของพื้นที่บริเวณนี้เป็นที่รู้จักกันว่าการอธิบายพื้นที่ตามแนวคิดการสร้างเมืองให้มีชีวิตน่าอยู่แล้ว เกล (Gehl) ได้เสนอไว้ในชีวิตสาธารณะ “Life Between Building”ว่าพื้นที่ต้องให้ความสำคัญกับคนให้มีกิจกรรมปฏิสัมพันธ์กันยิ่งคนเข้ามาในพื้นที่จำนวนมากจะมีการปฏิสัมพันธ์กันไม่ทางตรงก็ทางอ้อมผู้คนในพื้นที่เข้ามาในย่านพร้อมพงษ์มีหลากหลายเป็นปฐมอยู่แล้วจึงขอสรุปถึงความเป็นพื้นที่ของย่านนี้ ดังนี้ 1.การพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่โดยการพัฒนาเศรษฐกิจทั้งโดยภาคเอกชนที่จัดสร้างย่านดิเอ็มดิสทริคภาคราชการจัดทำสิ่งอำนวยความสะดวกจากพื้นฐานไฟฟ้าประปาสาธารณูปโภคอื่นๆโดยการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวเสรีนิยม เกิดได้จากหลายฝ่าย พื้นที่แห่งนี้สมบูรณ์ครบครัน 2.ความเป็นมาแต่เดิมของย่านนี้นับแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สงครามเวียดนาม การก่อสร้างท่าเรือคลองเตย การมีทหารเข้ามาพำนักย่านนี้ เพื่อเชื่อมออกไปทางอู่ตะเภา สัตหีบ การก่อสร้างที่พักทั้งอาคารสูง สถานทูต สวนสนุก เกิดในย่านนี้ เพื่อตอบสนองการใช้ประโยชน์ นอกจากนี้ ความเป็นมาของพื้นที่เดิมบริเวณ เป็นที่รู้จักกันว่า เป็นย่านคนรวย เพราะคหบดีขุนนางมาตั้งบ้านเรือนบริเวณนี้ ที่มีพื้นที่กว้างขวาง มีต้นไม้ใหญ่สวยงาม ปัจจัยของผู้คนและพื้นที่จึงเป็นสิ่งสำคัญ 3. ผู้คนหลากหลายชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในย่านนี้ รวมทั้งสถานทูตที่ดูแลชีวิตสนับสนุนคนต่างชาติ ทั้งญี่ปุ่น (ปัจจุบันย้าย) อินเดีย และกลุ่มคนแรงงานที่เข้ามาจากชนบทมาเป็นแรงงานจากการก่อสร้าง ถนน ท่าเรือ และแรงงานในภาคบริการปัจจุบันจำนวนมาก

เอกสารอ้างอิง

เกฮ์ล, ญาณ. (2556). **เมืองมีชีวิต.** กรงเทพฯ: ลายเส้น.

จารุวรรณ ขำเพชร. (2552). **ชีวิตยามตะวันรุ่งและยามราตรีของผู้คนในซอยคาวบอย สุขุมวิท 23.** กรุงเทพฯ: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินวิโรฒ.

----------.(2555). **พื้นที่เมืองและชีวิตของคนในซอยคาวบอย.** ปริญญานิพนธ์ ศศ.ด. (ศิลปวัฒนธรรมวิจัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา

เจนการ เจนการกิจ. (2547). **ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินเพื่อการพาณิชยกรรมในย่านสุขุมวิท.** วิทยานิพนธ์ ผม. (การวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต) กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บังอร ชมจำปี. (2529). **การศึกษาการใช้พื้นที่ในซอยสุขุมวิท 3-63 จากถนนสุขุมวิท จดคลองแสนแสบ.** ปริญญานิพนธ์ กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

พิริยะ ผลพิรุฬห์. (2556). **เศรษฐกิจสร้างสรรค์กับการพัฒนาประเทศไทย.** วารสารเศรษฐศาสตร์ปริทรรศน์ 7. สืบค้นเมื่อ13 เมษายน 2560, จาก http://tcithaijo.org/index.php/NER/article/viewFile/22675/19396.

วราภาส เปรมาสวัสดิ์. (2544). **การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการใช้พื้นที่อย่างเข้มบริเวณถนนสุขุมวิท 3-36.** ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภูมิศาสตร์. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

วิรัตน์ รัตตากร. (2538). **แนวทางการปรับปรุงฟื้นฟูพื้นที่ในแนวถนนรัชดาภิเษก ช่วงอโศก-คลองเตย.** กรงเทพฯ: จฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2552). **เศรษฐกิจสร้างสรรค์ (The Creative Economy).** กรุงเทพฯ: บี.ซี.เพรส (บุญชิน) จำกัด

สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง. (2559). **การเดินทางเข้าออกตามสัญชาติ.** สืบค้นเมื่อ 13 เมษายน 2560, จาก http://www.immigration.go.th/nov2004/base.php?page=stat.

COMPASS MAGAZINE. (2559). **ความเป็นย่านและ Creative Place-Making.** สืบค้นเมื่อ 13 เมษายน 2560, จาก http://www.compasscm.com/viewissue.php?id=451.

Lefebvre, Henri. (1991). **"translated by Donald Nicholson-Smitch".** The Production of Space. Blackwell Publishing.UK.

REALIST BLOG. (2556). **สถานีต่อไป..สถานีพร้อมพงษ์.** สืบค้นเมื่อ 13 เมษายน 2560, จาก http://www.realist.co.th/blog.

สังคมนานาชาติพันธุ์ของกรุงเทพมหานคร

มนุษย์มีความแตกต่างกัน โดยความพยายามในการจำแนกความแตกต่างสามารถจำแนกได้ทั้งทางด้านสภาพกายภาพและทางวัฒนธรรมหากผู้จำแนกหลงใหลในความคิดของตนเกิดอคติทางชาติพันธุ์ (ethnocentrism) ก็จะมีความโน้มเอียงให้ผู้ที่ต่างจากตนทั้งทางรูปร่างหน้าตา สีผิว (race) หรือวัฒนธรรม ว่าเป็นผู้ที่ต่ำต้อยกว่าตน จนกระทั่งนักมานุษยวิทยาชื่อ Franz Boas ที่ศึกษาข้อมูลจำนวนมากพบว่าความแตกต่างทางวัฒนธรรมและความแตกต่างทางชีววิทยาไม่ใช่ประเด็นที่จะจำกัดหรือก่อให้การต่อต้านจนนำไปสู่การฆ่า ทำลายล้างกันได้ ต่อมาได้เกิดแนวคิดในการจำแนกกลุ่มชนที่มีความแตกต่างกันทางวัฒนธรรมว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ (ethnic groups) ที่อธิบายถึงลักษณะของวัฒนธรรมที่ชนแต่ละกลุ่มธำรงไว้ รวมทั้งความคิด ความสำนึกในกลุ่มที่อยู่ในชาติพันธุ์เดียวกัน

สำหรับในประเทศไทยก็มีความหลากหลาย กล่าวในวงแคบเชิงพื้นที่กรุงเทพมหานครยังคงมีความความหลากหลายของผู้คนหรือต่างกลุ่มชาติพันธุ์อยู่มาก ฉะนั้นการทำความเข้าใจกลุ่มชาติพันธุ์หรือเพียงรู้จักว่ามีคนกลุ่มอื่นที่ต่างจากเราจะช่วยทำให้เข้าใจผู้อื่นได้ บทความเรื่อง สังคมนานาชาติพันธุ์ในกรุงเทพมหานครนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เข้าใจ ความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างที่เข้ามาอยู่ในพื้นที่กรุงเทพฯ โดยการนำเสนอข้อมูลจะจำแนกตามระยะเวลาทางประวัติศาสตร์เป็นยุคการสร้างพระนคร ช่วงรัชกาลที่ 4 เป็นต้นไปและยุคปัจจุบัน และสรุปถึงความแตกต่างที่คนกรุงเทพอยู่ร่วมกันภายใต้เงื่อนไขการเรียนรู้ที่เราต่างกันได้ หรือเกิดการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมจนบางครั้งก่อให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมเป็นพหุสังคมขึ้นมา ดังเมืองที่มีผู้คนตั้งถิ่นฐานอยู่ทั่วโลกในปัจจุบัน

พระนคร รัชกาลที่ 1-3

กรุงเทพมหานครแต่เมื่อแรกสร้างเป็นเพียงหมู่บ้านการประมงเล็กๆ อยู่ทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำเจ้าพระยาประมาณ 25 กิโลเมตรจากปากแม่น้ำ (บุปผนาฎ สุวรรณมาศ. 2525: 1) โดยรัชกาลที่ 1 ได้โปรด ให้ย้ายเมืองจากฝั่งธนบุรีมาฝั่งพระนครเพราะชัยภูมิไม่เหมาะสมด้วยมีแม่น้ำเจ้าพระยาผ่ากลาง ชุมชนที่มีคนอยู่เดิมคือชาวจีนจึงให้พระยาราชาเศรษฐีหัวหน้าชาวจีนย้ายชุมชนออกไปอยู่บริเวณสำเพ็งในปัจจุบัน ห่างจากที่สร้างวังหลวงประมาณ 3 กิโลเมตร จึงนับได้ว่ากรุงเทพมีชาวจีนที่อยู่อาศัยมาตั้งแต่เมื่อครั้งเริ่มสร้างกรุงและก่อนหน้านั้นนานแล้ว การสร้างเมืองในสมัยรัชกาลที่ 1 ยังคงลอกผังเมืองพระนครศรีอยุธยามาใช้ โดยการสร้างชุมชนให้อยู่รายรอบเวียงวังและแบ่งตามประโยชน์ใช้สอย เช่น บ้านบาตร บ้านดอกไม้ บ้านช่างหล่อ เป็นต้น สภาพบ้านเรือนและการเดินทางได้มีผู้บันทึกไว้คือสังฆราชปาลเลอกัวซ์ เมื่อเข้ามาถึงกรุงเทพครั้งแรกในปี พ.ศ.2373 สมัยรัชกาลที่ 3 ได้เล่าถึงกรุงเทพว่า

“ตั้งอยู่บนสองฝั่งแม่น้ำท่ามกลางหมู่ต้นไม้ ซึ่งเขียวชอุ่มตลอดปีจึงงามน่าดูมากในแม่น้ำ มีเรือเดินทะเลติดธงจอดอยู่เป็นแถวที่บนฝั่ง มีสถูปเจดีย์ประดับด้วยกระเบื้องเคลือบสีต่างๆ อยู่เกลื่อนไป หลังคาของโบสถ์วิหารมีช่อฟ้าใบระกาปิดทองแวววับเมื่อถูกแสงแดด มีแพเป็นร้านขายของจอดอยู่เป็นทิวแถวสองฝั่งแม่น้ำ ในแม่น้ำมีเรือขนาดต่างๆ นับพันแล่นไปมามิได้ขาด”

และบรรยายถึงสภาพบ้านเรือนว่า “บ้านคนในกรุงเทพมี 3 ประเภทคือ 1 ตึก 2 เรือนไม้กระดาน 3 เรือนทำด้วยไม้ไผ่ของคนที่ยากจน ฉะนั้นจึงไม่เป็นการแปลกที่เกิดไฟไหม้ใหญ่ๆ ขึ้นบ่อยไป เสียหายไปตั้ง 400-500 หลังคาเรือน ในคราวหนึ่งๆ แต่ครั้นแล้วก็มีเรือนเกิดขึ้นแทนที่โดยรวดเร็วด้วยญาติและเพื่อนฝูงมาช่วยกันสร้างขึ้นให้” (ทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา, 2525: 21) จากการสร้างบ้านแปงเมืองขึ้นที่พื้นที่ที่ชาวจีนอยู่ก่อนและให้ชาวจีนขยับขยายไปอยู่ที่สำเพ็ง มีความแตกต่างกับชาวจีนในภูมิภาคนี้ทั้งสิงคโปร์ ปีนัง จาร์กาต้า เพราะชาวจีนในกรุงเทพคือบรรดาชาวจีนอพยพที่กลืนกลายเข้าเป็นส่วนหนึ่งของคนไทยท้องถิ่น (ผาสุก พงษ์ไพจิตร์และคริส เบเคอร์, 2546) จำนวนคนจีนในสมัยรัชกาลที่ 3 มีถึง 2 แสนคนแต่จำนวนคนไทยในกรุงเทพมีเพียง 1 แสนสองหมื่นคน การเติบโตทางเศรษฐกิจของไทยส่วนสำคัญหนึ่งคือผู้ประกอบการเชื้อสายจีนคนจีนเมื่อเข้ามาใหม่ก็รับจ้างขุดคลองหลวง (แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย, 2535: 7) ประกอบกับกรุงเทพเมื่อช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 24 มีนโยบายให้ชาวจีนอพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งมากขึ้นเพื่อลดปัญหาการขาดแคลนแรงงาน พ.ศ. 2370 พระมหากษัตริย์ทรงเลิกใช้แรงงานเกณฑ์เพื่อขุดคลอง หันมาจ้างคนงานจีนแทน ชาวจีนจึงตั้งบ้านเรือนปนเปกับชาวสยามอยู่ริมฝั่งแม่น้ำ ริมคลองที่ขุดใหม่คลองแสนแสบที่สั่งให้ขุดขึ้น ก็ใช้แรงงานดังกล่าว และต่อมาก็มีคนจีนมาอยู่ร่วมกับชาวมุสลิมเดิมที่อยู่ในพื้นที่มาก่อน

กรุงเทพนับแต่สมัยรัชกาลที่ 4 เป็นต้นไป

การสถาปนากรุงเทพมหานคร ตั้งแต่ปี พ.ศ.2325 จนถึง พ.ศ. 2394 ส่วนหนึ่งจากสนธิสัญญาบาวริ่ง ที่ทำกับอังกฤษในปี พ.ศ. 2398 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีการเปิดประเทศติดต่อกับโลกตะวันตก เพื่อชักนำให้ประเทศเข้าสู่สมัยใหม่ ดังนั้นในสมัยรัชกาลที่ 4 จึงมีการก่อสร้างถนน สะพาน ตึกแถว โรงสี เรือกลไฟ อู่ต่อเรือโดยแรงงานชาวจีน ตลอดจนข้าวของเครื่องใช้แบบสมัยใหม่เกิดขึ้น มีการเปิดการค้ากับชาติตะวันตก และได้พระราชทานที่ดินให้เป็นที่ตั้งสถานกงสุลชาติต่างๆ ตั้งแต่ริมถนนเจริญกรุงจากปากคลองผดุงกรุงเกษมลงไปถึงสีลม ดังนั้นในรัชกาลดังกล่าวจึงมีชาวตะวันตกเข้ามาอยู่ในกรุงเทพฯ โดยเฉพาะย่านที่ติดกับแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณสีลมและเปิดกิจการร้านค้ารวมทั้งธนาคารในย่านนี้ เพราะอยู่ใกล้สถานกงสุลอันเป็นที่พึ่งของตนเอง ทางตอนใต้ของหัวลำโพง เป็นย่านชุมชนชาวยุโรปและเขตธุรกิจที่สำคัญในสมัยนั้น เขตธุรกิจที่สำคัญอีกแหล่งคือสำเพ็งซึ่งอยู่ทางตอนใต้ของกำแพงเมือง

รัชกาลที่ 4 ได้สร้างสถานที่พักผ่อนให้ประชาชนรวมถึงสนามหลวงและสวนลุมพินีและการสร้างถนนเป็นเพียงการสนองความต้องการของชาวต่างชาติที่เข้ามาทำธุรกิจในเมืองไทย ที่ว่า

"ในกรุงเทพไม่มีรถสักคันเดียวใครจะไปไหนก็ใช้เรือในกลางเมืองหรือในย่านการค้านานๆ จะพบทางเดินปูอิฐแผ่นใหญ่บ้างถนนเป็นเพียงตรอกแคบๆ ขนาด 3-4 คนเดินเรียงหน้ากระดาน เมื่อมีงานพระราชพิธีใหญ่ๆ ก็เพียงปรับพื้นถนนให้ราบและใช้ทรายทับหน้าอีกครั้งเท่านั้น ถนนที่ตัดครั้งแรกก็มิใช่ความต้องการของประชาชนแต่เป็นการร้องขอจากบรรดากงสุลต่างชาติที่เข้าชื่อร้องเรียน"

จึงได้มีการตัดถนนตรงขึ้นครั้งแรก ในปี พ.ศ.2400 ปัจจุบันคือถนนพระราม 4 ถนนสายที่ 2 คือถนนเจริญกรุงเพราะชาวยุโรปต้องการขี่ม้าหรือขี่รถเที่ยวตากอากาศอ้างว่าเพื่อความสบายและไม่เจ็บป่วย เพราะถนนในกรุงเทพยังไม่กว้างขวางเพียงพอในการทำกิจกรรมนั้นได้ รัชกาลที่ 6-7 มีการพัฒนาเมืองอย่างต่อเนื่องมีการขยายถนนเริ่มจากบริเวณสี่พระยาไปจนถึงถนนตกมีการแบ่งเขตการใช้ที่ดินออกเป็นเขตๆตามลักษณะการใช้งานเช่นที่พักอาศัยจะอยู่บริเวณสีลม ถนนบางรัก ถนนสาทร ส่วนย่านการค้าขยายตัวตาม 2 ฟากถนนแถบบริเวณถนนตกและย่านอุตสาหกรรรมจะอยู่บริเวณเลียบฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา รัชกาลที่ 6-7 เมืองได้ขยายตัวออกไปประกอบด้วย 3 ศูนย์การค้า คือ บริเวณถนนเยาวราช บริเวณบางรัก บริเวณบางลำภู บริเวณสีลม สี่พระยา สุรวงศ์มีผู้คนเริ่มอาศัยโดยย้ายมาจากเขตเมืองเก่า ส่วนใหญ่เป็นพวกขุนนาง และ เจ้านาย แถบบางรักมีห้างร้านและโรงงานมาก ด้านฝั่งธนบุรีเป็นพื้นที่สวนเสียส่วนใหญ่ พ.ศ.2464-2469 (ร.ศ.140-145) ได้มีการย้ายสถานทูตอังกฤษจากริมแม่น้ำเจ้าพระยามาอยู่ที่ถนนเพลินจิต เกิดย่านประตูน้ำเพราะถนนเพชรบุรีไปตัดกับถนนราชปรารภและถนนราชดำริ พ.ศ. 2479 ล่วงถึงสมัยรัชกาลที่ 7 หลังจากมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ในปีต่อมาคือ พ.ศ.2476 ได้มีการประกาศยกเลิกมณฑลจัดให้มีระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาคเป็นอำเภอจังหวัดดังนั้นมณฑลกรุงเทพมหานครจึงถูกยกเลิกไปด้วยพื้นที่นครหลวงจึงเป็นเพียงจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี

จะเห็นได้ว่าการอธิบายถึงการเติบโตของกรุงเทพมหานครนั้นสัมพันธ์กับการอยู่อาศัยของ กลุ่มชาติพันธุ์แต่ละกลุ่ม และส่วนใหญ่สืบเนื่องมาถึงปัจจุบันกลุ่มสำคัญได้แก่คนจีนที่ตั้งถิ่นฐานเดิมอยู่บริเวณสำเพ็งและหนาแน่นจนถึงปัจจุบันที่ขยายพื้นที่ไม่ได้ทำให้มีคนจีนกระจายอยู่ทั่วกรุงเทพมหานครทั้งฝั่งพระนครและฝั่งธนบุรี ส่วนพื้นที่บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยาต่อเนื่องเข้าไปสู่ชุมชนที่มีการจราจรทางน้ำเข้าถึง จะเป็นย่านของทั้งคนมอญ คนจีน ย่านที่เจริญสืบเนื่องมาถึงบริเวณถนนวิทยุ หรือใกล้เคียงกับถนนสีลม จะเป็นย่านที่ชาวตะวันตกมาตั้งสถานกงสุลและพัฒนาเป็นสถานทูต แม้บ้างส่วนได้อพยพไปสู่แหล่งใหม่ ส่วนชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์รายย่อยที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานหรือถูกกวาดต้อนมาจากเชลยสงครามมักให้อยู่กระจายในพื้นที่ที่สามารถควบคุมแรงงานและเรียกมาใช้ในราชการจนกระทั่งพัฒนามาเป็นชุมชนหรือย่านที่มีความสามารถพิเศษแตกต่างกันออกไป ทั้งการทำบาตร ทำทอง เป็นต้น

กรุงเทพมหานครกับการเป็นสังคมนานาชาติพันธุ์ หากพิจารณาจากหลักฐานเชิงวัตถุ นับรวมถึงรูปปั้นชาวต่างชาติที่พบในวัดโพธิ์ และเอกสารจากโคลงจารึกที่บันทึกไว้แล้ว (ทวีศักดิ์ เผือกสม, 2546) เราจะพบความเก่าแก่ของคนกลุ่มต่างๆ ในประเทศไทยที่ประกอบด้วย ชาวต่างชาติ อาทิ ชาวยี่ปุ่น (ญี่ปุ่น) มะลายู (มลายู) ญวน สิงหล กะเหรี่ยง อาฟริกัน ดัชส์ อิตาเลียน ฝรั่งเศส ฯลฯ นั่นสามารถอธิบายความเป็นนานาชาติของกรุงเทพมหานครในประเทศไทยได้ส่วนหนึ่ง อีกทั้งประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความซับซ้อนทางภาษาและชาติพันธ์เป็นอย่างมาก เฉพาะกลุ่มภาษาที่ใช้สื่อสารกันหากพิจารณาตามกลุ่มภาษา กลุ่มภาษาหลักมีถึง 60 กว่ากลุ่ม มีทั้งกลุ่มใหญ่และกลุ่มย่อย กระจายตามพื้นที่ทางวัฒนธรรมทั่วประเทศ (สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ, 2547)

จากสภาพภูมิศาสตร์ของกรุงธนบุรีที่เป็นเมืองหลวงและภายหลังเปลี่ยนเป็นพระนครนั้น มีแม่น้ำสายใหญ่ที่รองรับการใช้ชีวิต ทำให้มีหลายกลุ่มเข้ามาอาศัยไม่ว่าด้วยเหตุผลหรือความจำเป็นใดกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยที่มีหลักฐานอยู่ในกรุงเทพมหานครพบว่ากรุงเทพมหานครเป็นพื้นที่ที่มี ความซับซ้อนและหลากหลายของกลุ่มภาษาและชาติพันธุ์มากที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศเนื่องจากเป็นแหล่งรวมกลุ่มชนต่างๆ มากมายที่มาอยู่ร่วมกัน และกรุงเทพมหานครยังมีแม่น้ำเจ้าพระยาที่เหมาะสมในการตั้งถิ่นฐานและมีคูคลองตามธรรมชาติและขุดขึ้นใหม่อีกมากมายทำให้เหมาะสมในการทำมาหากิน โดยเฉพาะสมัยกรุงธนบุรีและรัตนโกสินทร์ตอนต้น การเมืองการปกครองยังไม่สงบเรียบร้อย ราชธานเริ่มตั้งใหม่ มีการปราบกบฏต่างๆ และการขยายอาณาเขต จึงเกิดศึกสงครามระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านขึ้นหลายครั้ง และได้มีการกวาดต้อนผู้คนจากลาว เขมร เวียดนามเข้ามาอยู่ในเขตจังหวัดต่างๆ ของภาคกลางและพระนคร ซึ่งคือกรุงเทพมหานครในเวลาต่อมา เช่น ในกรุงเทพจะมีชาวลาวที่ถูกกวาดต้อนมาจากหลายเมืองในประเทศลาว จำแนกเป็นลาวชั้นในและลาวชั้นนอก ลาวชั้นนอก ที่อยู่เขตรอบนอกของกรุงเทพทั้งนครปฐม ราชบุรี เพชรบุรี ฯลฯ ส่วนลาวชั้นในได้แก่กลุ่มลาวเวียงหรือลาวกลางที่ถูกกวาดต้อนมาจากเวียงจันทน์ลาวใต้มาจากเขตจำปาสัก กลุ่มคนมอญในกรุงเทพอพยพเข้ามาตั้งแต่สมัยอยุธยาและต่อเนื่องมาเรื่อยๆ

ปัจจัยที่ทำให้กรุงเทพเป็นสังคมนานาชาติ อันหมายถึงความหลากหลายทั้งวิถีชีวิต ศาสนา ความคิดความเชื่อ เศรษฐกิจ ฯลฯ ล้วนสัมพันธ์กับรากเหง้าทางวัฒนธรรมที่กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆมีอยู่เป็นทุนเดิม ฉะนั้นสามารถอธิบายความเป็นสังคมนานาชาติพันธุ์ของกรุงเทพได้ดังนี้

1)การเมืองนโยบายการเปิดรับคนต่างกลุ่มเข้ามาในประเทศไทยหลักฐานมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยมาจนถึงอยุธยาจะพบมีชาวต่างชาติเข้ามาทำมาค้าขายโดยเฉพาะอยุธยาจำนวนมากเพราะไม่มีการปิดกั้นคนต่างกลุ่ม อีกทั้งเมื่อเข้ามาแล้วก็ไม่ได้บังคับให้คนต่างจากกลุ่มตนปฏิบัติตามจารีตของคนในพื้นที่คนที่เข้ามาจึงคงความหลากหลายทางวัฒนธรรมของตนไว้ได้สืบไปด้วยจำนวนคนที่น้อยพื้นที่มากและการมีกำลังจำนวนคนมากน่าจะเป็นผลดีต่อการสร้างความเข้มแข็งของเมืองได้มากกว่ากรณีชาวต่างชาติหลายกลุ่มได้มาช่วยทำงานหลวงหรือป้องกันข้าศึกศัตรูให้กับเมืองที่ตนเองเข้ามาอาศัยอยู่ได้ด้วย

2) เศรษฐกิจ ประเทศไทยหรือกล่าวอย่างแคบที่อธิบายเฉพาะพื้นที่กรุงเทพ คือเป็นพื้นที่แห่งการแสวงหาโอกาส ทุกคน ทุกกลุ่มฐานะอาชีพ ไม่ว่ามาโดยทำงานรับใช้ราชการ หรือเป็นกุลีมาจากเมืองจีนต่างมาแสวงหาโอกาสและทางรอดใหม่ในกรุงเทพได้ทั้งสิ้นดังเราจะพบเจ้าสัวเจ้าของกิจการในเมืองไทยปัจจุบันต่างมาด้วยสภาพ “เสื่อผืนหมอนใบ” และมาทำงานด้วยความอุตสาหะ ก่อร่างสร้าง ตัวอย่างมั่งคั่งร่ำรวยในปัจจุบันหลายสกุล และจากโคลงจารึกที่บรรยายรอบวัดโพธิ์ยังปรากฏกลุ่มอื่นที่อยู่ในกลุ่มชาวตะวันตกอีกหลายกลุ่มที่เข้ามาติดต่อค้าขายยังประเทศไทย

3) ศาสนา ความเป็นเมืองพุทธ ความมีจิตใจที่อาทรต่อผู้อื่น ทำให้คนที่อยู่เดิมไม่ได้ขับไล่คนที่มาใหม่ให้พ้นจากบ้านเกิดเมืองนอนของตน เมื่อคนมาใหม่มีวิถีความเชื่อก็ไม่ได้ปิดกั้น ให้ปฏิบัติตามศาสนกิจของตนไป หรือบางครั้งจะมีการผสมกลมกลืนทางด้านศาสนาหรือความเชื่อไปเลยทีเดียว

เอกสารอ้างอิง

จารุวรรณ ขำเพชร และคณะ. (2555). **ชาติพันธุ์ในกรุงเทพมหานคร.** กรุงเทพฯ: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา. (2524). **กรุงเทพ 2 ศตวรรษ.** กรุงเทพฯ: สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ.

ทวี ธีระวงศ์เสรี. (2527, มกราคม). **"ชาวญี่ปุ่นในประเทศไทย".** วารสารอักษรศาสตร์. 13(1).

บุปผนาฎ สุวรรณมาศ. (2525). **การสร้างบ้านแปลงเมืองรัตนโกสินทร์กรุงเทพ โครงสร้างเมืองทางด้านประโยชน์ใช้สอย 2325-2525.** กรุงเทพฯมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ผาสุก พงษ์ไพจิตร์ และ เบเคอร์ คริส. (2546). **เศรษฐกิจการเมืองไทยสมัย.** กรุงเทพฯ: เชียงใหม่. ซิลค์เวอร์ม.

สุวิไล เปรมศรีรัตน์และคณะ. (2547). **แผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆในประเทศไทย.** กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย. (2554). **กตัญญูในกงเต๊กและกงเต๊กในกตัญญู : พิธีกงเต๊กในสังคมไทยและสังคมโลก.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พหุนิยม ทางจริยธรรม สาวอโกโก้ ในซอยคาวบอย

กระจกที่คนเรามองทุกวันนี้คือกระจกที่ฉาบด้วยสารเคมี ทำให้ทุกครั้งเมื่อส่องกระจกมองเห็นภาพหน้าตาตนแต่หากเรามองตนเองผ่านกระจกเงาทางสังคมวัฒนธรรมที่ผู้อื่นเป็นคนกำหนดให้จะพบว่ามีความแตกต่างกัน ด้วยตนเองมิได้เป็นผู้นิยามว่า คนนี้สวย คนนั้นขี้เหร่ คนนี้ดี คนนั้นเลว คนนี้มีคุณธรรมหรือคนนั้นไร้คุณธรรม เพราะว่าสังคมเป็นผู้กำหนด กล่าวคือคนส่วนใหญ่ในสังคมเป็นตัวกำหนดมาตรฐานออกมาเหมือนตัวชี้วัด ดังเช่นพฤติกรรมเดียวกัน อาจมีความหมายทั้งดีและเลวได้ เช่น มีความเป็นแม่แต่ประกอบอาชีพค้าประเวณีเลี้ยงลูก

ผู้หญิงสามารถจำแนกได้ตามมาตรฐานทางจริยธรรมว่ามี 2 ประเภท คือ ผู้หญิงที่ดีกับหญิงที่ไม่ดี โดยผู้หญิงที่ดี ต้องถูกต้องตามบรรทัดฐานและมาตรฐานทางจริยธรรมที่สังคมนั้นเป็นคนกำหนดผู้หญิงต้องเป็นแม่ที่ดี เป็นภรรยาที่ดี ต้องประกอบการงานที่มีสัมมาชีพ ฉะนั้นจึงเกิดคำตรงข้ามของผู้หญิงดี คือ ผู้หญิงที่ไม่ดี ผู้หญิงไม่ดีหรือบางครั้งเรียกว่า หญิงชั่ว หมายถึง ผู้หญิงที่ไม่ประกอบอาชีพสุจริต สังคมไม่ยอมรับอาชีพนั้นโดยเฉพาะอาชีพที่ต้องตามบรรทัดฐานของสังคมคือ นางบำเรอ หญิงกลางเมือง โสเภณี หรือรวมทั้งผู้หญิงที่ทำงานกลางคืน เช่น สาวนั่งดริ้ง สาวเต้นอโกโก้ ด้วยความต่าง (The differences) ดังกล่าว ได้แบ่งแยกหญิงตามคุณภาพที่สังคมใช้ “พฤติกรรมทางเพศ” และความสัมพันธ์กับผู้ชายเป็นมาตรฐาน (สุรางค์ จันทร์แย้ม. 2552: 1)

ฉะนั้นหากหญิงใดที่มีความสัมพันธ์ทางเพศกับผู้ชายที่มิใช่สามีของตนหรือมีผู้ชายมากกว่า 1 คน ในเวลาเดียวกัน มาตรฐานสังคมที่คนหมู่มากยึดถือและโดยเฉพาะเพศชายเป็นคนกำหนดก็จะตีตราผู้หญิงเหล่านี้ว่าเป็นผู้หญิงไม่ดี โดยภาพรวมของผู้หญิงตั้งแต่โบราณมาตามลักษณะดังกล่าวมักเรียกชื่อว่า เป็น “โสเภณี” แต่ยุคสมัยได้เปลี่ยนแปลงจากคำที่ฟังไม่รื่นหูจับกับความรู้สึกพัฒนาการมาเป็นคำเรียกอย่างอื่นอีกมากมายไปจนถึงพนักงานต้อนรับหรือเพื่อนเที่ยว

จากการศึกษายังพบว่าโสเภณีมีอาชีพอื่นบังหน้าต่างกันไปทั้งสาวบริการตามบาร์นักร้อง ในคลับ สาวบริการตามร้านตัดผม พนักงานเสิร์ฟในภัตตาคาร และนิสิต นักศึกษา ในวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย จึงถูกจัดแบ่งออกเป็นพวกที่เปิดเผยตนเองว่าเป็นโสเภณี แต่ต้องคอยระวังเมื่อตำรวจกวาดล้าง อีกกลุ่มคือ พวกปิดบังคือพวกนี้ยอมรับตัวเองเป็นโสเภณีแต่ไม่เปิดเผยชัดเจน แต่จะทำงานเป็นบางครั้ง เช่น นางทางโทรศัพท์ เป็นต้น ส่วนอีกกลุ่ม คือ พวกโสเภณีอำพราง พวกนี้มีอาชีพอื่นที่ทำควบคู่กันหรือบังหน้า เช่น หญิงบริการตามบาร์ หญิงพาร์ตเนอร์ หญิงบริการในสถานอาบ อบ นวด เป็นต้น การศึกษาสาเหตุของหญิงที่มาประกอบอาชีพนี้นอกจากสาเหตุส่วนตัวที่มาด้วยความสมัครใจแล้วสาเหตุที่สำคัญคือ เศรษฐกิจ เพราะมาจากครอบครัวที่ยากจนจึงไม่มีการศึกษาพี่น้องมีจำนวนมากจึงต้องมีผู้เสียสละทำงานหารายได้ให้ครอบครัว และเมื่อแต่งงานก็จะพบปัญหาหย่าร้างที่ฝ่ายชายทิ้งภาระเรื่องลูกให้กับภรรยาจึงเป็นตัวผลักดันให้ผู้หญิงประกอบอาชีพนี้ด้วย (Middingham,. D.Bruce. 2003) อีกทั้งภาวะที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วที่มีความเจริญทันสมัยที่สามารถเสพได้จะสื่อต่างๆที่เข้าไปสู่ชนบท เป็นส่วนทำให้เด็กผู้หญิงเบื่อหน่ายชีวิตยากแค้นในชนบท เมื่อมีผู้เสนอทางเลือกให้จึงรับไว้โดยไม่คิดอะไรและส่วนใหญ่ก็จะมีคนไปติดต่อพ่อแม่โดยตรงและพ่อแม่ก็อนุญาตหรือใช้คำว่ามอบให้กับเอเย่นต์เหล่านั้น นำตัวเข้ามาทำงานในกรุงเทพมหานคร หรือบางคนยังอยู่ชนบทแต่เพื่อนได้เข้ามาทำงานก่อนแล้ว เมื่อกลับไปได้นำสิ่งฟุ่มเฟือยต่างๆกลับไปอวดตนเองก็อยากได้บ้าง ประกอบกับเรื่องพรหมจรรย์ที่เคยคิดว่าสำคัญที่สุดสำหรับผู้หญิงที่ต้องมอบให้สามีนั้นไม่มีความหมาย เพราะได้สูญสิ้นไปแล้วกับเพื่อนนักเรียนตอนเรียนอยู่มัธยม ฉะนั้นเมื่อมาทำงานยังได้เงินอีกด้วย เพื่อจะนำไปให้พ่อแม่ให้เห็นว่าตนเองมีความกตัญญูซึ่งเป็นค่านิยมที่ลูกสาวถูกคาดหวังจากพ่อแม่อยู่แล้ว

ในพื้นที่ศึกษา คือ ซอยคาวบอย จึงพบเด็กสาวอายุยังน้อยทำงานในสถานบริการด้วยถูกพาตัวมาและตนเองก็คิดว่าเป็นสิ่งถูกต้องที่ต้องทดแทนบุญคุณฉะนั้นการจะมาทำงานอะไรเพื่อให้ได้เงินมาไม่ใช่สิ่งสำคัญสำหรับตน แต่ผู้คนอีกบางกลุ่มยังพิจารณาว่าการกระทำดังนั้นมันผิดมาตรฐานตามคุณค่าของความเป็น “คนดี”ดังที่ ทวีลักษณ์ พลราชม (2550) กล่าวว่าได้ศึกษาผู้หญิงที่ละเมิดบรรทัดฐานของสังคมเป็นผู้ “เบี่ยงเบน” ที่ต้องได้รับการแก้ไข โดยการใช้วาทกรรม “หญิงดี” และ “หญิงเลว” ในการจัดประเภท โดยถูกนำมาใช้ในการอธิบายและศึกษาในแง่มุมของผู้หญิงที่ประสบปัญหาซึ่งไม่ใช่เป็นการศึกษาผู้หญิงทั่วไปในสังคม แต่เป็นการศึกษาผู้หญิงกลุ่มพิเศษ เช่น การศึกษาผู้หญิงที่มีอาชีพหมอนวด ผู้หญิงเต้นอโกโก้ ผู้หญิงที่ทำงานตามสถานบันเทิง เป็นต้น โดยกลุ่มบุคคลเหล่านี้ถูกมองว่าเป็นผู้ที่เข้าใจยาก เป็นผู้ที่ผูกพันอยู่ในวัฒนธรรมแห่งความเบี่ยงเบนต่างๆซึ่งเป็นวัฒนธรรมย่อยที่ “คนทั่วไป” ไม่อาจเข้าใจได้เพราะผู้เบี่ยงเบนทั้งหลายที่ผูกพันอยู่ในวัฒนธรรมย่อย (subculture) ของพวกตนเองเท่านั้น สำหรับในการระบุความเบี่ยงเบนที่เกิดขึ้นในกลุ่มผู้หญิงที่ถูกศึกษาจะนำเอาบรรทัดฐานทางเพศซึ่งเป็นสิ่งที่ควบคุมพฤติกรรมของผู้หญิงมาเป็นแกนหลักในการวิเคราะห์ คือ บรรทัดฐานเกี่ยวกับความเป็นแม่ และ บรรทัดฐานเกี่ยวกับเรื่องเพศ ซึ่งบรรทัดฐานที่เกิดขึ้นจะมีลักษณะเป็นข้อห้ามและเมื่อเกิดการละเมิดก็จะนำมาซึ่งการถูกประณามและต่อต้านอย่างรุนแรงจากสังคม เช่น ผู้หญิงต้องมีลูกและการมีลูกที่ถูกต้องอยู่ภายใต้สถาบันการแต่งงานเท่านั้น ผู้หญิงต้องรักษาความบริสุทธิ์จนกว่าจะถึงวันแต่งงาน ผู้หญิงต้องไม่แสดงความต้องการทางเพศ เป็นต้น โดยการวิเคราะห์ความเบี่ยงเบนที่เกิดขึ้นจะอยู่ภายใต้การจัดประเภทผู้หญิงออกเป็น “หญิงดี” และ “หญิงเลว” ซึ่งแน่นอนว่า “หญิงดี” ถูกมองว่าปรกติและเข้ากรอบของสังคม ส่วน “หญิงเลว” เป็นผู้ที่นอกกรอบและเบี่ยงเบน เพราะได้ละเมิดบรรทัดฐานของสังคม โดยมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่เป็นไปตามกฎเกณฑ์ของสังคมที่กำหนดไว้

ในเรื่องชีวิตความเป็นอยู่ของคนในซอยคาวบอยมีความเป็นอยู่ที่แตกต่างกันไป คือ ชีวิตยามตะวันรุ่งและยามราตรีของผู้คนในซอยคาวบอย สามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม กลุ่มแรก คือ ผู้ที่ทำงานในร้านบาร์เบียร์ หรืออโกโก้ กลุ่มที่สอง คือ ผู้ที่ทำมาหากินในพื้นที่ซอยคาวบอยที่มิได้ทำงานในร้านบาร์เบียร์ หรือบาร์อโกโก้ แต่เป็นผู้ยึดพื้นที่ในซอยประกอบอาชีพ กลุ่มที่สาม คือ ผู้สัญจรไปมา กลุ่มที่สามนี้มิได้ดำรงชีพหรือทำมาหากินเกี่ยวข้องในซอยคาวบอยโดยตรง แต่ต้องใช้พื้นที่ร่วมกันเป็นทางผ่านพื้นที่ของซอยคาวบอยยังเป็นพื้นที่มีการปฏิบัติการมิใช่พื้นที่ทางภูมิศาสตร์หรือรัฐศาสตร์ที่มีอาณาเขตแน่นอนแต่เป็นพื้นที่ทางสังคมวัฒนธรรมและยังพัฒนามากขึ้นผู้คนก็จะกลายเป็นบุคคลชายขอบมากขึ้นในยุคทุนนิยมปัจจุบัน (จารุวรรณ ขำเพชร, 2552) และ ด้วยการที่ซอยคาวบอยอยู่ในพื้นที่เมืองจึงทำให้เกิดการกระจุกตัวของอำนาจกับความร่ำรวยความสัมพันธ์ทางชนชั้นต่างๆในสังคม เกิดขึ้นภายใต้ Globalization ชีวิตคนระดับจุลภาคที่เข้ามาทำงานในกรุงเทพเมืองใหญ่ต่างเปลี่ยนวิถีชีวิตพร้อมรับการต่อสู้ดิ้นรนที่เปลี่ยนแปลงไปจากชีวิตเดิมที่บ้านเกิดชนบทและนำพาผู้หญิงมาทำงานย่านโลกีย์ที่เมืองได้สร้างขึ้นคือซอยคาวบอย (จารุวรรณ ขำเพชร, 2555)

จากการศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของสาวอโกโก้ ในชื่อเรื่อง พหุนิยมทางจริยธรรมของสาวอโกโก้ในซอยคาวบอย : การศึกษาเชิงวิเคราะห์จากสายตาของคนใน ทำให้ค้นพบเบื้องลึกของชีวิตและความรับผิดชอบตามหลักคุณธรรมและจริยธรรมของสาวอโกโก้ที่เข้ามาทำงานในซอยคาวบอย ซึ่งเป็นแหล่งย่านความบันเทิงในยามค่ำคืน และเป็นแหล่งทำมาหากินของสาวอโกโก้ที่ให้ชีวิตและให้โอกาสในการแสดงความกตัญญูต่อตนเองและครอบครัว ในการทำงานเพื่อหาเงินส่งเลี้ยงเลี้ยงดูทางบ้าน ดังเช่นคำพูดของสาวอโกโก้คนหนึ่งที่ว่า

" เรารู้จักซอยนี้ ซอยนี้ให้ชีวิตเรา ใครจะมองว่ายังไง แต่งานนี้มันอุ้มชูเราได้มาก ถ้าไม่มีตรงนี้ เราก็คงไม่ได้มาถึงขนาดนี้ ถ้าไม่อยู่ตรงนี้ เงิน 100 บาทก็ไม่รู้จะเอาจากตรงไหน "

ความคิดต่อตนเองในแง่พหุนิยมทางจริยธรรม ที่ออกมาจากตนเอง (insider view) คือ "การเป็นคนดี คนเลว หรือมีคุณธรรม จริยธรรม หรือไม่ ไม่เกี่ยวกับอาชีพที่ทำเพราะไม่ทำให้ใครเดือดร้อน" และสิ่งที่คิดว่าตนเองเป็นอยู่นี้เป็นอย่างไร ได้คำตอบที่จะเป็นคำตอบสุดท้ายในการอธิบายความคิด ความรู้สึกและพฤติกรรมของพนักงานสาวที่ประกอบอาชีพนี้ได้ คือ "ดีที่สุดที่เราทำได้"

จากการศึกษางานวิจัย ผู้วิจัยสามารถสรุปตัวแบบพฤติกรรมทางด้านพหุนิยมทางจริยธรรมของพนักงานเต้นในบาร์ ดังภาพต่อไปนี้

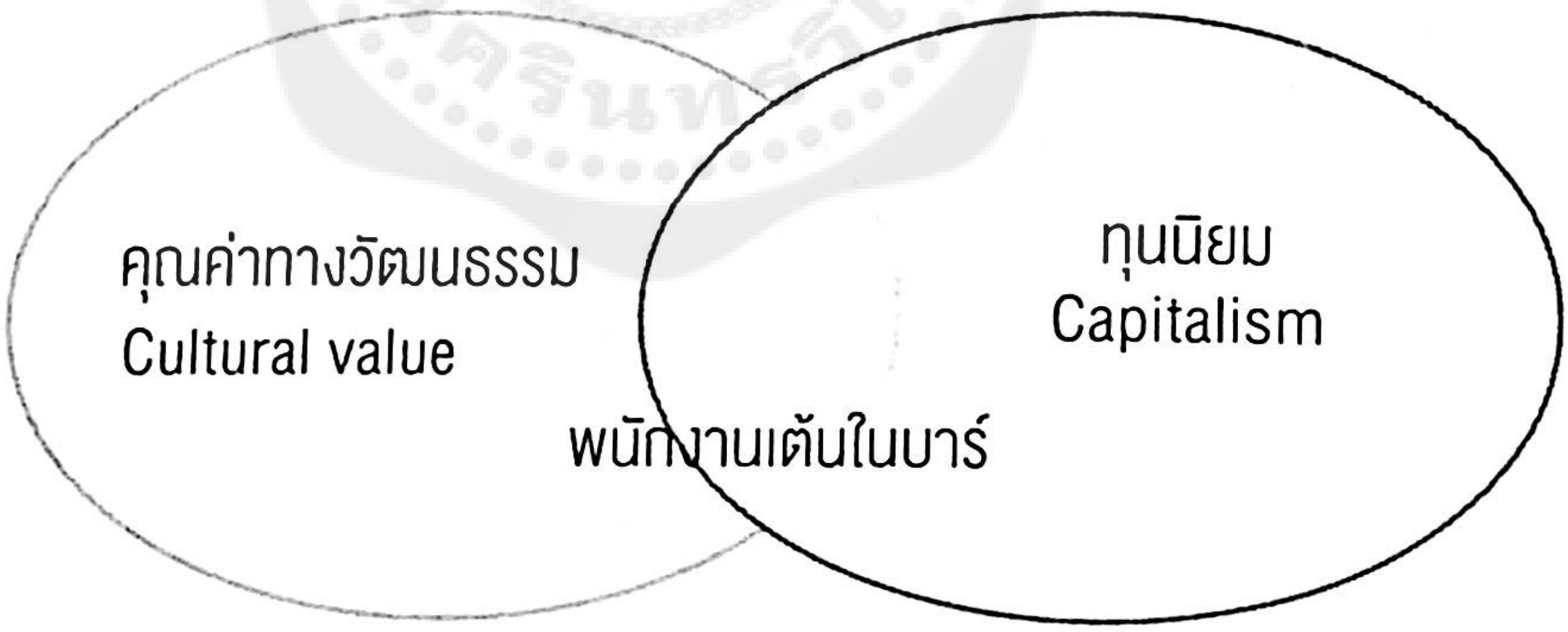

จากตัวแบบพฤติกรรมของพนักงานเต้นในซอยคาวบอยพบว่าการดำรงชีวิตอยู่ภายใต้ทุนนิยมทำงานภายใต้ภาวะเศรษฐกิจที่บีบรัดความอยากมีอยากได้ภายในตนมันต่อสู้อย่างผกผันกับคุณค่าทางวัฒนธรรมที่มีในตนที่ฝังรากลึกมาแต่เกิดด้วยการอบรมเลี้ยงดูจากพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ในพื้นที่เขตชนบทยากจนของประเทศไทยส่งผลต่อการผลผลิตรูปแบบวัฒนธรรมของพนักงานเต้น ทั้งในเรื่องที่สังคมมองว่าดีเหมาะสมถูกต้องทางบริบท หรือถูกประณามต่อว่าไม่ดีไม่เหมาะสม หรือรุนแรงถึงขนาดที่ว่าต่ำ ทำให้สังคมเสื่อมเสีย พหุจริยธรรมในเรื่องความเสียสละเป็นสิ่งที่พนักงานเต้นในร้านคิดว่าตนเองมีอยู่มากเพราะสิ่งที่ทำอยู่

“ตนเองเสียสละมากและคิดว่าเป็นงานที่จะเก็บเงินได้และยังเป็นการพึ่งตนเองโดยไม่เบียดเบียนใครลำพังที่บ้านทำนาได้ค่าจ้างวันละ 150-200 บาท ให้เขามาเที่ยวเขาก็รักครอบครัวเขาเหมือนเดิม”

ความมีจริยธรรมตามความคิดของเขาอีกประการคือ

“การทำงานหาเงินส่งเสียกลับไปให้บ้านก็เพียงพอแล้วแค่เพียงรับผิดชอบพ่อแม่ญาติพี่น้องก็แสดงว่าตนเองเป็นคนดีแล้วเพราะถือว่าเป็นคนดีคนหนึ่งของสังคมที่มีความกตัญญูรู้คุณต่อพ่อแม่ และอาชีพที่ทำก็ไม่ได้ทำผิดกฎหมาย ไม่ได้ไปขโมยใคร ”

การอธิบายตามแบบความคิดของคนในดังกล่าวเป็นสิ่งที่เหมาะสมต่อบริบทความคิดภายในใจของผู้อธิบายแต่จากกรอบแนวคิดที่ว่าภาวะของการพัฒนาที่เน้นวัตถุนิยมกระตุ้นให้ผู้คนมีความต้องการบริโภค มีสื่อกระตุ้นให้อยากได้มากขึ้นทุกวัน ทำให้ความคิดในการจะได้เงินมาเพื่อแสวงหาวัตถุทุกอย่างมาไว้ในครอบครองผิดรูปไปจากบรรทัดฐานกลางที่สังคมวางไว้ มองบางส่วนว่าถูกต้อง แต่ผลกระทบอีกต่อมาเรื่อยๆ ไม่ได้นำมาพิจารณาประกอบกันจึงทำให้มีผู้เข้ามาสู่สังคมลักษณะนี้อย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะการชักจูงจากคนใกล้ชิดโดยเฉพาะญาติพี่น้อง

ความคิดเชิงพหุนิยมทางจริยธรรมของคนในที่ศึกษาจากพนักงานเต้นนั้นพบว่าพวกเขาจะอธิบายในกรอบคิดของพวกตนว่าตนเองเป็นคนดีไม่ว่าจะอยู่ในสถานะของความเป็นผู้หญิงเป็นแม่เป็นลูกเป็นพี่เป็นน้องหรือภรรยาก็ตามพวกเธอเป็นคนที่มีความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองต่อครอบครัวต่อชุมชนสังคมและรับผิดชอบต่องานที่ทำเพราะสิ่งที่มีอยู่ในใจของพนักงานเต้นทุกคนที่เป็นจริยธรรมในการทำงานของตน คือความรับผิดชอบในหน้าที่ ด้วยการมาเริ่มงานตรงเวลา และพยายามเต้นให้สุดความสามารถ ซึ่งการเต้นก็ถือเป็นศิลปะแขนงหนึ่งที่ทำให้ผู้เต้นหรือผู้ชมได้มีความสุข(Victor Turner, 1998) แม้ว่าชุดของคำอธิบายนั้นไม่สอดคล้องกับค่านิยมที่ถือเป็นมาตรฐานของสังคมเพราะมาตรฐานของสังคมผู้หญิงต้องไม่ขายเซ็กส์ เพราะเซ็กส์มักถูกมองว่าเป็นเรื่องศักดิ์สิทธิ์ที่ถูกจำกัดไว้ให้อยู่ในสถาบันครอบครัวที่มีเป้าหมายเพื่อการผลิตลูกเท่านั้นทั้งๆที่ในโลกแห่งธรรมชาติแล้ว “เซ็กส์เกิดได้ทุกหนทุกแห่ง”

ฉะนั้น อรสม สุทธิสาคร (2545: 14) จึงกล่าวว่าเซ็กส์จึงต้องถูกจำกัดด้วยวัฒนธรรมมากกว่าที่จะปล่อยให้เป็นเรื่องของธรรมชาติล้วนๆความตอกย้ำทางวัฒนธรรมมันถูกกดทับเข้าไปในหัวใจของผู้หญิงเหล่านั้นสร้างความคับข้องใจและสับสนเกี่ยวกับตำแหน่งงานที่ตนทำอยู่ (B O’Laughlin, 1993) ดังคำพูดว่า “มันนึกสะท้อนใจตัวเองนะเวลานอนกับแขกบางทีไม่อยากทำงานแบบนี้มันชั่วทำไมเราต้องมายืนจุดนี้ ถ้าพ่อแม่รู้เข้าจะคิดยังไง กลัวแกรับไม่ได้” นั่นเป็นอีกด้านหนึ่งของหัวใจของผู้หญิงที่ทำงานนี้ ท่ามกลางเสียงหัวเราะร่าเริงของโลกยามกลางคืนแต่อีกด้านคือความขื่นขม พวกเธอทุกข์ยาก อึดอัดแต่ก็จะต้องอดทนอดกลั้น (toleration) (อมรา พงศาพิชญ, 2548)

จึงสามารถสรุปได้ว่าจากสายตาของคนในการประกอบอาชีพที่ไม่ถูกต้องตามจริยธรรมและค่านิยมของสังคมไทย เป็นสิ่งที่สร้างความทุกข์ยาก อึดอัดให้กับพวกเธอ แต่พวกเธอจะมีการสร้างชุดความคิดเชิงพหุจริยธรรมของตนเองเพื่อบรรเทาความทุกข์ยากและความอึดอัดที่เกิดจากสายตาของคนนอกที่มอง ดังคำพูดของสาวอโกโก้คนหนึ่งที่กล่าวว่า

"ถ้าไม่รู้จักซอยนี้คงขายชีวิตไปแล้ว ตายไปเลย งานก็ไม่มี ลูกก็ไม่มีอะไรก็จะมาหาที่ซอยคาวบอย เราต้องคิดอยู่ตรงนี้ ต่ำเราไม่ได้ทำตัวให้ต่ำงานไม่เลวร้ายอะไรอยู่กับแฟนคนไทยก็นอนอยู่แล้ว"

การอธิบายตามแบบความคิดของคนในดังกล่าวเป็นสิ่งที่เหมาะสม ต่อบริบทความคิดภายในใจของผู้อธิบายแต่จากกรอบแนวคิดที่ว่าภาวะของการพัฒนาที่เน้นวัตถุนิยมกระตุ้นให้ผู้คนมีความต้องการบริโภค มีสื่อกระตุ้นให้อยากได้มากขึ้นทุกวัน ทำให้ความคิดในการจะได้เงินมาเพื่อแสวงหาวัตถุทุกอย่างมาไว้ในครอบครองผิดรูปไปจากบรรทัดฐานกลางที่สังคมวางไว้มองบางส่วนว่าถูกต้องแต่ผลกระทบอีกต่อมาเรื่อยๆ ไม่ได้นำมาพิจารณาประกอบกันจึงทำให้มีผู้เข้ามาสู่สังคมลักษณะนี้อย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะการชักจูงจากคนใกล้ชิดโดยเฉพาะญาติพี่น้อง สำหรับข้อถกเถียงที่ว่าการกระทำดังกล่าวมันถูกต้องเหมาะสมดีหรือไม่เพียงใดนั้นคงไม่สามารถตอบได้ด้วยมาตรฐานด้านเดียวแต่หากเป็นมุมมองใหม่ในการศึกษาคือเรื่องความเป็นธรรม อมาตยา เซน (2554) ได้เสนอไว้ในวาระที่มาแสดงปาฐกถากับสำนักงานคณะกรรมการปฏิรูปสุขภาพแห่งชาติ ว่าความเป็นธรรมคือการเปิดโอกาสให้ทุกคนในพื้นที่มีโอกาสแสดงความคิดเห็นและให้เหตุผลต่อสิ่งที่พวกเขากระทำอยู่ ฉะนั้นการศึกษาวิจัยเรื่องนี้จึงกล่าวได้ว่าเป็นการเปิดโอกาสให้พวกเธอเหล่านั้นได้ให้คุณค่าต่อสิ่งที่พวกเธอทำ แต่มิใช่เพื่อเธอคนเดียว

ทางมหาวิทยาลัยต้องมีการศึกษาชุมชนในบริเวณใกล้เคียงอย่างละเอียดถี่ถ้วนทุกแง่มุมเพื่อ

1)เป็นแหล่งข้อมูลทางวิชาการในการศึกษาและร่วมมือกันแก้ปัญหาโดยให้เข้าไปแก้ปัญหาแบบมีส่วนร่วม

2)สร้างให้เกิดการยอมรับร่วมกันในเรื่องของการประกอบอาชีพของผู้คนในซอยคาวบอยโดยเฉพาะผู้ที่ประกอบอาชีพมาม่าซังสาวอโกโก้ เพื่อให้เข้าใจผู้หญิงที่ต้องมาประกอบอาชีพนี้เพราะความจำเป็นเพื่อต้องการนำเงินมาเลี้ยงครอบครัว

3)จัดระบบสวัสดิการสังคมสำหรับคนทำงานกลางคืนและปรับโครงสร้างสังคม เพื่อให้ผู้คนทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย ทุกระดับการศึกษา สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างเข้าใจ

จากงานวิจัยชิ้นนี้นำไปสู่การศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในกระบวนการทำงานของผู้หญิงที่ทำงานภายในร้านบาร์ต่างๆเพื่อศึกษารายละเอียดในการทำงานของผู้หญิงที่ต้องอาศัยการสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มคนต่างๆในซอยคาวบอย เช่น มามาซัง นักท่องเที่ยว เพื่อนหรือญาติพี่น้องที่ร่วมทำอาชีพเดียวกันในบาร์ เพื่อนำไปสู่การส่งเสริมการใช้ชีวิตแบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันของคนใน

ผลการศึกษาที่ส่งผลต่อสังคมและประเทศชาติคือความเข้าใจในเรื่องการขาดแคลนจากโครงสร้างทางสังคมการพัฒนาของรัฐที่ไม่เท่าเทียมกัน จากการศึกษาทำให้เข้าใจถึงความไม่เท่าเทียมทางเพศที่ส่งผลให้ผู้หญิงเหล่านี้ต้องเดินทางเข้าทำงานสู่ชีวิตยามราตรีเป็นสาวนั่งดริ้ง สาวอโกโก้ เป็นต้น และผู้หญิงที่ทำงานพวกนี้ก็มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นจนทำให้เกิดภาพลักษณ์ในด้านลบของหญิงไทยและทำให้ภาพลักษณ์ของประเทศเสื่อมเสียไปด้วย แต่ในอีกมุมมองหนึ่งในด้านบวกคือซอยคาวบอยและผู้หญิงเหล่านี้ถูกสร้างภาพลักษณ์และทำรายได้เข้าสู่ประเทศมากรวมทั้งการแต่งงานออกไปอยู่ต่างประเทศเพื่อเผยแพร่และเข้าใจวัฒนธรรมของไทยต่อไป ให้เป็นการท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติให้เข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย และมุมมองด้านบวกที่สำคัญอีกประการของผู้หญิงเหล่านี้คือการที่พวกเธอสะท้อนให้เห็นถึงความคิดด้านจริยธรรมความเป็น “หญิงดี”ของพวกเธอเพื่อทดแทนวาทกรรมของคนนอกที่มองผู้หญิงกลางคืนว่าเป็น “หญิงเลว”

เอกสารอ้างอิง

จารุวรรณ ขำเพชร. (2552). **ชีวิตยามตะวันรุ่งและยามราตรีของผู้คนในซอยคาวบอย สุขุมวิท23.** กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

----------. (2555). **พื้นที่เมืองและชีวิตของคนในซอยคาวบอย.** ปริญญานิพนธ์ ศศ.ด. (ศิลปวัฒนธรรมวิจัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา

ทวีลักษณ์ พลราชม. (2550). **งานเขียนของผู้หญิงโลกที่สามกับการตั้งคำถามญาณวิทยาสตรีนิยม.** วิทยานิพนธ์. วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุรางค์ จันทร์แย้ม. (2552). **ทัศนคติทางสังคมต่อโสเภณี : บทสะท้อนทวิมาตรฐานทางเพศในสังคมไทย.** มูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิหญิงบริการ. สืบค้นเมื่อ 20 เมษายน 2552.

อมรา พงศาพิชญ. (2548). **เพศสถานะและเพศวิถีในสังคมไทย.** กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อมาตยา เซน. (2554). **ความยุติธรรม : จากแนวคิดสู่วิถีปฏิบัติ.** ปาฐกถากับสำนักงานคณะกรรมการปฏิรูปสุขภาพแห่งชาติ.

อรสม สุทธิสาคร. (2545). **ดอกไม้ราตรี สินค้ามีชีวิต.** กรุงเทพฯ: สารคดี.

B O'Laughlin. (1993). **Marxist Approaches in Anthropology.** Vol.4 pages: 341-370.

Middingham, D.Bruce (2003). **The Assembly of the poor in Thailand** : From Local Struggles to National Protest Movement, Bangkok: Silkworm Books.

Victor Turner. (1998). **The Anthropology of Performace.** New York: PAJ.

พหุเทวนิยม

ท่ามกลางสี่แยกทุนนิยม ในมหานครกรุงเทพ

1

การนำเสนอเรื่องพหุเทวนิยมนี้จะมีประเด็นเสนอ 2 ประเด็นด้วยกัน ได้แก่ 1). ภูมิสถาปัตย์ของสี่แยกทุนนิยมหรือสี่แยกราชประสงค์หรือกล่าวถึงว่าเป็นพื้นที่ถูกสาป 2). การเติบโตของทุนนิยมและการกำเนิดพื้นที่เมือง และนำข้อมูลไปขยายความในผลการวิจัยและการอภิปรายผลต่อไป โดยนำแนวคิดเรื่องการเติบโตของพื้นที่เมืองและการนับถือศาสนาของคนในยุคปัจจุบันเป็นกรอบในการอภิปราย

พื้นที่ถูกสาปภูมิสถาปัตย์และการกำเนิดของสี่แยกทุนนิยมหรือสี่แยกราชประสงค์ (Ratchaprasong Intersection) สี่แยกแห่งนี้คือสี่แยกใจกลางกรุงเทพมหานครแห่งหนึ่ง ที่เป็นจุดตัดของถนน 3 เส้นตัดกันได้แก่ ถนนเพลินจิต ถนนพระราม 1 และถนนราชดำริ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริจะสร้างถนนเพื่อขยายความเจริญ จึงให้สร้างถนนขึ้นมาและพระราชทานนามว่า ราชดำริ ซึ่งสร้างตัดกับถนนปทุมวัน โดยคำนึงถึงความสำคัญของถนนเมื่อประชาชนเพิ่มขึ้นและนิยมเดินทางด้วยถนนมากขึ้นทำให้ถนนคับแคบ ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดเกล้าให้เปลี่ยนชื่อถนนจากถนนปทุมวันเป็นถนนพระราม 1 และโปรดฯ ให้สร้างถนนเพลินจิตขึ้นมาอีกสายหนึ่งเพื่อรองรับการเติบโตของเศรษฐกิจที่จะเพิ่มมากขึ้น

ประวัติความเป็นมาของการสร้างพื้นที่บริเวณนั้นขอเสนอรายละเอียดไปถึงลักษณะพื้นที่ที่เป็นทางแยกคือทางสามแพร่งสักเล็กน้อยว่าตามหลักความเชื่อทางโหราศาสตร์หรือหลักฮวงจุ้ยบริเวณทางแยกมักจะไม่มีการสร้างบ้านเรือนหรือทำกิจการค้าอันใดบริเวณแยกราชดำริเป็นจุดตัดที่เรียกว่าทางสามแพร่ง โดยทางสามแพร่งตามหลักฮวงจุ้ยหมายถึงทางสามแยกที่มีแยกหนึ่งหันไปทางทิศตะวันออก โบราณเชื่อว่าทางทิศนี้เป็นเส้นทางที่วิญญาณไปเกิดในโลกมนุษย์ (ถือว่าออกเป็นออกลูกหรือคลอดหรือออกจากโลกวิญญาน)เส้นทางสายที่สองคือทิศตะวันตกหมายถึงตกนรกหรือทิศใต้(หมายถึงตกนรกอเวจี)เป็นเส้นทางที่วิญญานเดินทางไปสู่นรกภูมิเส้นทางที่สามคือทิศเหนือเชื่อว่าเป็น

เส้นทางที่วิญญานขึ้นสู่สวรรค์ทางสามแพร่งดังกล่าวทางโบราณจึงเชื่อว่าเป็นจุดนัดพบของพวกโลกวิญญานทั้งสามสวรรค์ มนุษย์(ที่ตายไปแล้ว) นรกหรือผี นอกจากนั้นจากประวัติของพื้นที่บริเวณย่านนี้เป็นวังเก่าของเจ้านายมาแต่รัชกาลที่ 4 คือวังเพ็ชรบูรณ์อินทราชัย ภายในพระราชวังปทุมวันปัจจุบันความเป็นมาของวังและพื้นที่โดย รัชกาลที่ 4 ทรงสั่งให้ขุดสระใหญ่ 2 สระติดกันและปลูกดอกบัวมากมายส่วนดินที่ขุดขึ้นมาก็ทำเป็นเนินเตี้ยๆสำหรับสร้างพลับพลาที่ประทับมีพระที่นั่ง 2 ชั้นและเรือนบริวาร ทรงโปรดเกล้าให้สร้างขึ้นเป็นที่พักร้อนเรียกชื่อว่าวังสระปทุม และโปรดให้สร้างพระอารามริมสระบัว ตั้งชื่อว่าวัดปทุมวนาราม และรัชกาลที่ 4 ยังโปรดให้สร้าง “กุฎ”ติดกับวัดปทุมวนาราม กุฎมีลักษณะคล้ายถ้ำสร้างด้วยดินที่ขุดขึ้นทำสระ มีรปร่างคล้ายถ้ำขนาดเท่าตัวคนสำหรับนั่งขัดตะหมาดทำสมาธิวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อเป็นสถานที่ส่วนพระองค์ของรัชกาลที่ 4 เนื่องจากทรงผนวชนานถึง 26 ปี แม้จะขึ้นครองราชย์ก็ยังคุ้นเคยกับกิจวัตรของพระสงฆ์ โดยในทุกวันพระใหญ่ ขึ้น 15 ค่ำ แรม 15 ค่ำ รัชกาลที่ 4 จะเสด็จมายังกุฎเพื่อนั่งสมาธิ ในยุคต่อมาได้กลายเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์หรือศาลพระภูมิเจ้าที่ประจำวังเพ็ชรบูรณ์ และวังแห่งนี้มอบเป็นที่ประทับของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลก พระราชโอรสองค์ที่ 72 ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานที่ดินให้เป็นที่สร้างวังของสมเด็จฯ เจ้าฟ้ากรมขุนสงขลานครินทร์

---

[5] www.saksitsart.com. สืบค้นวันที่ 8 มีนาคม 2557

พระราชโอรสในพระองค์ที่ประสูติแต่สมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า ปัจจุบันวังสระปทุมเป็นที่ประทับของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี

ภายในวังยังมีพระตรีมรติที่เชื่อกันว่าสร้างในสมัยพระนารายณ์มหาราชประดิษฐ์ภายในต่อมาได้มีชาวต่างชาติซื้อไปและปัจจุบันได้กลับมาประดิษฐานอยู่บริเวณหน้าห้างสรรพสินค้าอิเชตันภายหลังจากที่เจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลกและพระชายาได้สิ้นพระชนม์ลงที่ดินบริเวณนั้นอยู่ภายใต้การดูแลของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และทายาทของพระองค์ได้ชะลอพระตำหนักในวังเพ็ชรบูรณ์ไปสร้างที่จังหวัดนนทบุรี

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 วังนี้ที่อยู่ภายใต้การดูแลของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ได้มีนักธุรกิจเข้ามาพัฒนาพื้นที่แห่งนี้เพื่อประกอบธุรกิจแรกเริ่มคือชาวญี่ปุ่นได้มาสร้างห้างไดมารู แต่แรกอยู่ตรงข้ามกับโรงพยาบาลตำรวจหรือบริเวณห้างเซนทรัลเวิลด์ปัจจุบันและไม่ประสบความสำเร็จจึงย้ายไปฝั่งตรงข้ามนับแต่การสร้างห้างไดมารูแต่แรกสร้าง ในปี2507 เพื่อรองรับชาวไทยและชาวต่างชาติโดยเฉพาะชาวญี่ปุ่นที่เข้ามาทำงานในบริษัทข้ามชาติย่านราชดำริ แต่ไม่สำเร็จจนต้องมีการย้ายแม้ไปที่แห่งใหม่และเป็นห้างที่ทันสมัยที่สุดในเวลานั้นเพราะมีบันไดเลื่อนเป็นแห่งแรกก็ไม่ประสบความสำเร็จจนเลิกกิจการไปในที่สุด

กลุ่มธุรกิจตระกูลเตชะไพบูลย์ได้มาพัฒนาพื้นที่แห่งนี้ เป็นตระกูลแรกที่สร้างห้างเวิลด์เทรดเซนเตอร์ โดยเข้าไปปรับพื้นที่ ถมสระน้ำและนำรถแทรกเตอร์มาไถรื้อศาลพระภูมิวังเพชร์รบรณ์ แม้จะมีเสียงทัดทานก็ตามว่าพื้นที่นี้ถูกสาปไว้ด้วยเจ้าของที่แต่ทุนธุรกิจก็ได้แก้ไขโดยการนำศาสตร์เรื่องฮวงจุ้ยมาปัดเป่าสุดท้ายธุรกิจไม่ประสบความสำเร็จต่อมากลุ่มธุรกิจตระกูลจิราธิวัฒน์ได้มาสร้างห้างเซนทรัลเวิล์ดแทนที่ และนำความเชื่อทางด้านพราหมณ์มาเสริม โดยนำเทวรูปขยับไปด้านห้างอิเชตัน แต่หน้าห้างในช่วงนั้นได้ตกแต่งด้วยประติมากรรมสมัยใหม่รูปศีรษะมนุษย์ธุรกิจของกลุ่มนี้ก็ถูกเผาขณะเหตุการณ์การเมืองไม่สงบ(บ้างว่าเพราะประติมากรรมที่นำมาตั้งเหมือนตุ๊กตาเสียกบาลมากกว่าการตกแต่งและไม่เหมาะสม) แม้ก่อนหน้านั้นสำนักงานตำรวจแห่งชาติยุคจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มักจะมีเหตุการณ์ร้ายเกิดขึ้นเสมอ จนกระทั่งมีการก่อสร้างและประดิษฐานพระนารายณ์ ไว้ด้านหน้าสำนักงานตำรวจแห่งชาติมาถึงปัจจุบัน เพื่อให้ควบคุมสถานการณ์ จึงยุติเหตุไปได้ ในวงการซินแสและโหรชื่อดังของไทยหลายคนได้เคยกล่าวไว้ในสื่อหลายประเภทว่าที่ดินบริเวณนั้นมีการสาปแช่งห้ามผู้ใดเข้ามาใช้สถานที่เด็ดขาดไม่เช่นนั้นอาจถึงตายได้ ตามคำอธิบายว่า

“ตรงนั้นเคยเป็นทางแยกและเป็นคลองตรงจุดทางแยก ซึ่งส่วนใหญ่จะมีวิญญานชั่วร้ายอาศัยอยู่ค่อนข้างเยอะ”

ข้อมูลถูกย้ำจากซินแสอื่นอีกว่า

“ฮวงจุ้ยตรงสี่แยกราชประสงค์อันตรายมาก มีเทพเจ้ามากมายส่งผลให้เทพทุกองค์ต่างแสดงอำนาจกันใหญ่บริเวณโรงพยาบาลตำรวจยังเรียกว่าเป็นที่ประตูผีซึ่งเป็นที่อาถรรพ์”[6]

การอธิบายความเป็นมาของพื้นที่แห่งนี้นับแต่เรื่องทางสามแพร่งมาจนกระทั่งเข้าสู่กุฏิของรัชกาลที่ 4 ที่ทรงมานั่งสมาธิประจำนั้นเพื่อเป็นการกล่าวถึงว่าบริเวณแห่งนี้ได้รับการร่ำลือว่าเป็นพื้นที่ถูกสาปโดยเจ้าของวังเพ็ชรบูรณ์แต่เดิม ว่าหากผู้ใดมิใช่ลูกหลานจะมาทำสิ่งใดก็จะไม่ประสบความสำเร็จ และยิ่งมารื้อทำลายเพื่อพัฒนาพื้นที่ตามมิติธุรกิจสมัยใหม่ และเกิดเหตุการณ์ต่อกลุ่มธุรกิจต่อเนื่องมาเสมอจึงเหมือนตอกย้ำว่าพื้นที่แห่งนี้เป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ถูกสาป

---

[6] www.lesla.com . สืบค้นวันที่ 8 มีนาคม 2557

[7] www.thairath.co.th. สืบค้นวันที่ 8 มีนาคม 2557

ตามความเชื่อของคนไทยมาแต่สมัยใดก็ตามการนับถือความเชื่อเรื่องผี มีมาก่อนศาสนาพุทธ และประเทศไทยได้ติดต่อรับอารยธรรมจากอินเดียมาเป็นเวลานาน ส่งผลให้ความเชื่อในเรื่องพราหมณ์ฮินดูปรากฏอยู่ควบคู่กับสังคมไทยมานานเช่นกันประกอบกับเป็นที่ทราบว่าราชสำนักมีการรับวัฒนธรรมพราหมณ์ฮินดูมาเป็นเครื่องมือทางการเมืองอย่างหนึ่งในการควบคุมปกครอง จึงเห็นประเพณีในราชสำนักต้องมีพราหมณ์เป็นผู้ประกอบพิธี และยังคงมีความเชื่อเรื่องนี้สืบมาถึงปัจจุบัน นับว่าเป็นวัฒนธรรมหลวง (Great tradition) ที่แตกต่างจากวัฒนธรรมราษฎร์ (Little tradition) ที่พสกนิกรทั่วไปนับถือผีเป็นทุนเดิมในบ้านเมือง ศาสนาพราหมณ์ และต่อมาคือฮินดูนั้นเป็นศาสนาที่มีเทพเจ้าอยู่มาก แต่ละองค์ต่างมีบทบาทหน้าที่ในการปกปักแตกต่างกันออกไป พื้นที่ราชประสงค์สัมพันธ์กับวังของเจ้านายที่มีความเชื่อตามหลักศาสนาเดิมนับแต่มีพระตรีมรติประดิษฐานแต่แรกเมื่อไปอยู่กับผู้ใดก็ไม่เป็นสุขจนต้องนำกลับมาที่เดิมที่สุด

พื้นที่ธุรกิจแม้พื้นที่แห่งนี้จะมีคำกล่าวขานว่าเป็นพื้นที่ถูกสาปก็ตาม แต่อีกด้านหนึ่งพื้นที่แห่งนี้มีการแย่งชิงกันเป็นเจ้าของจับจองทำธุรกิจอีกมากต่อเนื่องมาแต่ปี พ.ศ.2499 อีกฟากถนนได้มีการสร้างโรงแรมก่อนหน้านั้น เพื่อรองรับนักธุรกิจขึ้นมาและเปิดให้บริการ ตั้งแต่ปี 2499 คือโรงแรมเอราวัณ โรงแรมเอราวัณเป็นโรงแรมแรก และประสบปัญหาเมือโรงแรมเอราวัณจะเปิดกิจการ ได้มีการทักท้วงโดยหลวงสุวิชานแพทย์ว่าชื่อนี้เป็นช้างเทพเจ้าบนสรวงสวรรค์ (พระอินทร์) ต้องบนบานบอกกล่าวตั้งศาลท่านท้าวมหาพรหมขึ้นล้างอาถรรพ์และอัญเชิญมาประดิษฐาน โดยมีลำดับพัฒนาการด้านธุรกิจความเจริญของสี่แยกราชประสงค์ดังนี้

ลำดับ	การดำเนินกิจการ/ธุรกิจ	ระยะเวลา/การเปิดให้บริการ
1	โรงแรมเอราวัณ	ปี 2499
2	ห้างไทยไดมารู	ปี 2507 และย้ายไปถนน ศรีนครินทร์ปี 2537
3	ห้างเซนทรัลราชประสงค์	ปี 2507แต่ปิดตัวลงเพราะไม่ สามารถแข่งขันกับห้างไดมารูได้
4	ห้างสยามเซนเตอร์	ปี 2516 เปิดให้บริการบน ถนนพระราม 1
5	โรงแรมแกรนด์ไฮแอท เอราวัณ	ปี 2534
6	ห้างเวิลด์เทรด เซนเตอร์	ปี 2532 เปิดเฟสแรก และ ปี 2536 เปิดเฟสสอง
7	ห้างเกษร พลาซ่า	ปี 2538
8	ห้างสยามดิสคัฟเวอรี่	ปี 2540
9	ห้างสยามพารากอน	ปี 2548
10	ห้างเซ็นทรัลเวิลด์	ปี 2540

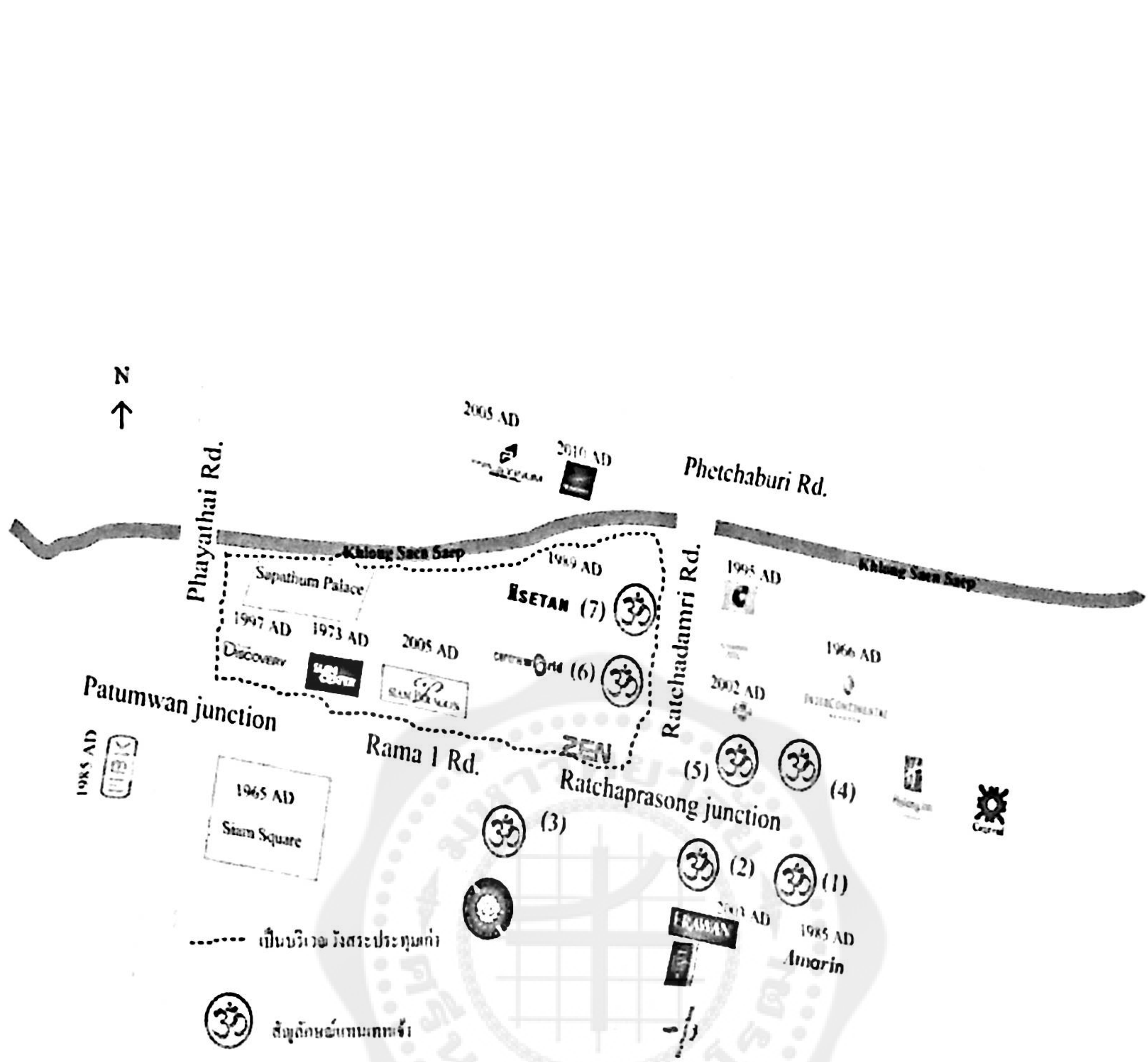

สัญลักษณ์แทนเทพเจ้า

(1) พระอินทร์

(2) ท้าวมหาพรหม

(3) พระนารายณ์ประทับยืนบนหญ้าอนันตนาคราช

(4) พระนารายณ์ทรงครุฑ

(5) พระลักษมี

(6) พระศรีมูรติ

(7) พระพิฆเนศวร

แสดงกิจการหรือธุรกิจที่เปิดดำเนินการบริเวณสี่แยกราชประสงค์

บริเวณสี่แยกราชประสงค์ปัจจุบัน มีความเจริญและพัฒนาไปสู่ทิศทางที่ทันสมัยอย่างมาก มีห้างสรรพสินค้าระดับอาเซียน โรงแรมระดับห้าดาว มีผู้คนสัญจรไปมามากมาย ในช่วงการเฉลิมฉลองเทศกาลปีใหม่ที่ผ่านมามีคนกว่า 500,000 คนเดินทางมายังบริเวณนี้ ซึ่งมากกว่าช่วงเวลาปรกติถึง 35 เท่าและกระแสเงินสะพัดกว่า 1.6 หมื่นล้านบาท

พื้นที่ธุรกิจย่านนี้แม้ราคาที่ดินไม่สูงสุดของประเทศเท่าถนนสีลมที่ที่ดินราคาตารางวาละ 850,000 บาท แต่ก็เป็นอันดับสองรองลงมา คือจากถนนราชดำริตั้งแต่ราชประสงค์ ถึงคลองแสนแสบ ตารางวาละ 800,000 บาท และราคาที่ดินจากถนนพระราม 1 ตั้งแต่แยกปทุมวันถึงแยกราชประสงค์ ราคาตารางวาละ 800,000 บาท ส่วนอันดับสามยังอยู่ย่านนี้เช่นเดิมคือ ถนนราชดำริจากแยกศาลาแดง ถึงแยกราชประสงค์ ราคาตารางวาละ 700,000 บาทแม้ย่านนี้จะมีประวัติและคำร่ำลือที่ถูกสาปแช่งไว้มากก็ตาม แต่ถึงอย่างไรพื้นที่ก็มีราคาแพงมากและนักธุรกิจก็หวังเข้ามาสร้างหรือพัฒนาธุรกิจย่านนี้ เราจึงพบตระกูลนักธุรกิจระดับใหญ่ของประเทศเป็นเจ้าของกิจการย่านนีมากมาย

สี่แยกมหาเศรษฐี จากกระแสเงินสะพัดที่จับจ่ายและราคาที่ดินแพงมาก แต่นักธุรกิจหลายตระกูลก็จับจองพื้นที่ย่านนี้ดำเนินธุรกิจสืบมา ได้แก่ ห้างเกษรพลาซ่า เจ้าของคือตระกูลศรีวิกรณ์ ห้างเซนทรัลเวิลด์ เจ้าของคือตระกูลจิราธิวัฒน์ ห้างเพนนินซุลา เจ้าของคือตระกูลสาลีรัฐวิภาค (เกี่ยวข้องกับตระกูลปิยะอุย แห่งโรงแรมดุสิตธานีที่ตั้งอยู่สีลม) ห้างสยามพารากอน สยามดิสคัพเวอรี่ สยามเซนเตอร์ เจ้าของคือตระกูลอัมพุช โรงแรมแกรนด์ไฮแอท เอราวัณ เจ้าของธุรกิจคือพ่อตาแม่ยายของตระกูลเทพกาญจนา ห้างดิจิตอลเกทเวย์ เจ้าของคือตระกูลสิริวัฒนภักดี แม้สี่แยกราชประสงค์มีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่หาแห่งอื่นเปรียบเทียบได้ยาก แต่กระนั้นบริเวณนี้กลับเป็นศูนย์รวมแห่งเทพเจ้าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในศาสนาพราหมณ์อยู่ถึง 7 องค์ เทพด้วยกันและเทพแต่ละองค์ดูจะสถิตย์อยู่หรือกล่าวว่าเป็นเจ้าผู้ดูแลธุรกิจก็ว่าได้ ณ ที่ตั้งในห้าง/หน้าห้าง/หน้าโรงแรมใหญ่ๆ/หน้าสถานที่ราชการสำคัญ แม้จะดูขัดแย้งว่าความเชื่อเช่นนี้ไม่น่าผสานไปด้วยกัน แต่สุดท้ายความลงตัวของพื้นที่และกิจการธุรกิจส่งเสริมให้ความเชื่อเรื่องเทพเจ้าธำรงสืบมา โดยเทพเจ้าที่ปรากฏได้แก่ พระพรหม พระพิฆเนศ พระตรีมูรติ พระอินทร์ พระวิษณุ (พระนารายณ์) พระลักษมี และพระนารายณ์ประทับยืนบนพญาอนันตนาคราชดังจะกล่าวตามลำดับดังนี้

[8] www.lesla.com. สืบค้นวันที่ 8 มีนาคม 2557

ท้าวมหาพรหม นับว่าเป็นจุดที่ก่อให้เกิดสี่แยกเทพเจ้าขึ้นมา เพราะกำเนิดมาตั้งแต่ ปี 2499 ที่โรงแรมเอราวัณจะเปิดกิจการ และเกิดการทักท้วงจนต้องมีการตั้งศาลมหาพรหมขึ้นล้างอาถรรพ์และอัญเชิญมาประดิษฐาน จากนั้นกิจการของโรงแรมเอราวัณก็เจริญสืบมา รวมทั้งมีคนมาสักการะเพิ่มขึ้นเมื่อสัมฤทธิผลทำให้แพร่กระจายรวดเร็วขึ้นทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างประเทศ ด้วยเชื่อว่าพระพรหมจะปัดเป่าโชคร้ายและเสริมสิริมงคลให้กับสถานที่นั้นๆ ตามตำนานการเกิดพระพรหมว่าพระพรหมคือเทพเจ้าผู้สร้างโลก (the creator) และเป็นจุดกำเนิดสำคัญของลัทธิบูชาเทพเจ้าในเมืองไทย (นิพัทธ์พร เพ็งแก้ว, 2544) ผู้มาไหว้พระพรหมส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวชาวจีนในเวลากลางวันเพราะเป็นไฮไลท์ในโปรแกรมท่องเที่ยวที่ขาดไม่ได้ ส่วนนักท่องเที่ยวชาติอื่นๆ มาประปรายเพื่อทำความเคารพ แต่ไม่มากถึงกับบูชาให้มีนางรำรำถวาย การรำถวายจะมีราคาที่แตกต่างตามขนาดที่เรียกว่า “ชุดใหญ่” “ชุดเล็ก” ขึ้นกับของไหว้และระยะเวลาในการรำ โดยจะมีเจ้าหน้าที่ของมูลนิธิช่วยดำเนินการจัดคิวให้ แต่ที่เฝ้าสังเกตก็ดูวุ่นวายเช่นกันเพราะจำนวนคนไหว้มีมาก นางรำมีน้อยบางครั้งรำได้เพียง1-2 นาทีก็หมดรอบ ส่วนดอกไม้ ช้างหรือสิ่งสักการะอื่นหาซื้อได้ด้วยราคาที่เท่ากันด้านหน้าศาล แต่ถ้าต้องการเพิ่มเติมมากกว่าชุดมาตรฐานผู้ไหว้คงต้องตัดสินใจและต่อรองราคากับคนขายด้วยกลยุทธ์การขายที่นำเรื่องบุญและความสำเร็จที่จะได้ของพระพรหมมาสื่อความหมาย

การสักการะพระพรหมบริเวณสี่แยกราชประสงค์

มูลนิธิท่านท้าวมหาพรหมอีกสิ่งหนึ่งที่จะขาดไม่ได้ในการกล่าวถึงพระพรหม คือมูลนิธิท่านท้าวมหาพรหม มูลนิธิแห่งนี้เป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งที่จะตอบถึงการทำธุรกิจย่านนี้และมีเงินสะพัดมากมายโดยทั้งการทำกำไรและผู้คนที่แวะเวียนมาไหว้และนำเงินมาทำบุญกับพระพรหมและมูลนิธิแห่งนี้เหมือนเป็นตัวแทนในการนำรายได้ที่ได้จากความศรัทธาการทำบุญไปสร้างประโยชน์ให้กับสังคมและประเทศชาติในด้านต่างๆ ตามเป้าหมายของมูลนิธิ ที่ว่านำไปบริจาคเพื่อประโยชน์ตามพรหมวิหารธรรมอันประกอบไปด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา การบริจาคแบ่งออกเป็นหลายแห่งส่วนใหญ่ไปในชนบทเพื่อซื้อเครื่องมือแพทย์ หรือ สนับสนุนกิจการของรัฐ เพื่อการศึกษาเพื่อการกุศลอื่นที่เห็นสมควรตั้งแต่ปี พ.ศ.2512 ที่บริจาคไป 180,000 บาท และจากรายได้ของมูลนิธิล่าสุด ยอดบริจาคถึง 31 ธันวาคม 2555 มีผู้รับบริจาค 1,487 ราย เป็นเงิน 1,261,284,307.92 บาท จำนวนเงิน 1,000 กว่าล้านบาทได้นำไปทำสู่กิจการกุศลที่ต่างกัน ตัวอย่างที่รับเงินบริจาคในปี พ.ศ.2555 เช่น มูลนิธิสายใจไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ มูลนิธิโรคไตแห่งประเทศไทย มูลนิธิแพทย์อาสาสมัครสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี แห่งละประมาณ 5-7 ล้านบาท เป็นต้น

---

[9] www.mahaprom.org.thai. สืบค้นวันที่ 9 มีนาคม 2557.

พระพิฆเนศ หรือพระพิฆเนศวร เป็นเทพในศาสนาพราหมณ์ที่สำคัญองค์หนึ่งบริเวณสี่แยกแห่งนี้ ประดิษฐานอยู่หน้าห้างอิเชตัน เป็นเทพแห่งสรรพวิทยาการความรู้ที่เหล่าผู้คนในวงการศึกษาและศิลปะการแสดงต่างให้ความเคารพกันสืบเนื่องจากอดีต ถึงปัจจุบัน หลังจากการเข้ามาดำเนินกิจการของกลุ่มเครือเซ็นทรัล พัฒนาได้เข้ามาสร้างพระพิฆเนศขึ้นเป็นการแก้เคล็ดด้วยเชื่อว่าจะทำให้ธุรกิจประสบความสำเร็จพระพิฆเนศยังถือว่ามีความศักดิ์สิทธิ์ว่าเป็นเทพแห่งความรู้ปัญญาและศิลปะ ด้วยพระพิฆเนศอยู่ใกล้กับพระตรีมูรติ จึงมักเห็นผู้คนมาสักการะร่วมกันแต่ต้องสักการะพระพิฆเนศก่อนด้วยถือว่าเป็นครูใหญ่ของเทพ เวลาที่ผู้คนมามากคือช่วงเวลาเย็นหลังเลิกงานจะเป็นกลุ่มวัยทำงาน และมักจะมาขอพรในทุกเรื่องให้สำเร็จ

พระตรีมูรติ ประดิษฐานอยู่หน้าห้างสรรพสินค้า เซ็นทรัลเวิลด์ พระตรีมูรติเชื่อกันว่าเป็นอวตารรวมกันของพระเจ้าสูงสุด 3 องค์ในศาสนาพราหมณ์ คือ พระพรหม พระนารายณ์ และพระอิศวร แต่ละองค์คือสุดยอดในแต่ละด้านคือ พระพรหมคือผู้สร้าง พระนารายณ์คือผู้ปกป้อง พระอิศวรคือผู้ทำลาย พระตรีมูรติจึงได้ชื่อว่าเป็นสัญลักษณ์ของมหาเทพสูงสุด ผู้บูชาย่อมบังเกิดมงคลและสมบูรณ์พร้อมแห่งชีวิต ความเก่าแก่ของพระตรีมูรติอีกประการคือเป็นเทวรูปประจำวังเพ็ชรบูรณ์

สร้างขึ้นสมัยพระนารายณ์มหาราชและถูกอัญเชิญเป็นเทวรูปประจำวังเพ็ชรบูรณ์เมื่อสร้างห้างขึ้นแทนที่วังเดิมจึงอัญเชิญมาเพื่อกลับสู่พื้นที่เดิม ลักษณะขององค์จะไม่ทรงอาวุธ มีคุณสมบัติด้านพลังอำนาจสูง และมีเมตตาต่อมนุษย์ แต่ในอีกมิติของพระตรีมูรติสำหรับคนไทยคือ เทพเจ้าแห่งความรัก ผู้มาไหว้จึงมักอยู่ในวัยแสวงหาหรือบ่มเพาะความรัก มีทั้งเพศชายมากับชาย หรือชายมากับหญิง หรือหญิงมากับหญิง ฉะนั้นการไหว้ด้วยชุดบูชาธูปแดง 9 ดอก เทียนแดง 1 เล่ม ดอกไม้สีแดง 9 ดอก ในราคาชุดละ 89 บาท จึงเป็นที่นิยมมากแม้จะมีธูปเทียนที่ทางห้างวางไว้ให้ไหว้ฟรีก็ตามเวลาที่นิยมคือวันพฤหัสบดี ช่วงเวลา 9.30 น. และ 21.30 น. กระแสแห่งความรักด้วยบารมีของพระตรีมูรติทำให้มีคนมาไหว้เพิ่มมากทุกปี โดยเฉพาะวันวาเลนไทน์และกลุ่มใหญ่คือสาวโสดวัยทำงาน จากการสัมภาษณ์บอกว่ามาขอเรื่องความรักโดยเฉพาะ และจะรอเวลาก่อนถึงจะไหว้ก็มี

ผู้มาสักการะพระตรีมูรติ ด้วยชุดของไหว้สีแดงคือดอกไม้ ธูปและเทียน

พระอินทร์ หรือท้าวอมรินทราธิราชเจ้า ตั้งอยู่หน้าห้างอมรินทร์ พลาซ่า พระอินทร์เป็นประมุขแห่งเทวดา มีหน้าที่ปกป้องสวรรค์ และโลก ผู้คนเชื่อว่า พระอินทร์เป็นเทพแห่งสงคราม ส่วนเทพเจ้าอีก 3 องค์แม้จะไม่ได้อยู่ในที่ตั้งที่โดดเด่นเท่า 4 องค์แรกคือพระวิษณุหรือพระนารายณ์ เพราะพระนารายณ์ทรงสุบรรณ ตั้งอยู่ด้านหน้าโรงแรมอินเตอร์คอนติเนนตัล มีหน้าที่พิทักษ์ 3 โลก และถือเป็นเทวดาแห่งการปราบมาร และการคุ้มครองดูแลโลก

บรรยากาศ ผู้คนจะยิ่งมากขึ้นและสีกการะเมื่อถึงเวลา 21.30 น.

พื้นที่บริเวณสี่แยกราชประสงค์คราคร่ำไปด้วยย่านธุรกิจการค้า ผู้คน และเต็มไปด้วยแหล่งชุมนุมเทพเจ้าพื้นที่แห่งนี้เป็นทั้งพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ (sacred space) พื้นที่ธุรกิจการค้าทันสมัย (modern space) และปัจจุบันความสำคัญของสี่แยกราชประสงค์เพิ่มขึ้นในมิติที่เคยเป็นพื้นที่ชุมนุมทางการเมืองของฝ่ายแล้วฝ่ายเล่าที่เปลี่ยนจากเคยใช้พื้นที่ราชดำเนินมาเป็นพื้นที่ธุรกิจการค้าไข่แดงของกรุงเทพ

การวิเคราะห์ตามแนวคิดการเกิดเมืองขนาดใหญ่หรือมหานครมิได้เป็นผลเฉพาะการพัฒนาพื้นที่อย่างเดียว แต่เป็นนโยบายการพัฒนาของรัฐในด้านเศรษฐกิจ การค้า การเงิน การธนาคาร ทำให้มีการขยายขอบเขตเมืองไปในที่ต่างๆและการขยายทั้งระบบสาธารณูปโภค การคมนาคมขนส่ง การสื่อสาร ที่อยู่อาศัย จนทำให้พื้นที่กลายเป็นเมืองในที่สุด (Urbanization) (จารุวรรณ ขำเพชร, 2554:54) การเติบโตของทุนนิยมที่มองเชิงกายภาพ โดยการขยายพื้นที่เมืองหรือสร้างแหล่งศูนย์กลางเศรษฐกิจ (CBD-Central Business District) ที่ราชประสงค์ในพื้นที่ศึกษานั้น อธิบายตามแนวคิดของ David Harvey (1935) ได้ว่า เมืองเป็นพื้นที่ที่ถูกเปลี่ยนไปตามรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจการเมืองซึ่งตั้งอยู่บนแนวคิดทุนนิยม สังคมทุนนิยมคือสังคมที่กิจกรรมทางเศรษฐกิจแทบทุกชนิดขับเคลื่อนด้วยโอกาสที่จะทำกำไรจากเงินที่ลงทุนไป (ฟุลเซอร์, 2544:44)

การวิเคราะห์ด้านการเกิดพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ พื้นที่นี้แต่เดิมเป็นที่ประทับของเจ้านายและเจ้านายราชสำนักอิงกับความเชื่อศาสนาพราหมณ์ ฮินดูและพุทธ ที่ปฏิบัติกันสืบมา ต่อมาการเปลี่ยนแปลงของเมืองสมัยใหม่ถูกทับซ้อนไปในความเชื่อเรื่องเทพเจ้าต่างๆ ที่ดำรงอยู่แต่เดิม พื้นที่ถูกพัฒนาใหม่แต่ความคิดเดิมคงอยู่ การพัฒนาเชิงพื้นที่จึงผสานกับความเชื่อเดิมไปเพราะมีตัวอย่างแล้วที่ละเลยคำทัดทาน ไม่ปฏิบัติตามก็ส่งผลต่อธุรกิจเสียหายมากมาย การยึดถือไว้กับผลตอบแทนธุรกิจมหาศาลจึงไม่เสียหายจึงมองเห็นพื้นที่แห่งนี้เป็นศูนย์รวมเทพเจ้าในศาสนาฮินดูที่มากกว่าแหล่งอื่น อีกทั้งความเชื่อ การเมือง เศรษฐกิจทุนนิยม ที่ปรากฏของความเชื่อของคนเมืองในการสักการะบูชาเทพเจ้าต่างๆ นั้นเป็นการบีบอัดและการแตกตัวของความเชื่อของคนในเมืองท่ามกลางการพัฒนาเทพเจ้าหรือวิญญานในเมืองจะมีหน้าที่เฉพาะด้านเฉพาะปัจเจกบุคคล เพราะต่างที่มาสักการะมีจุดประสงค์ด้วยผลประโยชน์ตนเอง ให้สำเร็จ ด้วยการใช้ชีวิตในพื้นที่เมืองที่ค่อนข้างต่อสู้ ดิ้นรน สับสน จึงต้องแสวงหาหลักยึด โดยเฉพาะคนวัยทำงานที่มาทำงานในเมือง จากการวิเคราะห์ของชิเกฮารุ ทานาเบ้ (2555) ให้เหตุผลว่า พฤติกรรมของคนเมืองการพลัดถิ่นเป็นความรู้สึกสับสน คนในท้องถิ่น คนที่พลัดถิ่นเข้ามาอยู่ในเมืองต้องประสบพบเห็นสิ่งใหม่ที่ผิดไปจากวิถีชีวิตเดิมของคนอาจก่อให้เกิดความสับสนมีสิ่งเร่งเร้าเข้ามากระทบอารมณ์ก่อให้เกิดความสะเทือนใจ วิธีการปรับตัวของคนในเมืองที่พลัดถิ่นมา จึงต้องมีวิธีการปรับตัวโดยการเสนอภาพตัวตนในอีกแบบหนึ่งให้สัมพันธ์กับบริบททางสังคมที่หลากหลาย (ก๊อฟแมน, 1959-1971 อ้างในทานาเบ้ หน้า150)

การเสนอภาพตัวแทนหรือตัวตนใหม่ท่ามกลางสภาพแวดล้อมใหม่ อาจไม่ง่ายนักเพราะต้องมีทักษะ การทำงานที่เข้มงวด กระบวนการทำงาน สภาพชีวิตแบบเมือง อีกทั้งสภาพที่ตนจากมาได้หล่อหลอมตัวตนมาในลักษณะหนึ่งแล้ว ล้วนเป็นตัวกระตันทำให้คนในเมืองวิตกกังวล รู้สึกไร้อำนาจ และขาดการมั่นคงในชีวิต แต่ที่เขาทำได้คือปรับความรู้สึกให้ดีขึ้นด้วยตนเองหรือแสวงหาสิ่งที่ลงตัวสำหรับตนเอง ในเมืองเป็นวัฒนธรรมแบบปัจเจกเปราะบางลูกผสมเพราะได้รับผลกระทบจากรัฐชาติภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ความวิตกกังวลเป็นสภาวะรวมทางอารมณ์ของปัจเจก ที่เกี่ยวพันกับความไม่มั่นคงและความไม่แน่นอน เกิดขึ้นจากความไม่มีเสถียรภาพกับการทำมาหากิน อนาคตทางการเมือง สุขภาพ การแต่งงาน งานความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานหรือผู้บังคับบัญชา และด้านอื่นๆ ของชีวิตเมืองและมักจะเกี่ยวโยงกับ “โอกาส” ตามความหมายที่สเตฟาน ฟ๊อยชวังนิยามไว้ว่า “สิ่งที่ไม่อาจเห็นล่วงหน้าซึ่งอาจจะเกิดขึ้น รวมถึงสิ่งที่ประสบมาแล้วในอดีต” (Feuchtwang,1989: 15 อ้างในชิเกฮารุ ทานาเบ้)

การศึกษาเรื่องนี้จึงเป็นการเปิดพื้นที่ของระบบความเชื่อและศาสนาของคนในสังคมเมือง และการตีความภายใต้บริบทของความทันสมัย จากการทบทวนนิยามของศาสนาที่ David Herbert (2003) เสนอไว้ว่าศาสนาสามารถนิยามได้ทั้งในหน้าที่และความหมาย ทั้งที่เกี่ยวกับปัจเจกบุคคลและระบบสังคม ส่วน Geertz (1966 อ้างใน Herbert)

นิยามศาสนาว่าเป็นการอุปมาดังเรื่องราวที่จะอธิบายความหมายให้กับชีวิต ในเรื่องเป้าหมาย การทำความเข้าใจในเรื่องเศร้า ความตาย ความสุข ความหรรษาที่เกิดขึ้น และการนิยามความหมายของศาสนาตามที่บูร์ดิเออ ว่าไว้ว่า ศาสนาก็เป็น “สื่อทางสัญลักษณ์อย่างหนึ่ง” ที่ถูกจัดให้เป็นโครงสร้างและขณะเดียวกันก็เป็นตัวกำหนดโครงสร้างเช่นกัน แต่การนิยามศาสนาของผู้คนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จากการศึกษาของนักวิชาการหลายท่านทั้ง คายส์ เทอวิล เคิร์ช รวมทั้งพระยาอนุมานราชธน (Keyes 1973,Terwiel 1976, Kirth 1967, 1977, Anuman Rajadhon 1986) ต่างก็กล่าวว่าศาสนาพุทธในประเทศไทยเป็นศาสนาพุทธแบบผสมผสาน (syncretic Buddhism) หรือที่เราคุ้นชินกันทั่วไปว่าพุทธแบบชาวบ้าน ที่มีการผสมในทุกรูปแบบแห่งความเชื่อและพิธีกรรมที่ปรากฏออกมาแต่ความเชื่อของคนในเมืองแตกต่างจากความเชื่อของคนในชนบทคนในชนบทมีความเชื่อเรื่องผี ที่พัฒนา กิติอาษา (2550) ได้วิเคราะห์ความคิดจากงานของคายส์ที่เสนอว่าคนชนบทมีความเชื่อเรื่องผี แต่ ผีในชนบทมีหน้าที่ดูแลพื้นที่ทั้งเชิงกายภาพและจิตวิญญาน ทั้งที่ทำกิน ที่อยู่ หรือดูแลมิให้เจ็บป่วย การวิเคราะห์เรื่องความเชื่อศาสนาของคนไทย โดย ศ.ชาร์ล เอฟ คายส์ ได้มองว่าศาสนาเป็นเครื่องมือหลอมรวมเอาความแตกต่างของผัคนไว้ด้วยกัน การบนบาน การเจรจาต่อรอง โดยกระทำผ่านพฤติกรรมที่เรียกว่าการทำบุญ โดยการมาสักการะถือเป็นการทำบุญ สั่งสมบารมีหากไม่ได้ชาตินี้ก็ต่อรองไปชาติหน้า

วิถีความประพฤติของคนในยุคปัจจุบันเป็นได้ทั้งการปะทะและการประสานกันระหว่างการพัฒนาแบบทุนนิยมและปัจเจกบุคคลแม้คนไม่หลุดออกไป เขาก็ต้องเผชิญกับมันและเปลี่ยนผ่านสภาพไปได้ด้วยการปฏิบัติการใหม่เทพเจ้าอาจเป็นเพียงวัฒนธรรมที่สร้างขึ้นใหม่ เป็นการสร้างภาพตัวแทนของอำนาจใหม่ที่เรามองไม่เห็นให้มองที่การปฏิสัมพันธ์มากกว่าภาพตัวแทนเชิงสัญลักษณ์ เราจะได้เห็นการจัดการที่คนเมืองทำผ่านเทพเจ้าว่ามีการเลื่อนไหลและต่อรองได้(บางคนยกมือไหว้ บางคนบนบานจัดไหว้ชุดใหญ่)การไขรหัสความหมายของพฤติกรรมการบูชาของผู้คนจึงเลี่ยงไม่ได้จากการใช้วิถีเศรษฐกิจแบบเมืองในพื้นที่เมือง ศาสนาพุทธ พราหมณ์ ผี เป็นระบบศาสนาของคนไทยที่ต้องพิจารณาถึงกระบวนการผสมผสานและรับเอาอารยธรรมอินเดียให้เข้ากับเศรษฐกิจการเมืองและการปกครองของไทยมาแต่โบราณ และรวมเข้ากับความเชื่อท้องถิ่น และความสามารถของผู้คนในการปรับตัว หลอมรวมความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนาจากต่างที่ให้มาเป็นอันหนึ่งอัน เดียวกัน พื้นฐานความเชื่อเทพเจ้าหลายองค์ (polytheism) มาจากศาสนาพราหมณ์ (Brahmanism) ที่เป็นรากฐานเก่าแก่ของศาสนาฮินดู (Hindunism) เทพเจ้าองค์ต่างๆ คือวัตถุที่แสดงถึง ความศักดิ์สิทธิ์ปรากฏออกมาในรูปสัญลักษณ์ (Lash,.2010:156) การทำบุญหรือสักการะตามความเชื่อกับเทพเจ้าทุกองค์ในศาสนาฮินดูสามารถอธิบายได้ตามความคิดการทำทาน (charity) หรือ dana dharma ตามศาสนาฮินดู การทำทาน (dana) เหมือนเป็นการได้รับรางวัลกลับคืนมาจากสิ่งที่มีค่าที่เราบริจาคไป ซึ่งก็สอดคล้องกับหลักการตลาดสมัยใหม่ ทั้งศาสนาพุทธและฮินดู การทำทานเป็นการค้ำจุน การแลกเปลี่ยนสิ่งของ การให้ความเท่าเทียมผ่านสิ่งที่นำไปทำบุญและได้สิ่งต่างตอบแทนกลับมาซึ่งอาจไม่ใช่สิ่งของแบบเดิมแต่อยู่ในนามธรรมลักษณะอื่น (Chidester,1989: 252)

เป็นการแลกเปลี่ยนการทำบุญเป็นการสร้างอำนาจโดยการมีบุญบารมีหากมีมากนำไปสู่สิทธิธรรมแห่งอำนาจ (authority) การไปบูชาเป็นการสั่งสมบุญเพื่อก้าวไปสู่ผู้มีบุญต่อไป

การใช้ชีวิตในเมืองที่มีความเสี่ยงนอกจากการก้มหน้ายอมรับชะตากรรมแล้วก็คือการพึ่งพาสิ่งศักดิ์สิทธิ์นอกเหนือธรรมชาติการบวงสรวงบูชาที่พบจากพฤติกรรมคนเป็นปรากฏการณ์ของการมีชีวิตอยู่ เพื่อดิ้นรนแสวงหาที่พึ่ง แม้จะไม่พบยาจกยากจนมาไหว้เพราะต้องใช้ทุนส่วนหนึ่งจะเป็นคนวัยทำงานที่อยู่ในภาวะการณ์แข่งขัน ความเสี่ยงสูงในตำแหน่งหน้าที่เพราะความหวั่นไหวจากความไม่แน่นอนไม่มีหลักยึด แม้บางครั้งผู้คนอื่นมองว่ามีฐานะทางสังคมหรือเศรษฐกิจที่สูงอยู่แล้วก็ตาม ภาวะการณ์ในความรู้สึกเช่นนี้ปรากฏในหมู่คนเมืองที่ต้องการความมั่นใจผ่านการปฏิบัติบูชาเพื่อความหวังและกลายเป็นอุดมคติของคนเมือง เพราะการไป “ขอ” หรือ “ต่อรอง”กับเทพไม่มีผู้ใดทราบไม่ต้องกลัวเสียหน้าหรือถูกซ้ำเติม แต่กลับมีประโยชน์เชิงนามธรรมเพราะชีวิตที่เป็นอยู่ก็ไร้อำนาจต่อรองหรืออยู่ในภาวะจำยอมกับการทำงานในเมืองอยู่แล้ว การ “ขอ” ผ่านการสักการะก็เป็นไปเพื่อความสบายใจในการใช้ชีวิตท่ามกลางความสับสนวุ่นวายในเมืองได้วิธีหนึ่ง

ข้อเสนอแนะ สี่แยกแห่งนี้นอกจากมีความสำคัญทางเศรษฐกิจที่กล่าวแล้วปัจจุบันความสำคัญทางเศรษฐกิจกับความมั่นคงทางการเมืองของประเทศเป็นสิ่งควบคู่กัน ฉะนั้นหากมีการศึกษาวิจัยควรพิจารณาประเด็นเรื่องการคัดเลือกพื้นที่แห่งนี้เป็นเวทีต่อสู้ทางการเมืองของกลุ่มผู้สนับสนุนการเมืองที่ต่างขั้วกันทั้งเสื้อแดง และกลุ่มกปปส.ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

จารุวรรณ ขำเพชร. (2555). **พื้นที่เมืองและชีวิตของคนในซอยคาวบอย.** ปริญญานิพนธ์ ศศ.ด. (ศิลปวัฒนธรรมวิจัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา

ชิเกฮารุ ทานาเบ้. (2555). **พิธีกรรมและปฏิบัติการในสังคมชาวนาภาคเหนือของประเทศไทย.** เชียงใหม่: ศูนย์ศึกษาชาติพันธุ์และการพัฒนา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

นิพัทธ์พร เพ็งแก้ว. (พฤษภาคม 2544). **ตลาดนัดเทพเจ้า.** สารคดี. 17(195).

พัฒนา กิติอาษา. (2550). **มานุษยวิทยาอุษาคเนย์ และชาร์ลส์ คายส์.** วารสารสังคมศาสตร์ 19(1).

ฟุลเชอร์,เจมส์ . (2554). **ทุนนิยม :ความรู้ฉบับพกพา: Capitalism: A Very Short Introduction.** กรุงเทพฯ: โอเพ่นเวิลด์ส

Chidester, David. (1989). **Pattern of Action : Religion and Ethics in a Comparative Perspective.** California.Wadsworth Inc

Herbert, David. (2003) . **Religion and civil society : rethinking public religion in The contemporary world.** Hampshire . Ashgate Publishing Limited

Lash, Scott. (2010). **Intensive Culture Social Theory, Religion and Contemporary Capitalism.** London, Sage Publications ,Inc

พื้นที่เมือง กับการดำรงอยู่ ของร่างทรง เพศที่3

กระบวนทัศน์ในภาพรวมเกี่ยวกับความเชื่อของคนไทย จะมีหลายมิติที่ซ้อนทับกันอยู่ ทั้งพุทธ พราหมณ์ และ ผี และสิ่งต่างๆอีกมากที่เกี่ยวกับการเซ่นสรวงบูชาทุกสรรพสิ่งเพื่อความสุขและมั่นคงของชีวิต นอกจากศาสนาหลักและผีแล้ว ยังมีวิญญาณอีกคำที่ปรากฏในความเชื่อของคนไทยสิ่งที่ทำให้วิญญาณดำรงอยู่ คือลัทธิพิธีที่ให้ความสำคัญกับไสยศาสตร์ปรากฏการณ์เกี่ยวกับ “พิธีทรงเจ้าเข้าผี” ในพื้นที่ทั้งในชนบทและเมือง นั่นคือตัวแสดงสำคัญที่คงอยู่ของระบบความเชื่อของคนไทยที่สัมพันธ์กับทั้งไสยศาสตร์และศาสนา โดยผู้ที่จะทำหน้าที่เป็นตัวแทนในการประกอบพิธีทรงเจ้าได้ ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับพิธีกรรมควบคู่ไปกับหลักธรรมทางศาสนา มีประสบการณ์ทางจิตวิญญาณ เพราะต้องทำหน้าที่ติดต่อกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เทพยดาหรือวิญญาณได้เพื่อช่วยเหลือ ปัดเป่าให้กับเพื่อนพ้อง หรือลูกศิษย์หรือแม้แต่ลูกค้าก็ตาม (สุริยา สมุทรคุปต์ และพัฒนา กิติอาษา, 2539)

โดยกระแสความเชื่อของคนไทย มีทั้ง เทพ และผี โดยการนับถือเทพอาจไม่ต้องมีตัวแทนสื่อกลาง แต่การนับถือผีจำเป็นต้องมี “ตัวกลาง” นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2546) ตัวอย่างได้แก่ การทรงเจ้าเข้าผีที่แพร่ระบาดทั่วไป นั่นคือปรากฏการณ์ของตัวกลางที่ชัดเจน การเข้าทรงไม่ว่าเทพหรือผีใดๆก็ตามทั้งสองสิ่งมีสถานะที่เป็นวิญญาณ ไม่มีความสามารถในการติดต่อมนุษย์ได้ (กายหยาบ) จำเป็นต้องจับหาร่างเข้ามาอาศัยในการดำเนินงานชั่วคราว (ว.จีน ประดิษฐ์, 2538) ในบรรดาร่างทรงจะนำเสนอออกมาว่าบรรดาผีหรือเทพต่างๆที่มาเข้าทรงนั้นจะนับว่าเป็นเทพทั้งสิ้น เพราะทั้งหมดคือวิญญาณและทำแต่สิ่งดีๆ คอยช่วยเหลือ หากเป็นบริบทเรื่องผีเหมือนกับจะมาทำร้ายมากกว่ามาทำคุณให้กับเหล่าบริวารหรือตัวร่างทรงเองจากความหลากหลายของความเชื่อแบบกว้างที่หมายถึงศาสนานั้น โดยศาสนาที่เป็น “สื่อทางสัญลักษณ์อย่างหนึ่ง ที่ถูกจัดให้เป็นโครงสร้าง และในเวลาเดียวกันเป็นตัวกำหนดโครงสร้างในฐานะที่เป็นเงื่อนไขทำให้เกิดการเห็นพ้องต้องกันในเรื่องความหมายของเครื่องหมายต่างๆและความหมายของโลก” (ฮูตาร์ท, 2524 : 10) ด้วยความหมายที่เป็นตัวกำหนดโครงสร้าง ศาสนาจึงสัมพันธ์กับตัวแปรอื่นๆที่มีในสังคม ทั้งเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม ครอบครัว ระบบนิเวศ เป็นต้น

เมืองมีความหมายที่หลากหลายด้วยกันอาทิเมืองหมายถึงกระบวนการที่ชุมชนกลายเป็นเมือง หรือ การเคลื่อนย้ายของผู้คนหรือการดำเนินกิจการงานเข้าสู่บริเวณเมืองหรือการขยายตัวของเมืองออกไปทางพื้นที่ การเพิ่มจำนวนประชากร หรือในการดำเนินกิจการงานต่าง ๆ มากขึ้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2524) โดยความเป็นเมืองเป็นกระบวนการของ “การกลายสภาพ” (A process of becoming) อย่างหนึ่ง กล่าวคือ เป็นการเปลี่ยนสภาพจากสภาวะที่ไร้ความเป็นเมืองไปสู่สภาวะของความเป็นเมือง หรือไม่ก็เปลี่ยนสภาวะจากการกระจุกที่มีความหนาแน่นมาก (สถิตย์ นิยมญาติ, 2559) นอกจากนั้นความเป็นเมืองยังอาจพิจารณาได้ว่าคือการกระจายความเจริญ หรืออิทธิพลของเมืองไปสู่พื้นที่ชนบท หรือภายในเมืองมีลักษณะของเมืองในแง่จำนวนประชากร แง่วัฒนธรรม หรือความหนาแน่นของจำนวนคนต่อพื้นที่ เป็นต้น เมืองในสังคมไทยมีมาตั้งแต่ก่อนยุคประวัติศาสตร์ที่มีหลักฐานจารึกไว้ แต่คำว่า “เมือง” ในความหมายปัจจุบัน อิงตามกฎหมาย ที่ว่า เมืองมีความหมายถึงพื้นที่กับความหนาแน่นเท่านั้นโดยพื้นที่นั้นอยู่ในเขตเทศบาลและสุขาภิบาลและในปีพ.ศ.2542ได้ยกฐานะสุขาภิบาลมาเป็นเทศบาลทั้งสิ้น การแบ่งตามเขตการปกครองโดยกระทรวงมหาดไทยว่าพื้นที่เมือง (Urban Area) คือ พื้นที่เขตเทศบาล ยกเว้นกรุงเทพมหานคร การให้นิยามความหมายของเมืองดังกล่าว ว่าคือเพียงพื้นที่ในการบริหารจัดการเมือง ทำให้มองไม่เห็นมิติที่ว่าเมืองมีองค์ประกอบของผู้คนที่หลากหลาย มีความแตกต่างทั้งเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม อาชีพ และวิถีการดำเนินชีวิต ตลอดจนชาติพันธุ์

จากนิยามของพื้นที่เมือง พบว่าพื้นที่เมืองเป็นพื้นที่เปิดและพื้นที่ปิดสำหรับคนหลายกลุ่มที่คนจากทุกทิศทางจะเข้ามาตั้งรกรากหรือทำมาหาเลี้ยงชีพและดำรงชีพให้รอดในแต่ละวันเวลาที่ผ่านไป เมืองคือแหล่งงาน แหล่งการศึกษา แหล่งบันเทิง พื้นที่ในเมืองใหญ่ทุกแห่งหนของโลกจึงเป็นพื้นที่ที่ให้โอกาสกับบุคคลในการยกระดับคุณภาพชีวิต คนที่อาศัยอยู่ท่ามกลางตึกรามที่ทันสมัย อาคารสูง มีสิ่งอำนวยความสะดวกครบครันดังเช่นประเทศที่เจริญแล้วที่คนร่ำรวยมีอำนาจ มีเงินอยู่อาศัย แต่ในอีกด้านหนึ่งอาจจะมีบางคนที่ชีวิตในเมืองซ้ำเติมให้ชีวิตย่ำแย่กว่าในอดีตที่เคยอยู่มาเมืองที่ซับซ้อนได้สร้างความแปลกแยก มีคนจนที่กระจุกอยู่ตามซอกหลืบ พื้นที่แออัด หาเช้ากินค่ำ รับจ้างเลี้ยงชีพไปวันๆ มีความเชื่อในสิ่งลี้ลับ นิยามของเมืองในมุมนี้คือพื้นที่ปิดที่ผู้คนอีกจำนวนมากไม่สามารถมาสร้างฝัน สร้างตัวตนและฐานะของตนตามที่หวังไว้ การใช้ชีวิตในเมืองต้องตื่นตัว มีความตื่นเต้น การแย่งชิง การแข่งขัน เพื่อหาตำแหน่งแห่งที่ของตนยึดมั่นที่จะมีได้ท่ามกลางความแปลกแยกและแปลกใหม่ในสังคมเมือง คือ อัตลักษณ์ของตนที่หล่อหลอมหรือฉาบหุ้มตนมาจากถิ่นฐานบ้านเกิด ผสานกับสิ่งใหม่ในแวดวงแบบเมืองๆ คือวิธีคิดหรือความเชื่อ ความเชื่อของคนในพื้นที่เมืองเต็มไปด้วยความศรัทธาด่วนได้ จารุวรรณ ขำเพชร (2557: 125) ที่ศึกษาวิถีของคนเมืองกลุ่มเล็กๆในซอยคาวบอยพบว่าการต่อสู้ในทุกรูปแบบปรากฏขึ้นภายในซอยเพื่อมุ่งให้เกิดความสำเร็จในชีวิตไม่เว้นแม้แต่ การสวดอ้อนวอน การไปวัด “การบนบาน” เพื่อให้ได้รับสิ่งทดแทนที่ขาดไปอย่างรวดเร็วให้ได้ทันตา จึงมีการไป “ขอ” ตามแหล่งศาสนสถานหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ปรากฏในเมืองอาทิสี่แยกเทพเจ้า รวมทั้งการเข้าร่วมในพิธีกรรมต่างๆ

ท่ามกลางคนที่แปลกหน้า การแข่งขัน การต่อสู้ การต้องการสิ่งยึดเหนี่ยวของผู้คนที่อยู่ในเมืองการหันหน้าเข้าสู่หลักยึดทางความเชื่อเป็นสิ่งเดียวที่ผู้คนในเมืองกลุ่มที่ต้องดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด ผู้คนส่วนหนึ่งจึงหันหน้าเข้าสู่ความเชื่อโดยการเข้าร่วมพิธีกรรมในการทรงเจ้า พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2552) ได้นิยามคำว่า เจ้า ว่า น.ผู้เป็นใหญ่ เช่น เจ้านคร เชื้อสายของกษัตริย์นับตั้งแต่ชั้นหม่อมเจ้าขึ้นไป,บางแห่งหมายถึงพระเจ้าแผ่นดินก็มีเช่น เจ้ากรุงจีน; ผู้เป็นเจ้าของเช่น เจ้าทรัพย์ เจ้าหนี้; ผู้ชำนาญ เช่น เจ้าปัญญา เจ้าความคิด เจ้าบท เจ้ากลอน มักใช้เป็นคำเรียกผู้ที่นับถือเช่นพระพุทธเจ้า เทพเจ้า; เทพารักษ์ เช่น เจ้าพ่อหลักเมือง "เจ้า" ในคำว่าการทรงเจ้าหมายถึง เทพารักษ์ตามบทนิยามนี้ คำนี้คนไทยสมัยก่อนมักใช้ว่า "เจ้า" ซึ่งในปัจจุบันถือว่าเป็นคำโบราณไปแล้ว คำว่าทรงเจ้า ตามพจนานุกรมฉบับดังกล่าวได้นิยามไว้ว่า การทำพิธีเชิญเจ้าเข้าสิงคน, น.เรียกคนสำหรับทรงเจ้านี้ว่า คนทรงเจ้า คำว่าที่ "ทรงเจ้าเข้าผี" พจนานุกรมฉบับนี้ให้บทนิยามว่าการเข้าผี ลงผี "เข้าผี" ให้บทนิยามไว้ว่าการทำพิธีให้ผีเข้าสิงในตัว และคำว่าลงผีในบทนิยามไว้ว่า "การเชิญผีมาสิงอยู่ในคนแล้วถามเหตุร้ายดี, เข้าผีหรือทรงเจ้าเข้าผีก็ว่า" หมายความว่าคำว่า "ทรงเจ้า" กับคำว่า "เข้าผี" มีความหมายเดียวกันใช้แทนกันได้ ส่วนคำว่า "ผี" นิยามไว้ว่า "น.สิ่งที่มนุษย์เชื่อว่าเป็นสภาพลึกลับมองไม่เห็นตัวแต่อาจจะปรากฏตัวเหมือนมีตัวตนได้อาจให้คุณหรือให้โทษได้มีทั้งดีและร้าย เช่น ผีปู่ย่าตายาย ผีเรือน ผีห่า,เรียกคนที่ตายไปแล้ว ;(โบ เทวดา) ;ปากโดยปริยายหมายความว่าเลว เช่น คนดี คนผีๆ; เรียกบุคคลที่หมกมุ่นในการพนันว่าผีการพนันเข้าสิง ตามคติความเชื่อของคนไทยสมัยก่อนผีมีสองประเภทคือ 1. ผีประเภทเลว ได้แก่ผีที่มักให้โทษ เช่นผีห่า ปีศาจ 2. ผีประเภทดี ได้แก่ผีที่มักให้คุณ เรียกว่าผีหลวง ผีฟ้า หรือผีปู่ย่าตายาย (วิญญาณบรรพบุรุษ) ผีเรือนและเจ้า

การนับถือผีผ่านการทรงเจ้า นอกจากจะประกอบด้วยร่างทรงเพศชายและหญิงแล้ว ยังมี ร่างทรงอีกกลุ่มหนึ่งเกิดขึ้น คือ ร่างทรงเพศที่สามซึ่งเป็นกลุ่มที่สอดแทรกอยู่ในทุกพื้นที่เขตเมืองและเขตชานเมืองที่มีการขยายตัวออกไป โดยเพศที่สามจะมีลักษณะเฉพาะตนที่แตกต่างจากเพศชายและหญิงเพศที่สามหมายถึงกลุ่มชายรักชายหรือชายที่มีการแสดงออกทางเพศเหมือนหญิงซึ่งเป็นกลุ่มเพศที่สามที่ชื่นชอบหรือรักเพศเดียวกัน ในสังคมไทยยังไม่เป็นที่ยอมรับมีการขัดต่อความเชื่อและค่านิยมในสังคมไทยว่าชายต้องรักหญิง (วิภา ด่านธำรงกุล และวิชัย โปษยะจินดา, 2547) ซึ่งเพศที่สามจะต้องผ่านขั้นตอนที่สำคัญ 3 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การเกิดความรู้สึกแตกต่างลักษณะอบอุ่น ใจดี สงบสันติ และพระแม่กาลี ซึ่งมีลักษณะดุร้าย ชนะมาร ชนะทุกสิ่ง (สยามคเณศ, 2559) ลักษณะดังกล่าวที่เกิดในตัวของร่างทรงเพศที่สาม จึงทำให้ร่างทรงเพศที่สามกลายเป็นทางเลือกหนึ่งที่สามารถตอบโจทย์ของลักษณะความเป็นสังคมเมืองที่มีการเปลี่ยนแปลง การเคลื่อนไหว และการแข่งขันทางสังคมที่สูงได้เช่นกัน

ร่างทรงเพศที่สาม ที่เจาะจงในการศึกษา ดังนี้

แม่เบียร์ อายุไม่มากนักเกือบ 20 ปีเท่านั้นแต่คลุกคลีอยู่ในแวดวงนี้มาได้สักระยะหนึ่ง นับแต่เป็นวัยรุ่น ที่ป่วยโดยไม่ทราบสาเหตุ แม่พาไปรักษาแล้วไม่หาย และผ่านการใช้ชีวิตผกผันมาตามเพศที่สาม และสุดท้ายมาเป็นร่างทรง

ร่างทรงเจ้าแม่ทุรคากาลีศิริบหามาตาเทวี หรือแม่เบียร์ขณะประกอบพิธี
สถานที่ : เทวลัยประสิทธิ์ แม่ย่าโยคีจามนได กันตนา (หมู่บ้านพฤกษา 25)
งานไหว้ครูประจำปี ณ วันที่ 22 สิงหาคม 2558

และเขาเชื่อว่าร่างทรงเป็นภาคหนึ่งของความศักดิ์สิทธิ์และจุติมาเพื่อขจัดปัดเป่าบันดาลทุกข์ทั้งปวงโดยเทพจะสื่อกับมนุษย์ได้โดยผ่านร่างทรง ดังนั้นจึงต้องจัดแต่งเครื่องเซ่นสังเวย เพื่อที่จะอัญเชิญเทพมาประทับร่างและบอกกล่าวชี้แนะให้ความช่วยเหลือ ขจัดปัญหาทุกข์ภัยต่างๆ ของคนที่มาให้หมดไป การเข้าทรงก็จะขึ้นอยู่กับแต่ละสำนัก บางสำนักเข้าเฉพาะบางวัน เช่น ของตำหนักโอมศิริมหามาตาพระแม่ทุรคา อุมาเทวีของแม่เบียร์ จะไม่มีการทรงในวันพระ ตำหนักส่วนใหญ่ จึงหลีกเลี่ยงการทรงเจ้าในวันพระ ขั้นแรกร่างทรงจะต้องอาบน้ำทำความสะอาดร่างกายให้สะอาดก่อนแล้วจึงแต่งตัวด้วยชุดองค์เทพที่ต้องการเชิญมาประทับ (ดังรูปที่ 1) ร่างทรงเชิญองค์เทพมาประทับร่างทรงก่อนที่จะถึงการแต่งกายด้วยชุดแต่งกายนั้นแต่ละสำนักทรงก็จะมีรายละเอียดที่แตกต่างกันไป

ตำหนักทรงของเพชร เพชรเป็นตัวอย่างของคนรุ่นใหม่ที่สู้ชีวิตเพื่อความก้าวหน้าในอนาคตของตนแม้ในวัยเด็กชีวิตของเพชรต้องผ่านการลำบากโดยการส่งเสียตนเองให้ได้รับการศึกษามาตลอดชั้นมัธยมศึกษาในโรงเรียนที่มีชื่อเสียง และเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยเอกชนชื่อดังแห่งหนึ่งในสาขาบัญชีการศึกษาจนสำเร็จและสอบเข้าทำงานในภาคการเงินการธนาคารตามความมุ่งหวังของเพชร การเข้าสู่แวดวงร่างทรงของเพชร เริ่มจากการเข้าไปสัมผัสในพิธีไหว้เจ้าแม่กาลีที่วัดแขกเมื่อเป็นเด็ก ต่อมาป่วย รักษาไม่หาย จนกระทั่งไปพบครูอาจารย์ในกลุ่มคนทรงที่เพื่อนแนะนำให้รู้จัก และช่วยให้อาการป่วยดีขึ้นแลกกับการรับขันธ์เพื่อเป็น ร่างทรงช่วยเหลือผู้อื่นต่อไป การทำพิธีในแต่ละวันลงทรงของเพชรที่ไปเก็บข้อมูลพบว่าเมื่อเพชรชำระร่างกายสะอาดแล้วจะเลือกชุดสวมใส่ โดยชุดที่ใส่สำหรับเพชรเป็นชุดสาหรี่ส่วนลูกศิษย์ที่มาก็จะอาบน้ำแต่งตัวให้สะอาดเช่นกัน โดยสวมเสื้อสีขาวและวันนั้นได้สวมกางเกงขายาวทุกคน ก่อนเริ่มสวดบูชาจะมีการจัดเตรียมสิ่งของบูชาคือธูปเทียน เครื่องหอม ดอกไม้ ผลไม้ต่างๆและเปิดบทสวดอินเดียคลอไปด้วย เมื่อทุกอย่างพร้อมก็เริ่มการสวดมนต์ สวดมนต์พุทธ สวดมนต์พราหมณ์และแผ่เมตตาตามลำดับแต่ถ้าหากว่าวันที่ทำพิธีคือวันพระจะสวดแค่บทสวดพราหมณ์และบทแผ่เมตตา เพราะตัวร่างทรงจะสวดมนต์พุทธไปในตอนเช้าแล้วตำหนักทรงของเพชร เมื่อสวดมนต์และบทแผ่เมตตาเสร็จ จะมีการเขย่ากระดิ่งและจุดธูป 3 ดอกในบริเวณหน้าองค์เทวรูปและรูปภาพต่างๆต่อจากนั้นร่างทรงจุดธูป 9 ดอกไปบูชาและขอพรด้วยตนเองเพียงคนเดียว ต่อมาจุดธูปสีดำและนำมาวนที่องค์เทวรูปและรูปภาพต่างๆแบบเดิม และจึงสวดบูชา 108 พระนาม เมื่อสวดบูชาเสร็จจะเป่าสังข์ร่างทรงเขย่ากระดิ่งและบัณเฑาะว์โดยลูกศิษย์ จากนั้นจะต้องเขย่ากระดิ่งตลอดเวลา

ร่างทรงจะถือถาดอารตีวนไปมาตามองค์เทวรูปและรูปภาพไล่ตามลำดับองค์เทพและท่องบทสวดไปด้วย ต่อไปก็จะส่งถาดอารตีให้กับทุกคนเพื่อเป็นการปัดทุกข์ปัดโศกออกไป จากนั้นเพชรเองจะถือพู่กันสองอันปัดไปมาทุกองค์เทพและทุกรูปและจะทำการแผ่เมตตาแบบฮินดูโดยการคุกเข่าเอามือวางแนบกับพื้น เอาหัวจรดพื้น หลังจากนั้นเอามือปัดเข้าหน้าตัวเองพูดต่อว่า “โอม” เป็นการรับพรแล้วร่างทรงจึงเป่าสังข์ เมื่อเสร็จสิ้นพิธีการบูชาแล้วร่างทรงกรณีของเพชรจะขยับไปนั่งบนโซฟาเล็กๆ ที่จัดเตรียมไว้ที่เป็นที่นั่งของเขาโดยเฉพาะ ปกติจะไม่มีใครไปนั่งตรงนี้จะถูกคลุมและปูด้วยผ้าลายหนังเสือโคร่งและผ้าลูกไม้ทับอีกชั้นหนึ่ง เมื่อเพชรขึ้นไปนั่งบนโซฟาแล้วจะพนมมือหลับตาเพื่อเรียกพระแม่มาเข้าร่าง มีการหายใจแรงๆเป็นระยะๆสักพักหนึ่งและมีอาการสั่น เมื่อร่างมีพระแม่เข้าแล้วลักษณะอาการของเพชรจะยกขามานั่งทับด้านหนึ่ง ป้ายผงสีแดงที่มือ เริ่มพูดภาษาลักษณะคล้ายภาษาฮินดูและเพชรขณะที่เข้าทรงแล้วจะให้ลูกศิษย์นำมะนาวมาให้ 2 ลูกโดยคนทรงจะนำมะนาว 1 ลูกไปหน้าองค์เทวรูปและอีกหนึ่งลูกปักไว้ที่ตรีศูทรที่ร่างถืออยู่มะนาวที่ปักที่ตรีศูทรเชื่อว่าเป็นของอสูรเพื่อไม่ให้ผู้ใดมารบกวนหรืออสูรต่างๆมารบกวนพิธี จากนั้นร่างทรงเพชรจะเจิมผงสีแดงที่หน้าผากและมือทั้งสองข้างของลูกศิษย์เพื่อให้พร และลูกศิษย์แต่ละคนจะถวายพวงมาลัยและปัจจัยแล้วแต่ศรัทธา ตำหนักของเพชรหรือความจริงคือบ้านพักของเพชรร่วมกับแม่ของเพชรนั่นเองเป็นเพียงบ้านไม้ 2 ชั้น พื้นที่ไม่มากนักจึงต้องจัดสรรพื้นที่ชั้นล่างสำหรับรับแขกให้เป็นตำหนักด้วย โดยจัดวางเครื่องเซ่น และรูปเทพเจ้าต่างๆตามลำดับ และได้รับรูปปั้นเจ้าแม่ทุรคามาเพิ่มภายหลัง เทพหลักของเพชรคือเจ้าแม่ทุรคานั่นเอง และยังมีปู่ฤษีนารอดและอื่นๆ อีกหลายองค์ สำหรับผู้ที่มาหาที่ตำหนักมีทั้งเพศหญิง เพศชาย และเพศที่ 3 โดยเฉพาะคนใกล้ชิดจะเป็นเพศที่ 3 ส่วนใหญ่ วันที่คนมาร่วมกันมากๆคือวันหยุดมาร่วมสวดมนต์และจะมีมากอีกวันคือวันไหว้ครูประจำปี

ร่างทรงพี่เคน สำหรับร่างทรงเพศที่ 3 กรณีร่างทรงพี่เคนซึ่งเป็นร่างทรงของเจ้าแม่ทุรคาและเทพอื่นๆ พี่เคนคือบุคคลเพศที่ 3 มีความนิ่งมากกว่าบุคคลอื่นด้วยวัยและประสบการณ์ที่มากกว่า การเริ่มประกอบพิธีคล้ายๆกันคือการประกอบพิธีของร่างทรงพี่เคนก็จะเริ่มโดยการชำระล้างร่างกายให้สะอาด แล้วก็จะเปลี่ยนเครื่องนุ่งห่มเป็นการสวมผ้าถุงขึ้นนั่งบนเก้าอี้และพนมมือ โดยพี่เคนจะหันหน้าไปทางทิศใต้ โดยพี่เคนจะผ่ามะพร้าวและเทน้ำลงบนศีรษะพร้อมสวดคาถาตามด้วยการราดน้ำทิพย์ที่มีกลีบดอกไม้ต่างๆ ได้ผ่านการทำพิธีมาเรียบร้อยแล้ว โดยผู้เข้าร่วมพิธีบางคนอาจจะมีอาการตัวสั่น ก่อนจะจบขั้นตอนร่างทรงจะเป่าบริเวณศีรษะของผู้เข้าร่วมพิธี เมื่อเข้าทรงเสร็จแล้วก็จะมีพิธีบูชาไฟหรืออารตีไฟร่วมกันไปด้วย

ร่างทรงของพี่ใหญ่ กรณีร่างทรงพี่ใหญ่ การแต่งกายของร่างทรงพี่ใหญ่มักจะใส่ชุดขาวเป็นหลัก เพราะกล่าวว่า สีขาว หมายถึงความบริสุทธิ์และสะอาดแต่ถ้าจำเป็นต้องใส่ชุดแบบสีๆหรือมีอุปกรณ์การแต่งกายอื่นๆ ก็เป็นเพราะความต้องการขององค์เทพซึ่งเทพจะเป็นคนสั่งมาเองว่าเอาชุดไหนจะใส่สีอะไรหลังจากนั้นเมื่ออาบน้ำแต่งกายแล้วร่างทรงก็จะจุดธูปและสวดมนต์ ซึ่งเป็นเหมือนกันในทุกตำหนักทรงบางตำหนักทรงเช่นตำหนักของพี่ใหญ่เอง เมื่อพระแม่กาลีประทับร่างแล้วร่างกายจะส่งเสียงคล้ายคนอาเจียนเสียงดัง กรณีพี่ใหญ่อาการส่งเสียงดังแต่บางตำหนักทรงแค่ทำท่าทางเหมือนจะอยากจะอาเจียนแต่ไม่ส่งเสียงดังออกมา หลังจากนั้นพี่ใหญ่เองจะนั่งขัดสมาธิตัวโยนไปก้มหน้าต่ำลักษณะบุคลิกดูเปลี่ยนไปเมื่อพระแม่มารีมาประทับร่างแล้ว แววตาจะดูดุดันขึงขังมากขึ้น พูดจาเสียงดังหัวเราะเสียงดัง ชอบการร่ายรำดนตรีถ้ามีเสียงดนตรีขึ้นมา การวางตัวมีความสุขุมมากขึ้นหากว่ามีการถอยทรงก็จะแตกต่างกันแล้ว แต่องค์ที่ประทับถ้าเป็นองค์พระแม่ทุรคาก็จะอาการสงบให้นั่งสมาธิแล้วถอยทรง หากเป็นกาลีจะเต้นรำเมื่อออกจากร่างทรงเหมือนจะหมดสติแล้วล้มตัวลงไป

ร่างทรงคุณธี คุณธีปัจจุบันอายุ 35 ปี ประกอบอาชีพให้เช่าชุดอยู่บริเวณปากซอยถนนเจริญกรุง คุณธีเป็นร่างทรงของพ่อปู่นาคราช พระนารายณ์ พระศิวะ และพระแม่อุมาเทวี คุณธีรับรู้ว่าตัวเองมีองค์ตั้งแต่เด็กๆ แต่ไม่ได้รับขันธ์เหมือนร่างทรงทั่วไป โดยให้ได้ข้อมูลว่าตนเองไม่ได้เปิดตำหนักทรงเจ้าเหมือนกับร่างทรงอื่นๆแต่ธีจะเข้าทรงเพื่อช่วยเหลือคนที่รู้จัก คนที่สนิทหรือคนที่ได้รับความทุกข์เดือดร้อนจริงๆเท่านั้น และค่าเข้าทรงของธีก็มีเพียงค่าครู 24 บาทเท่านั้น ซึ่งค่าครูเป็นเสมือนสิ่งที่กันความทุกข์หรือสิ่งไม่ดีที่มากับคนที่มาขอความช่วยเหลือเป็นการป้องกันเพื่อไม่ให้เข้าตัวร่างทรงและค่าครูที่ได้ก็จะนำไปทำบุญทั้งหมดและการที่มาทำหน้าที่นี้ก็ยังเพื่อเป็นการสั่งสมบุญบารมีให้กับตนเองด้วย การทำหน้าที่ของธี เนื่องจากเขาไม่ได้เปิดทั้งตำหนัก และไม่ได้เปิดเผยตนเอง ฉะนั้นคนที่มาหาธีจึงอยู่ในแวดวงจำกัดด้วยเวลาส่วนใหญ่เขาก็จะทำงานในการให้เช่าชุดไปพร้อมกัน และคุณธีก็จะไม่ค่อยพูดคุยกับคนที่ไม่ให้ความสำคัญหรือคนที่ดูถูกกับความเชื่อประเภทนี้รวมทั้งการเป็นเพศสภาพของคุณธีเองด้วย แต่สิ่งที่คุณธีปฏิบัติเป็นประจำคือการ ทำบุญไว้พระบูชาองค์เทพ ทำความดี คิดดีไม่เบียดเบียนใคร ธีมีความศรัทธาต่อศาสนามาแต่วัยเด็กแต่จุดที่พลิกผันในชีวิตคือเมื่อธีประสบอุบัติเหตุและร่างทรงธีเล่าว่าเหมือนมีเสด็จพระแม่อุมาได้ช่วยเหลือให้รอดพ้นจากอันตรายในครั้งนั้นนับแต่นั้นมาร่างทรงธีจึงมีความศรัทธาต่อองค์เทพมากขึ้นเรื่อยๆ โดยร่างทรงที่แฝงมาหรือเข้าทรงในตัวคุณธีเองได้แก่ องค์พระนารายณ์อวตารที่สามารถเปลี่ยนรูปลักษณ์เป็นองค์เทพได้หลายๆองค์ รายได้ของ คุณธีได้มาจากการให้เช่าชุดเมื่อร่างทรงแต่ละคนต้องเวียนไปออกงานหรือร่วมงานไหว้ครูประจำปีของแต่ละตำหนักทรงที่แต่ละปีมีไม่ต่ำกว่า 200 ตำหนักทรง

---

[10] สัมภาษณ์คุณธี กันยายน 2558.

ร่างทรงคุณตั้ม ตั้มคือผลผลิตของสถาบันการศึกษาทางด้านศิลปวัฒนธรรมของชาติ ในการประกอบอาชีพของตั้ม จึงใช้ความรู้ที่เล่าเรียนมาได้อย่างมีประสิทธิภาพและเผยแพร่ในวงกว้างได้อีกประการหนึ่งคุณตั้มเกิดและอาศัยอยู่ที่ชุมชนวัดเชิงหวาย บริเวณถนนกรุงเทพนนท์ เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานครในปัจจุบัน การศึกษาของคุณตั้มเรียนจบมัธยมศึกษาปีที่ 6 จากวิทยาลัยนาฏศิลป์ของกรมศิลปากร หลังจากจบการศึกษาแล้วคุณตั้มให้ข้อมูลว่า เขาก็ได้ใช้ชีวิตแบบวัยรุ่นทั่วไป โดยเขาเล่าเองว่า

“เขาคือกะเทยคือใช้ชีวิตทั่วไปตามแบบกะเทยทั่วไปเที่ยวกับเพื่อนที่เป็นกะเทยด้วยกันตามผับบาร์ บ้าผู้ชายตามปกติและทำงานมาหลายอาชีพไม่ว่าจะเป็นนางโชว์ ช่างแต่งหน้า หรือสาวโรงงาน”

จนกระทั่งมีวันหนึ่งมีเพื่อนที่เป็นกะเทยด้วยกันชวนไปตำหนักพ่อตรีมูรติ ตั้งอยู่ที่บริเวณถนนสามเสน ซอย 5 คือซอยวัดสามพระยา เขตพระนครกรุงเทพนี่เองเมื่อไปถึงที่แล้วกำลังจะก้าวขาเข้าสู่ตำหนักก็รู้สึกว่าขาหมดแรงก้าวเดินต่อไปไม่ได้เพื่อนที่ไปด้วยกันก็เลยบอกตั้มว่าอดทนหน่อยก้าวไปอีกนิดเดียวจะถึงแล้ว และเมื่อตั้มใช้พลังที่มีอยู่ก้าวขาจนไปถึงตำหนักแล้ว พ่อปู่ที่อยู่ในตำหนักนั้นก็ทักตั้มว่า ตั้มมีองค์แต่ในขณะนั้น เขาก็ไม่ได้รู้สึกอะไร ไม่ได้เชื่ออะไร เพียงแค่รับฟังมาว่าตนมีองค์เท่านั้น จนกระทั่งตั้มอายุ 25 ปี ในช่วงเบญจเพส ปี พ.ศ.2553 -2554 ช่วงชีวิตของตั้มในช่วงนี้เป็นช่วงที่ย่ำแย่ การงานไม่ประสบความสำเร็จ มิตรสหายที่คบกันอยู่ก็ห่างหายกันออกไปจนหมดตั้มจึงตัดสินใจไปรับขันธ์กับตำหนักทรงแห่งหนึ่งที่เพื่อนพาไปหลังจากการรับขันธ์กับอาจารย์ของเพื่อนได้ประมาณ 1 เดือน

ตั้มมีอาการเจ็บป่วยร่างกายอ่อนเพลีย ไม่มีแรงที่จะทำการใดๆตั้มไปหาแพทย์แผนปัจจุบันก็วินิจฉัย และให้ยามารับประทานว่าร่างกายอ่อนเพลียนอนไม่เพียงพอ ตั้มก็เลยไปนอนพักอยู่ที่บ้านเป็นเวลา 2 เดือน และในช่วงนั้นเองเขาได้อธิษฐานขอพรจากพระพิฆเนศวรให้ตนเองหายจากการเจ็บป่วย และการอธิษฐานครั้งนั้นทำให้ตั้มหายจากการอาการเจ็บป่วยได้จริง จนกระทั่งเข้าสู่ ปี พ.ศ.2555 ต่อเนื่องถึง ปี พ.ศ.2556 ชีวิตของตั้มดีขึ้นเป็นอย่างมากทั้งในเรื่องของการงานและสุขภาพ ตั้มจึงกลับไปที่ตำหนักพ่อตรีมูรติอีกครั้งเพื่อไปถามพ่อปู่และบอกพ่อปู่ว่าตั้มยินยอมที่จะเป็นตัวแทนขององค์เทพหลังจากนั้นเป็นต้นมาตั้มก็ปฏิบัติตนอยู่ในศีลธรรมอย่างเคร่งครัดโดยตั้มกล่าวว่าได้ละทิ้งปัญหา กิเลสทั้งหลาย เพื่อที่จะเปิดตำหนักของตนเองจนกระทั่งในปัจจุบันที่ต่อเนื่องมา ตั้งแต่พ.ศ.2557-2558 ตั้มได้เปิดตำหนักและให้ความช่วยเหลือกับผู้ที่มาขอความช่วยเหลืออย่างเต็มรูปแบบจนกระทั่งในปัจจุบัน

ร่างทรงในต่างประเทศ เช่น ร่างทรงโรสแมรี่ จากการศึกษาและทบทวนเรื่องร่างทรง พบว่า ในต่างประเทศเช่นประเทศอังกฤษก็มีความเชื่อเรื่องการทรงเจ้า โดยโรสแมรี่คือร่างทรงที่ได้รับความเชื่อถือและมีชื่อเสียงมากในประเทศอังกฤษ เธอทำหน้าที่เป็นสื่อกลางสำหรับมนุษย์ที่อยู่ในโลกปัจจุบันกับอีกโลกหนึ่งที่ผู้คนเสียชีวิตไป (อัลเทีย, 2545) แล้วเขียนเป็นหนังสือที่ถ่ายทอดเรื่องราวชีวิตหลังความตายของผู้คนจำนวนหนึ่ง กับความรัก ความผูกพันระหว่างคนเป็นกับคนที่เสียชีวิตไปแล้ว โดยโรสแมรี่ทำหน้าที่นี้ (Mediumship) เพื่อทำให้คนที่ยังอยู่ที่ให้เธอช่วยได้สบายใจ หลังจากได้รับทราบความเป็นอยู่ หรือความคิดของตนในอีกโลกหนึ่ง และทางการแพทย์คงเป็นเรื่องการบำบัด หรือการรักษาโรคชนิดหนึ่ง ให้กับคนที่จมอยู่ในความเจ็บปวด

การทำงานของโรสแมรี่เหมือนกับการส่อง และล่วงรู้ไปถึงการเสียชีวิตของญาติพี่น้องที่มาขอให้เธอเป็นคนกลางติดต่อ การเข้าทรงจะเริ่มขั้นตอนแรกถามไถ่คนเสียชีวิตว่าด้วยสาเหตุอะไร และสุดท้ายคนเสียชีวิตก็จะมาสื่อผ่านคนกลางว่าปัจจุบันเขาเป็นเช่นไร และบอกว่าญาติพวกเขาทุกคนสบายดี ฝากบอกหรือสั่งสอนคนเป็นด้วยซ้ำว่าอย่าพิรี้พิไร เสียใจมากมาย เขาอยู่ดีแล้วและให้คนเป็นใช้ชีวิตของตนให้มีความสุขบ้าง การเข้าทรงของโรสแมรี่ว่า ร่างทรงเลือกที่จะให้ร่างกายว่างเปล่าเป็นเวลาสั้นๆ โดยการออกจากร่างของตนเองไป เพื่อให้วิญญาณเข้าใช้ร่าง ใช้กล่องเสียง เพื่อที่วิญญาณนั้นจะสามารถติดต่อสื่อสาร “ผ่าน” ทางร่างทรงไปยังสมาชิกอื่นๆ ในกลุ่มสารที่ออกมามักจะบอกเกี่ยวกับชีวิตเมื่อครั้งยังอยู่บนโลก และอธิบายถึงความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับชีวิตทั้งบนโลกนี้และในโลกแห่งวิญญาณ

การทำงานของโรสแมรี่ที่เป็นร่างทรง มีทั้งความใกล้เคียงและแตกต่างจากร่างทรงเพศที่ 3 ในสังคมไทย ในประเด็นที่ว่า คนที่มาหาโรสแมรี่ต้องการที่จะให้โรสแมรี่ช่วยเหลือผู้ที่เสียชีวิตไปแล้ว และต้องสื่อสารกับญาติที่ยังมีชีวิตอยู่ เหมือนกับว่าเธอได้ช่วยให้คนที่เสียชีวิตไปแล้วได้ผ่านไปสู่อีกโลกหนึ่งให้ยอมรับความตาย การทำงานของโรสแมรี่เป็นลักษณะการบำบัดและจะทำงานเป็นทีม มีการอัดเสียง และมีการให้การช่วยเหลือ สำหรับร่างทรงของสังคมไทยนั้นการทำงานจะทำงานคนเดียว หรืออาจจะมีผู้ช่วย กรณีที่ร่างทรงต้องการสิ่งของหรือการรับร่างเพื่อไม่ให้ได้รับการบาดเจ็บเท่านั้น

ข้อแตกต่างระหว่างการเข้าทรงของไทยกับต่างประเทศ คือไทยมีการเข้าทรงกลางวัน และเป็นช่วงที่สว่าง แต่ในตะวันตกจะมีการปิดห้องให้แน่นและใช้ไฟสลัว พอให้พอมองเห็น และจะตอบคำถามผู้มาหาเป็นรายชั่วโมง มีการชำระเงินด้วยบัตรเครดิตเมื่อตอบคำถามเสร็จสิ้น เมืองไทยไม่มีการกำหนดจำนวนผู้ชุมนุมดูร่างทรง ต่างจากตะวันตกที่มีเป็นห้องไม่เกิน 10 คน (นพพร สุวรรณพานิช, 2551)

ในพื้นที่เมืองผู้คนต่างมีความหลากหลายทั้งวัฒนธรรมหรือ “พหุวัฒนธรรม” ที่อยู่ในพื้นที่เดียวกัน รวมทั้งมีความหลากหลายทางเพศอีกด้วย ความหลากหลายทางเพศ เป็นคำที่ปรากฏใช้ในช่วงปลายทศวรรษ 2540 ถึงต้นทศวรรษ 2550 (นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ, 2556: 29) เป็นคำที่เข้ามาแทนที่คำว่า “เพศที่สาม” หรือ “คนข้ามเพศ” คำเรียกคนกลุ่มเหล่านี้จึงมีผลต่อการเป็นพื้นที่ให้ผู้อื่นทำความเข้าใจกับพวกเขามากขึ้น

เหตุที่ร่างทรงเพศที่สามเป็นนิยมนั้นอธิบายได้จากการมีพื้นที่และคุณลักษณะพิเศษของบุคคลเพศที่สามที่มีทั้งความอ่อนแอความเข้มแข็งและความต้องการการยอมรับต่อความเป็นบุคคลประเภทนี้เทพเจ้าในคติความเชื่อหลายองค์ที่ร่างทรงให้ข้อมูลมาคือมีร่างที่เป็นทั้งหญิงและชายหรือสามารถเปลี่ยนร่างจากชายเป็นหญิงก็ได้ ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์และอำนาจเหนือธรรมชาติมักจะสัมพันธ์กับการแสดงพฤติกรรมข้ามเพศการสลับขั้วทางเพศหรือการเปลี่ยนจากเพศหนึ่งไปเป็นอีกเพศหนึ่ง ความเชื่อเหล่านี้ได้สะท้อนให้เห็นว่าความเป็นชายหญิงสามารถเปลี่ยนและโยกย้ายไปได้ตลอดเวลาและผู้ที่มีสภาวะข้ามเพศ (หญิงในร่างชาย ชายในร่างหญิง) ก็จะมีสภาวะพิเศษหรือว่ามีความศักดิ์สิทธิ์

การแสดงความเป็นเป็นชายหญิงจากข้อมูลการวิเคราะห์ในเรื่อง ของมานุษยวิทยากับการศึกษาพฤติกรรมข้ามเพศของ นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ (2556: 35) ได้อธิบายถึงว่าการแสดงความเป็นชายหญิงไม่ได้ยึดติดอยู่กับอวัยวะเพศหรือเพศสรีระได้เปิดมุมมองในการทำความเข้าใจเรื่องเพศสภาวะในฐานะเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมเพศสภาวะชายและหญิง จะถูกให้คุณค่าและความหมายภายใต้ปฏิบัติการทางสังคม (Social Practice) ซึ่งบุคคลที่มีอวัยวะเพศชายสามารถแสดงบทบาทผู้หญิงได้เมื่ออยู่ในปฏิบัติการบางอย่างที่อยู่ในสถานภาพที่สังคมให้คุณค่า และคนยอมรับนับถือเพศสภาวะของมนุษย์จึงถูกกำหนดขึ้นจากการแสดงพฤติกรรม และการสร้างความสัมพันธ์ทางของสังคมเช่นบุคคลที่แสดงพฤติกรรมทั้งชายและหญิงจะมีเพศภาวะพิเศษ เพศสภาวะคือการแสดงออกเชิงวัฒนธรรมที่กำกับโดยค่านิยมและความชอบบางอย่าง เช่นในสังคมตะวันตกเพศสภาวะจะถูกกำกับโดยทางวิทยาศาสตร์ที่แบ่งเพศสภาวะเป็น 2 แบบคือผู้ชายและผู้หญิง ในสังคมชนเผ่าเพศสภาวะถูกกำกับโดยไสยศาสตร์ที่อาจแบ่งเพศสภาวะมากกว่า 2 แบบ เป็นต้น

พฤติกรรมทางเพศอาจแสดงได้ในพื้นที่ทางวัฒนธรรมหลายประเภท พื้นที่หนึ่งที่สำคัญในนั้น คือพื้นที่ทางศาสนาและพิธีกรรมในกรณีของพื้นที่ศาสนาและพิธีกรรมบุคคลที่แสดงพฤติกรรมข้ามเพศจะเป็นตัวแทนหรือสัญลักษณ์ของเทพพระเจ้าหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะทำหน้าที่ติดต่อกับเทพพระเจ้า ในพิธีกรรมบวงสรวงและเซ่นสังเวยเพื่อให้เทพเจ้าปกปักรักษาและคุ้มครองให้มนษย์อยู่เย็นเป็นสขปราศจากโชคร้าย และอันตรายต่างๆ คนข้ามเพศจะเป็นร่างทรงผู้ทำนายโชคลาภผู้พยากรณ์อนาคตหรือหมอผีรวมทั้งเป็นผู้นำเอาพรจากสวรรค์มาสู่โลกมนุษย์ เช่นในศาสนาฮินดู เชื่อว่าพระวิษณุสามารถแปลงร่างเป็นหญิงและมีฉายาว่าพระกฤษณะ ศาสนาของชาวแอฟแท็ก เชื่อว่าเทพพระเจ้าเท็ตซัลโคตล์แปลงร่างเป็นหญิงได้ ชาวสุเมเรียนนับถือพระเจ้าอีนันน่าที่มีร่างเป็นทั้งหญิงและชายเป็นต้น ความเชื่อดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นว่าเพศสภาวะสามารถเปลี่ยนได้และบุคคลที่มีเพศสภาวะทั้งชายและหญิงจะมีอำนาจวิเศษ

สัญลักษณ์แห่งความศรัทธา เศียรองค์เทพ เครื่องสักการะ รูปหล่อคล้ายพระองค์ของวีรกษัตริย์และสิ่งต่างๆ ที่ล้วนนำมาจัด เข้าสู่องค์ประกอบแห่งความเชื่อและศรัทธาของคนในพื้นที่
สถานที่ : เทวลัยเทพประสิทธิ์ แม่ย่าโยคีจามนได กันตนา (หมู่บ้านพฤษา25)
งานไหว้ครูประจำปี ณ วันที่ 22 สิงหาคม 2558

ระบบความเชื่อที่หลากหลายของคนในพื้นที่เมืองเกิดขึ้นเนื่องจากคนในเมืองมีความต้องการวิถีชีวิตที่แตกต่างหลากหลายและการเกิดของพิธีกรรม ความเชื่อหรือลัทธิต่างๆในเมืองมีมาก เช่น ในกรุงเทพที่มีความโดดเด่นคือลัทธิบูชาเสด็จพ่อ ร. 5 (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2546) ซึ่งเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นว่าในสังคมไทยโดยเฉพาะในคนชนชั้นกลางในเมืองอยู่ในภาวะความเสี่ยง สิ่งที่จะช่วยให้คนที่ใช้ชีวิตในเมืองดำรงชีวิตไปได้ คือ การทำการบัดพลี เพื่อช่วยลดความเสี่ยงในเมือง ปรากฏการณ์ต่างๆ ของการบูชาเทพต่างๆ ล้วนย้อนหวนคืนไปสู่ความเชื่อพระพุทธศาสนาแบบดั้งเดิมที่เราคุ้นเคยกันว่า Polytheism ซึ่งมีเจ้าหลายองค์ที่ทำหน้าที่ช่วยเหลือ นอกจากนั้นร่างทรงในเมืองยังมีการลงทรงเทพ และเจ้าที่แตกต่างกันออกไป ทั้งเทพในศาสนาพราหมณ์ และบุคคลที่เป็นคนสำคัญในสังคมไทย ซึ่งอธิบายได้ว่าคนที่อยู่ในเมืองเมื่อเกิดความไม่แน่ใจในการใช้ชีวิตต่างเลือกหาคนที่จะมาช่วยในการปัดเป่า แต่จะต้องมีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางของแต่ละองค์ ซึ่งบางองค์จะมีความเชี่ยวชาญในด้านของการทำมาค้าขาย บางองค์ลงทรงเพื่อให้เป็นที่นิยมรักใคร่ บางองค์ เพื่อความเมตตามหานิยม เป็นต้น ฉะนั้นแล้วร่างทรงจึงทำหน้าที่เหมือนการเป็นตัวเชื่อมหรือคอนเนคชั่น (Connection) ไปสู่ผู้คนที่อยู่ในสถานะและบทบาทอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งปกติเราไม่สามารถเข้าถึงได้

เป็นเรื่องของคนชั้นกลางที่ต้องการความมั่นใจและเติมเต็มให้กับชีวิต ส่วนคนกลุ่มอื่น เช่น กลุ่มที่มีการเข้าร่วมพิธีทรงเจ้ากับร่างทรงเพศที่ 3 จึงเป็นอีกกลุ่มสังคมหนึ่งที่ต้องการสื่อสารและแสดงความเป็นพวกพ้องเดียวกันสังคมนี้คงเป็นสังคมที่มีการแยกย่อยเพิ่มขึ้นในพื้นที่เมือง (Fragmented society) เพื่อตอบสนองเฉพาะกลุ่ม ด้วยคนในเมืองอพยพมาจากต่างถิ่นไม่สนิทสนมกันผู้คนในเมืองมากหน้าหลายตาไม่น่าไว้วางใจ ก่อให้เกิดความเย็นชา และการขาดการปฏิสัมพันธ์กัน ต่างคนต่างอยู่ (ดวงจันทร์ อาภาวัชรุตม์, 2542) การสร้างกลุ่มในพื้นที่เมืองผ่านระบบความเชื่อที่หลากหลายโดยรูปแบบหนึ่งคือการทรงเจ้า และเป็นการทรงเจ้าเฉพาะกลุ่มเพศที่ 3 จึงเป็นการเปิดพื้นที่เมืองให้คนได้สังสรรค์กันในบริบทเมืองอีกแบบหนึ่งเพื่อสร้างฐานอำนาจให้กับกลุ่มของคน เพราะการนับถือผีบางกลุ่มอาจกล่าวว่าเป็นเรื่องของคนที่ขาดความรู้ ความเข้าใจในระบบการศึกษาแบบใหม่ที่อิงกับวิทยาศาสตร์ (Ole & Linda, 2012) กล่าวไว้โดยอิงกับเดอร์ไคม์ที่ว่าการปฏิบัติทางความเชื่อเพื่อให้เป็นการผ่อนคลายจากความกลัว เป็นความรู้สึกที่สัมพันธ์กับพิธีกรรม และยังเสนอความสัมพันธ์ทางศาสนาเชื่อมโยงไปถึงอำนาจทางสังคม การเข้าทรงเกี่ยวกับการจัดการ การต่อรองอำนาจของฝ่ายต่างๆทั้งที่มองเห็นและมองไม่เห็น การอธิบายพลวัตของความรู้ทางด้านศาสนาที่เชื่อมโยงกับตัวตน สังคม และสัญลักษณ์ พบว่าความเชื่อเป็นส่วนหนึ่งของระบบสัญลักษณ์ที่เป็นตัวแทนของสังคม

นอกจากนั้นการวิเคราะห์เรื่องความเชื่อที่หลากหลายในพื้นที่เมือง พบว่าโครงสร้างสังคมการควบคุมของรัฐไม่สามารถเข้าไปจัดการกับทุกระบบได้ (ฉลาดชาย รมิตานนท์, 2527) คนมีความเชื่อ มีเสรีในการนับถือและการประกอบพิธีกรรมการทรงเจ้าสมัยนี้จึงไม่เป็นโทษเหมือนดังสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชส่งผลต่อจำนวนจึงมีเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ในโลกของความเชื่อเรื่องผี หรือคนทรงเจ้า ม.ร.ว.อคินรพิพัฒน์ (อ้างในฉลาดชาย รมิตานนท์, 2527: 172) กล่าวว่าเป็นเหมือนการสร้างโลกมนุษย์เป็นคนสร้างโลกของวิญญาณหรือโลกของผีตามรูปแบบสังคมมนุษย์ และเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงขึ้นในสังคมมนุษย์หรือโลกมนุษย์ โลกของวิญญาณก็มีการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย เราจึงพบเจ้าหรือผี หรือคำเรียกอื่นปรากฏขึ้นมากมาย ทั้งมี “การ์ตูน”โดราเอม่อน เข้าทรงได้หรือเป็นสื่อสมมติของญี่ปุ่น เป็นต้นการทรงวีรบุรุษนั้นสืบเนื่องจากเมื่อมีการจัดระเบียบการศึกษาภาคบังคับที่ได้รับการส่งเสริมอย่างจริงจัง ทั่วประเทศนับจาก พ.ศ. 2475 เป็นต้นมาทำให้วีรบุรุษของชาติเป็นที่รู้จักของชนชั้นกลางและล่างมากขึ้นโดยเฉพาะในสมัยจอมพลป.พิบูลสงครามที่นำมาใช้เป็นอุดมการณ์ในการสร้างชาติและปลุกกระแสชาตินิยม วีรบุรุษจึงกลายสภาพเป็นวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ และการเข้าทรงวีรบุรุษบางองค์ เช่น การเข้าทรงพระนเรศวรที่นิยมในหมู่ทหาร (พิพัฒน์ กระแจะจันทร์, 2559)

ดังนั้นการก่อกำเนิดของร่างทรงเพศที่สาม ถือได้ว่าลักษณะสภาพความเป็นเมืองถือเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลให้ร่างทรงเพศที่สามมีตัวตนและบทบาทขึ้นมา โดยพื้นที่เมืองเต็มไปด้วยการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมอันส่งผลกระทบต่อชีวิตประจำวันของคนในพื้นที่โดยตรงอีกทั้งคนในเมืองขาดการปฏิสัมพันธ์กัน ต่างคนต่างอยู่ (ดวงจันทร์ อาภาวัชรุตม์เจริญเมือง, 2542) มีวัฒนธรรมที่หลากหลายจากการอพยพมาจากต่างถิ่น จึงทำให้เกิดภาวะเสี่ยงสำหรับคนในพื้นที่ ลักษณะชีวิตที่เร่งรีบ โดดเดี่ยวต้องการที่พึ่ง และการเข้าหาร่างทรง เพื่อช่วยแก้ไขปัญหา ปัดเป่า และเสริมให้ชีวิตดีขึ้น เช่นนี้จึงทำให้สังคมเมืองให้ความสำคัญในเรื่องของการแสดงพฤติกรรมที่มีคุณค่าให้เป็นที่ยอมรับนับถือมากกว่าเรื่องของเพศสรีระ การให้ความสำคัญดังกล่าวจึงเปิดโอกาสให้กลุ่มคนเพศที่สามได้เข้ามาดำเนินการปฏิบัติการทางสังคมเพื่อตอบสนองความต้องการของคนในเมืองให้บรรลุเป้าประสงค์

ผ่านความเชี่ยวชาญเฉพาะทางของแต่ละองค์ที่ทำหน้าที่เสมือนเป็นตัวเชื่อม ระหว่างคนในสังคมและคนอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งไม่สามารถสื่อสารกันได้ตาม ปกติ โดยเทพเจ้าที่ลงทรง ร่างทรงเพศที่สาม ครั้นประกอบพิธีกรรมจะมี ทั้งเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์ – ฮินดู วีรบุรุษหรือบุคคลหรือบุคคลสำคัญ ของชาติ และเทพชั้นระดับต่ำลงมา เช่น ฤๅษี กุมารทอง เจ้าแม่ต่างๆ เป็นต้น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเชื่อที่หลากหลายที่ปรากฏอยู่ในพื้นที่เมือง ร่างทรง เพศที่สามจึงเสมือนเป็นทางเลือกหนึ่งที่คอยตอบสนองความต้องการของ ผู้คนที่ตกอยู่ในภาวะเสี่ยงจากความเป็นสังคมเมือง อย่างไรก็ตามร่างทรง เพศที่สามมีความแตกต่างจากร่างทรงเพศชายและหญิงเช่นกัน ในเรื่อง ของกระบวนการ พิธีกรรม และเพศสภาพของร่างทรงเนื่องจากคุณสมบัติ หรือคุณลักษณะที่มีอยู่ในตัวของร่างทรงเพศที่สาม ส่งผลให้การประกอบ พิธีกรรมหรือกระบวนการมีความโดดเด่นที่สามารถตอบสนองต่อความ เชื่อและสภาพสังคมเมืองได้

เอกสารอ้างอิง

กรมโยธาธิการและผังเมือง. (2559). **วัฒนธรรมและชีวิตในเมือง.** สืบค้น 10 สิงหาคม 2559, จาก http://www.dpt.go.th/ITCitdb/txt/pop/urban5.htm

จารุวรรณ ขำเพชร. (2557). **พหุเทวนิยมท่ามกลางสี่แยกทุนนิยมในมหานครกรุงเทพ.** การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 4 SMART IV ณ มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนาม นครปฐม.

ฉลาดชาย รมิตานนท์. (2527). **ผีเจ้านาย.** เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ดวงจันทร์ อากาวัชรุตม์ เจริญเมือง. (2542). **เมืองในสังคมไทย.** เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม

นพพร สุวรรณพานิช. (2551). **พระเจ้าและผีห่าซาตาน.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ openbooks.

นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ และแจ็คสัน, ปีเตอร์ เอ. (บ.ก). (2556). **เพศหลากเฉดสี: พหุวัฒนธรรมทางเพศในสังคมไทย.** กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2546). **ลัทธิพิธีเสด็จพ่อ ร.5.** กรุงเทพฯ: มติชน.

บงกชมาศ เอกเอี่ยม. (2532). **เกย์ : กระบวนการพัฒนาและธำรงเอกลักษณ์รักร่วมเพศ.** วิทยานิพนธ์ ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พิพัฒน์ กระแจะจันทร์. (2559). **รัฐประหาร-ร่างทรง ถึงวีรบุรุษในประวัติศาสตร์ไทย.** ศิลปวัฒนธรรม. 37(3): 96-119.

ราชบัณฑิตยสถาน .(2524). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ปีพุทธศักราช 2524.** กรุงเทพฯ: นามมีบุคส์

ว.จีน ประดิษฐ์ . (2538). **อำนาจลึกลับของร่างทรง.** ม.ป.ท. : ม.ป.พ.

วิภา ด่านธำรงกูล, และวิชัย โปษยะจินดา. (2547). **ผลการศึกษาเชิงคุณภาพและปริมาณเครือข่ายสังคมและเพศสัมพันธ์กลุ่มชายขอบ.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถิตย์ นิยมญาติ. (2526). **ความเป็นเมือง.** สืบค้น 20 มิถุนายน 2559, จาก http://www.dpt.go.th/ITCitdb/txt/pop/urban4.html.

สยามคเณศ. (2559). **พระแม่ทุรคาเทวี แห่งพละกำลัง การสู้รบ และความกล้าหาญ.** สืบค้น 10 สิงหาคม 2559, จาก http://www.siamganesh.com/durga.html.

สุริยา สมุทคุปติ์ ,และพัฒนา กิติอาษา. (2539). **ทรงเจ้าเจ้าผี: วาทกรรมของลัทธิพิธีและวิกฤติการณ์ของความทันสมัยในสังคมไทย.** กรุงเทพฯ: มติชน.

อัลเทีย, โรสแมรี่. (2545). **เรื่องจริงของร่างทรง.** แปลโดย ฉัตรนคร องคสิงห์. กรุงเทพฯ: มติชน.

ฮูตาร์ท, ฟรังซัวส์. (2522). แปลโดย บัณฑร อ่อนดำ และเสรี พงศ์พิศ. **ศาสนากับสังคมเอเชีย.** กรงเทพฯ: กองบรรณาธิการปาจารยาสาร.

Ole, Riis; & Linda, Woodhead. (2012). **A Sociology of Religious Emotion.** United Kingdom: Oxford University.

ผู้เขียน

จารุวรรณ ขำเพชร คือหนึ่งในผลผลิตการถูกเมืองดึงดูดเข้าสู่ศูนย์กลางกรุงเทพฯ ที่มีความเจริญและก้าวหน้าในด้านการศึกษา ได้จบการศึกษาทางด้านมานุษยวิทยา ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยศิลปากร และระดับปริญญาโท จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีการใช้วิธีการทำงานตามแบบนักมานุษยวิทยากับการศึกษาระดับดุษฎีบัณฑิต จึงมักเข้าใจว่าตนเอง คือนักมานุษยวิทยา

ผลงานวิจัยและตำราที่ต่อเนื่องกันมาอาทิพื้นที่สร้างสรรค์สุขุมวิทการศึกษาคุณภาพของพื้นที่ว่างในกรุงเทพมหานครภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นพื้นที่พานิชยกรรมของวิสาหกิจชุมชนความเชื่อที่หลากหลายในพื้นที่เมืองสี่แยกเทพเจ้า เมืองแพร่พอเพียง การศึกษาเมืองยั่งยืนตามแนวคิดเศรษฐกิจสีเขียวในเวียงการพัฒนาพื้นที่ทางวัฒนธรรมในเขตเทศบาลเมืองแพร่ไปสู่การเป็นเมืองสร้างสรรค์แห่งความสุขฯลฯ ตำราเรียนเรื่องมานุษยวิทยาประยุกต์นอกจากนี้ได้รับรางวัลผลงานวิจัยดีเด่นจากมูลนิธิ กำธน สินธวานนท์ และ ถวายงานวิจัยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯเรื่อง คนปั้นปูน ชีวิตเด็กบ้านนอกที่เข้ามาเติบโตในเมือง ล้วนผ่านการขัดเกลา บ่มเพาะ กัดกร่อน ซ่อมสร้าง ขัดขืน และสร้างตัวตนนักวิชาการบ้านนอกในพื้นที่ทั้งแปลกแยกหลอมรวมในวาระต่างกัน

ISBN : 978-616-296-172-4